

T.C.
KONYA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KENTSEL TASARIM PROJELERİNİN
İRDELENMESİ:
“AKSARAY PİRİ MEHMET PAŞA ÇARŞISI”
ÖRNEĞİ

Gamze Hazal AKTAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimarlık Anabilim Dalı

Ekim - 2019
KONYA
Her Hakkı Saklıdır.

TEZ KABUL VE ONAYI

Gamze Hazal AKTAŞ tarafından hazırlanan “Kentsel Tasarım Projelerinin İrdelenmesi: “Aksaray Piri Mehmet Paşa Çarşısı” Örneği” adlı tez çalışması .../.../... tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Konya Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı’nda YÜKSEKLİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Başkan

Prof. Dr. Mine ULUSOY

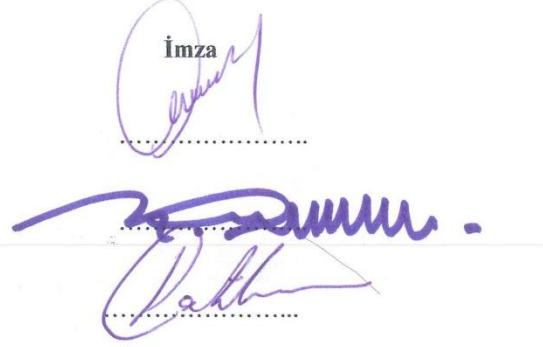
Danışman

Doç. Dr. Murat ORAL

Üye

Doç. Dr. Fatih SEMERCİ

İmza

The image shows three handwritten signatures in blue ink. The first signature is at the top, followed by a dotted line. The second signature is in the middle, followed by a solid line. The third signature is at the bottom, followed by a dotted line.

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. Hakan KARABÖRK
Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Gamze Hazal AKTAŞ

Tarih: 10/10/2019

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KENTSEL TASARIM PROJELERİNİN İRDELENMESİ: “AKSARAY PİRİ MEHMET PAŞA ÇARŞISI” ÖRNEĞİ

Mimar Gamze Hazal AKTAŞ

Konya Teknik Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Murat ORAL

2019, 120 Sayfa

Ruhu olan, yaşayan ve karmaşık bir dinamik sistem olan kent, tanımlama sınırı olmayan bir yerleşim yeridir. Kent canlı yapısı gereği zaman içerisinde hızlı nüfus artışı, gelişen teknolojik faktörler, doğal afetler, küreselleşme, sosyal, ekonomik ve kültürel değişimler, artan ihtiyaçlar ve farklılaşan beklentiler sonucu yıpranır, eskir ve köhneleşir. Özellikle 19. y.y.’dan itibaren sanayileşme etkilerinin sonucu olarak kentsel değişimler artmış ve kent dış müdahaleye ihtiyaç duymuştur. Bu durum kentsel tasarım ilke ve standartlarına dayanan kentsel dönüşüm olgusunu doğurmuştur. Günümüz gündeminde çokça yer alan çalışmalar, kullanıcı ihtiyaçlarına cevap vermeyi, kentsel sorunlara kalıcı ve sürdürülebilir çözümler üretmeyi, gereksiz kentsel yayılmayı önlemeyi, kentsel ölçekte fiziksel, çevresel, sosyal, ekonomik ve kültürel kalkınmayı amaçlar.

Ülkemizde yaşanan kentsel çevrelerde bütünlüğü olmayan parçalı çalışmaların yaygınlaşması, insan-çevre ilişkisinin göz ardı edilmesi, proje sürecine tüm aktörlerinin demokratik şekilde katılmaması kenti bütünü olumsuz etkilemektedir. Bu çerçevede müdahale gerektiren kentsel çevrelerin çok boyutta değerlendirilerek sürdürülebilir, daha kaliteli, sağlıklı ve yaşanabilir kentlerin oluşmasında kentsel planlama ve dönüşüm sürecine yön veren kentsel tasarım uygulamaları önem kazanmaktadır.

Tep kapsamında yukarıda sıralananlar kapsamlı bir şekilde değerlendirilmiş, kentsel dönüşüm ve kentsel tasarım arasındaki kurgunun yol gösterici ve yönlendirici nitelikte olduğu saptanmıştır. Bu kapsamda kentsel dönüşüm ve kentsel tasarım kavramlarının tarihçesi incelenerek bu sınırlara ve bilgilere uygun Dünya’da ve Türkiye’de örnekler aktarılmıştır. Tezin çalışma sahası olan Aksaray Eski Terminal Yapısı’nın kentsel dönüşüm sonucu uygulanan Piri Mehmet Paşa Projesi incelenerek; projeyi kentsel tasarım ilkeleri bağlamında irdelemek, proje sürecindeki öneri çalışmalarını değerlendirmek, dönüşümün olumlu – olumsuz sonuçlarını tespit etmek, proje aktörlerinin rollerini, ortaklıklarını ve katılımını değerlendirmek çalışmanın temel amacıdır. Alana ait bilgiler ve günümüz durumu fenomenolojik analiz türüyle belirlenen sorulardan oluşan anket çalışması ile desteklenerek aktarılmıştır. Yapılan anket yöntemi ile proje aktörlerinin sürece katılımı, kullanıcı memnuniyeti ve alanın işlevsellik durumu analiz edilmiştir.

Sonuç olarak tez çalışmasında Aksaray Piri Mehmet Paşa Çarşısı kentsel dönüşüm projesi, kentsel tasarım ilkeleri bağlamında anlatılmaya çalışılmıştır. Gelecekteki uygulamalara yönelik çözüm önerileri ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Aksaray-Piri Mehmet Paşa Çarşısı, Kentsel Dönüşüm, Kentsel Tasarım, Kentsel Çevre, Proje Aktörleri.

ABSTRACT

MS THESIS

INVESTIGATION OF URBAN DESIGN PROJECTS: “AKSARAY PİRİ MEHMET PAŞA BAZAAR”

Example

Architect Gamze Hazal AKTAŞ

Konya Technical University
Institute of Graduate Studies
Department of Architecture

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Murat Oral

2019, 120 Pages

The city which has a soul, living and complex dynamic system is a settlement with no identification limit. As a result of the rapid population growth, developing technological factors, natural disasters, globalization, social, economic and cultural changes, increasing needs and changing expectations, the city becomes weary, obsolete and outdated due to its living structure. Especially since the 19th century, as a result of the effects of industrialization, urban changes increased and the city needed external intervention. This situation led to the fact of urban transformation based on urban design principles and standards. Renewal and transformation activities in urban environments, which are widely on the agenda of today, aim to respond to the needs of the user, produce permanent and sustainable solutions to the urban problems, prevent unnecessary urban sprawl, physical, environmental, social, economic and cultural development at the urban scale. In order to achieve successful results for this purpose, urban environments requiring intervention should be evaluated as a whole, the rehabilitation process should be managed in a planned way with its participants.

Widespread application of incoherent works in the urban environments in our country, ignoring the human-environment relationship, and not participating in the project process in a democratic way affect the whole city negatively. In this framework, urban design practices that shape the urban planning and transformation process gain importance in the formation of sustainable, higher quality, healthy and livable cities by evaluating the urban environments that require intervention in many dimensions.

Within the scope of the thesis, the abovementioned ones have been evaluated extensively and it has been determined that the fiction between urban transformation and urban design is leading and guiding. In this context, examining the history of urban transformation and urban design concepts and information in accordance with the limits and examples in the world and Turkey were transferred. Piri Mehmet Paşa Project, which was applied as a result of urban transformation of Aksaray Old Terminal Structure, which is the study area of the thesis, is examined; The main purpose of the study is to examine the project in the context of urban design principles, to evaluate the proposal works in the project process, to determine the positive and negative results of the transformation, to evaluate the roles, partnerships and participation of the project actors. The information related to the field and the current situation were conveyed through a questionnaire consisting of questions determined by the phenomenological analysis type. Participation of the project actors to the process, user satisfaction and functionality of the area were analyzed with the survey method.

As a result, in the thesis study, the urban transformation project of Aksaray Piri Mehmet Paşa Çarşısı is tried to be explained within the context of urban design principles. Proposal for solutions for future applications are introduced.

Keywords: Aksaray-Piri Mehmet Paşa Çarşısı, Urban Transformation, Urban Design, Urban Environment, Project Actors.

ÖNSÖZ

Geçmişten bu yana gündem konularından olan kentsel dönüşümün sadece yıkarak yenileştirme olmadığını aksine kentsel tasarım esaslarına dayanarak kent dokusuna saygılı, günün gerekliliklerine uygun, kullanıcı odaklı iyileştirme, geliştirme ve koruma amaçları taşıdığını vurgulayan; dönüşüm çalışmalarını kentsel tasarım projesi üzerinden inceleyerek, katılımlı dönüşüm sürecine öneriler getiren tez çalışmamda;

Bilgi ve tecrübesiyle çalışmama yön veren sevgili danışmanım Doç. Dr. Murat ORAL'a ilgi ve desteğinden dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Her zaman yanımda olan dostum Melike KUŞ başta olmak üzere, uykusuz geçen mimarlık eğitimim ve tez sürecim boyunca beni cesaretlendiren Aslıhan KILCAN'a, azimli ikizler Eylül ve Nihan ARSLAN'a teşekkür ederim.

Ayrıca hayatımın her köşesinde bana sonsuz destek olan hayatımın rol modeli canım annem Öznur KARACA ve canım babam Halil KARACA'ya, minik prensesim Nur Hilal KARACA'ya, pratik çözümleriyle işlerimi kolaylaştıran abim Eyüp Şahin KARACA'ya ve diğer aile fertlerime çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans sürecimin başlamasına vesile olan sevgili eşim Muhammed AKTAŞ'a attığım her adımda beni desteklediği, her hayalimi gerçekleştirdiği ve hayatımı daha da anlamlandırdığı için çok teşekkür ederim.

Gamze Hazal AKTAŞ
KONYA-2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİL LİSTESİ	ix
TABLO LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Tanımı.....	2
1.2. Çalışmanın Amacı.....	4
1.3. Çalışmanın Kapsamı	5
2. KAYNAK ARAŞTIRMASI	8
3. MATERYAL VE YÖNTEM	11
4. KURAMSAL ÇERÇEVE	14
4.1. Kentsel Dönüşüm.....	14
4.1.1. Kentsel Dönüşüm Nedenleri	16
4.1.2. Kentsel Dönüşüm Amaçları	18
4.1.3. Kentsel Dönüşüm Boyutları	20
4.1.4. Kentsel Dönüşüm Yöntemleri.....	24
4.1.5. Kentsel Dönüşümde Katılımcılar	30
4.2. Kentsel Tasarım	38
4.2.1. Kentsel Tasarım Gerekliliği ve Amaçları	42
4.2.2. Kentsel Tasarım Boyutları	43
4.2.3. Kentsel Tasarım İlkeleri.....	44
4.3. Kentsel Dönüşüm ve Kentsel Tasarım İlişkisi.....	47
4.4. Bölüm Sonucu.....	49
5. KENTSEL TASARIM ÖRNEKLERİ	51
5.1. Yurtdışı Örnekleri	51
5.2. Yurtiçi Örnekleri.....	58
5.3. Bölüm Sonucu.....	62

6. AKSARAY – PİRİ MEHMET PAŞA ÇARŞISI KENTSEL TASARIM PROJESİNE YÖNELİK İRDELEMELER	64
6.1. Örnek Alan Belirlenmesi	64
6.1.1. Aksaray İli Hakkında Genel Bilgiler	64
6.1.2. Alanın Kentsel Konumu ve Sınırları	68
6.1.3. Alanın Tarihsel Gelişim Süreci.....	69
6.1.4. Alanın Dönüşüm Nedenleri.....	71
6.2. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Kentsel Tasarım Projesi	72
6.2.1. Projenin amaç ve hedefleri	72
6.2.2. Proje Süreci	73
6.3. Öneri Yönteminin Sınanması.....	79
6.3.1. Kent Ölçeğinde Analizler.....	79
6.3.2. Mimari Ölçekte Analizler.....	86
6.3.3. Sosyo Ekonomik - Kültürel Analizler.....	87
6.4. Bölüm Sonucu.....	94
7. SONUÇ	96
KAYNAKLAR	100
EKLER	105
ÖZGEÇMİŞ	108

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 4.1. İstanbul Kara Surları Kentsel Yenileme Projesi - Öncesi (Url 2)	26
Şekil 4.2. İstanbul Kara Surları Kentsel Yenileme Projesi - Sonrası (Url 2)	26
Şekil 4.3. İstanbul Sulukule Kentsel Dönüşüm Projesi - Öncesi (Url 3).....	27
Şekil 4.4. İstanbul Sulukule Kentsel Dönüşüm Projesi - Sonrası (Url 3).....	27
Şekil 4.5. Campo Meydanı Kentsel Koruma Projesi Örneği (Url 4).....	28
Şekil 4.6. London City Hall Kentsel Geliştirme Örneği (Url 5).....	29
Şekil 4.7. Plan kademelerinde ölçek farklılaşması (Greed, 2000).....	40
Şekil 4.8. Kentsel Tasarım Süreci (Carmona ve diğ., 2003)	42
Şekil 4.9. Kentsel Kimlik Örneği, Mardin (Url 6).....	45
Şekil 4.10. Ulaşımında Kolaylık Örneği (URL 7)	46
Şekil 4.11. Kentsel Tasarım ile bağlantılı Profesyonel Meslek Alanları (Schurch, 1999 aktaran; Şala, 2013)	48
Şekil 5.1. Paris Kent Dokusu, Ulaşım Ağı ve Pompidou Merkezinin Konumu (Semerci, 2008)	52
Şekil 5.2. Pompidou Kentsel Tasarım Projesi Eskiz Çalışması (Url 8)	53
Şekil 5.3. Pompidou Kültür Merkezi Sirkülasyon Aksı (Url 8)	53
Şekil 5.4. Pompidou Kültür Merkezi Tesisat Elemanları (Url 8).....	54
Şekil 5.5. Pompidou Kültür Merkezi (Url 8).....	55
Şekil 5.6. Pompidou Kültür Merkezi ve Çevresi (Url 8).....	55
Şekil 5.7. Hong Kong Kentsel Tasarım (Url 9).....	56
Şekil 5.8. Hong Kong Kentsel Tasarım (Url 10).....	56
Şekil 5.9. Hong Kong Kentsel Tasarım Yükseklik Kontrolünü Gösteren Yönlendiriciler (Url 9)	57
Şekil 5.10. Hong Kong Kentsel Tasarım Yükseklik Kontrolünü Gösteren Yönlendiriciler (Url 9).....	57
Şekil 5.11. Hong Kong Kentsel Tasarım Manzara Koridorlarını Gösteren Yönlendiriciler (Url 9).....	57
Şekil 5.12. Hong Kong Kentsel Tasarım Açık Alan Tasarımını Gösteren Yönlendiriciler (Url 9)	58
Şekil 5.13. Beyazıt Meydanı Konumu (Semerci, 2008).....	58
Şekil 5.14. Beyazıt Meydanı, 1960 (Semerci, 2008).....	59
Şekil 5.15. Beyazıt Meydanı ve Giriş Noktaları (Semerci, 2008).....	60
Şekil 5.16. Beyazıt Meydanı ve Üniversite Girişi (Semerci, 2008)	60
Şekil 5.17. İzmir, Kemeraltı	61
Şekil 5.18. Kemeraltı Kentsel Tasarım Pencere Detayı (Felek, 2016).....	62
Şekil 5.19. Kemeraltı Kentsel Tasarım Aydınlatma Detayı (Felek, 2016).....	62
Şekil 6.1. Aksaray Kenti ve İlçeleri (Aksaray Belediye Arşivi)	64
Şekil 6.2. Acemhöyük (Url 11)	65
Şekil 6.3. Aşıklı Höyük (Url 12)	65
Şekil 6.4. Aksaray Eğri Minare (Url 13)	66
Şekil 6.5. Aksaray Sultanhanı Kervansarayı, Taç Kapı (Url 14)	66
Şekil 6.6. Aksaray Ulu Cami (Aksaray Belediye Arşivi).....	66
Şekil 6.7. Aksaray Baş Köprü (Url 15)	67
Şekil 6.8. Aksaray Paşa Hamamı (Url 16).....	67
Şekil 6.9. Aksaray Hükümet Konağı (Url 17)	67
Şekil 6.10. Örnek Alanın Kentsel Konumu ve Sınırları	68
Şekil 6.11. Örnek Alanın Kentsel Sınırları.....	69

Şekil 6.12. Aksaray Eski Terminal Yapısı (Aksaray Belediye Arşivi)	70
Şekil 6.13. Aksaray eski Terminal Binası Yıkım Sonrası (Aksaray Belediye Arşivi) ...	72
Şekil 6. 14. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Kentsel Tasarım Projesi Vaziyet Planı (Aksaray Belediye Arşivi).....	74
Şekil 6. 15. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Kentsel Tasarım Projesi (Aksaray Belediye Arşivi)	74
Şekil 6. 16. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Kentsel Tasarım Projesi (Aksaray Belediye Arşivi)	74
Şekil 6. 17. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Kentsel Tasarım Projesi Vaziyet Planı (Aksaray Belediye Arşivi).....	75
Şekil 6. 18. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Kentsel Tasarım Projesi (Aksaray Belediye Arşivi).....	76
Şekil 6.19. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Kentsel Tasarım Projesi (Aksaray Belediye Arşivi)	76
Şekil 6. 20. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Kentsel Tasarım Projesi (Aksaray Belediye Arşivi)	77
Şekil 6. 21. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Kentsel Tasarım Projesi (Aksaray Belediye Arşivi)	77
Şekil 6. 22. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Kentsel Tasarım Projesi (Aksaray Belediye Arşivi)	77
Şekil 6. 23. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Kentsel Tasarım Projesi (Aksaray Belediye Arşivi).....	78
Şekil 6. 24. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Kentsel Tasarım Projesi (Aksaray Belediye Arşivi)	79
Şekil 6. 25. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Kentsel Tasarım Projesi Uygulama Sonrası (Aksaray Belediye Arşivi)	79
Şekil 6. 26. Çalışma Alanı Kapsamındaki Sokak Genişlikleri	80
Şekil 6. 27. Dönüşüm Öncesi Alanın Trafik Durumu	81
Şekil 6. 28. Dönüşüm Sonrası Alanın Trafik Durumu	82
Şekil 6. 29. Dönüşüm Çalışmaları Başlatılması (Aksaray Belediye Arşivi)	83
Şekil 6. 30. Dönüşüm Çalışmalarında Alanda Bulunan Yapıların Yıkılması Sonrası (Aksaray Belediye Arşivi)	83
Şekil 6.31. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Aydınlatma Elemanı	86
Şekil 6.32. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Arazi Kullanım Şeması	87
Şekil 6.33. Ankete Katılan Kullanıcıların Çalışma Alanı Geçmişi Hakkında Bilgi Durumu	89
Şekil 6.34. Ankete Katılan Kullanıcıların Dönüşüm Çalışmalarına Katılım Durumu ...	90
Şekil 6.35. Ankete Katılan Kullanıcıların Çarşı Projeleri ve Uygulama Değerlendirmeleri	90
Şekil 6.36. Ankete Katılan Kullanıcıların Çarşı Hakkındaki Görüşleri	91
Şekil 6.37. Piri Mehmet Paşa Çarşısı'nda Yapılan Aktiviteler	91
Şekil 6.38. Piri Mehmet Paşa Çarşısı'ndaki Eksiklik	92
Şekil 6.39. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Duyusal Etkileri	93
Şekil 6.40. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Donatılarına İlişkin Bulgular	94

TABLO LİSTESİ

Tablo 3.1. Anket çalışmasında bulunan parametler ve açıklamaları	12
Tablo 4.1. Hague Katılım Modellerine İlişkin Koşullar (Hague, 2004; Sarı Haksever, 2019)	38
Tablo 5.5. Kentsel Tasarımın Boyutları (Girginer, 2006).....	44
Tablo 6.1. Mülkiyet Durumu	84
Tablo 6.2. Mülkiyet Durumu	85

KISALTMALAR

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devleti
T.D.K.	: Türk Dil Kurumu
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı

1. GİRİŞ

“Bir şeyi (yapıyı) her zaman bir sonraki daha geniş bağlamı içinde düşünerek tasarlayın. İskemleyi odanın içinde, odayı evin içinde, evi çevrenin içinde, çevreyi de kent planının içinde..”

Elieel Saarinen

Ruhu olan, yaşayan ve yaşanılan bir yerleşim birimi ‘kent’, çok boyutlu yapısı ile sosyo – kültürel ve ekonomik etkenlerin fiziki çevreye yansması olarak tanımlanmaktadır. Canlı organizmaya benzetilen kent, doğar, büyür, gelişir ve yıpranır. Yıpranmanın yaşandığı kentler eskimeye, köhneleşmeye, işlevsel olarak yetersiz kalmaya ve düzensiz bir şekilde gelişmeye maruz kalmaktadır. Bu durum sonucunda özgün niteliğini, kimliğini kaybeden ve birbirine benzeyen kentlerin gündeme gelmesi kaçınılmaz olmaktadır.

Doğal afet, savaş, göç, sosyal uyum, niteliksiz büyüme, altyapı sorunları, teknolojik gelişmeler, küreselleşme, sosyal, ekonomik, kültürel ve politik değişimler sonucu kentsel çevreler değişime uğrar. Bu nicel ve nitel değişimler kenti strüktürel ve işlevsel olarak değiştirerek kentsel dönüşüm gerekliliğini doğurur. Özellikle 1850’li yıllarda Sanayi Devrimi ile birlikte, kentte meydana gelen sorunlarının çözümü olarak kentsel yenileme kavramı ortaya çıkmıştır.

1980’li yıllarda ülkemizde de görülmeye başlanan kentsel dönüşüm çalışmaları incelendiğinde fiziksel yapıya yönelik bir müdahale biçimi olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle küreselleşme ile ticari kazanç ve rant kentsel yenilemede amaç haline almıştır. Görsel zenginlik ve estetik açıdan uzak bir şekilde üretilmeye başlanan projeler, nüfus yoğunluğunun artmasına, açık-yeşil alanların azalmasına, arazinin maksimum seviyede yapılaşmasına, ve doluluk-boşluk oranında dengesizliklere yol açmaktadır. Bu durum kentsel çevrede insan-çevre olgusunu olumsuz etkilemektedir.

Dünya üzerinde ve kentin kendi içerisinde yaşanılan rekabet sürekli değişken ve dinamik bir sistem oluşturur. Bu dinamik sistemi zayıflatan veya güçlendiren bir unsur olan yenileme çalışmaları, kentsel dejenerasyonun onarılması için yenilikçi arayış içinde olma ve çözüm üretkenliğini artırma imkanı sunar. Dönüşüm çalışmalarında kente yön veren aktörler belirlenir ve buna göre stratejik planlar geliştirilir. Bu doğrultuda kentsel dönüşüm süreci kentin gelişmesini sağlayarak olumlu veya olumsuz kentsel markalaşmayı sağlar.

Yıpranan ve köhneleşen kentsel çevrelerin kente geri kazandırılmasında, canlandırılmasında, değişen koşulların iyileştirilmesinde, kentsel taleplerin karşılanmasında ve yaşam kalitesinin arttırılmasında kentsel çevrede ayrıntılı düzenleme aracı olan kentsel tasarım çalışmaları önem kazanmaktadır. Kentsel tasarım kavramı, ülkemizde tanıtım projeleri ve tasarım projeleri ile ortaya çıkmış yeni bir kavram olsa da kentsel planlama ve kentsel dönüşüm projelerinin alt yapısını oluşturmaktadır. Kentsel tasarım, büyük ölçekte kenti küçük ölçekte ise mekanı her boyutuyla ele almaktadır.

Kentsel planlama olgusunun içerisinde yer alan kentsel dönüşüm ve kentsel tasarım çalışmaları farklı ölçek ve niteliklere sahip olan kentsel çevrelerin disiplinler arası işbirliği ve proje aktörlerinin katılımı ile gerçekleştirilen stratejiler bütünü oluşturmaktadır. Kentsel çevrenin niteliğine ve ihtiyacına göre çalışmanın kapsamı, özelliği ve proje aktörlerinin ortaklıkları planlanarak proje süreci başlamaktadır. Kentsel dönüşüm yapılacak alanlar için alana özgü tasarım ilkelerinin ve standartlarının belirlenmesi tasarımın başarı oranı yükselmektedir.

Kentlerde sosyal ve fiziksel anlamda meydana gelen yıpranmalar ve çarpık kentleşme sorunları alt gelir grubuna ait yerleşimlerin oluşumuna, alt yapı sistemlerinde sorunların yaşanmasına ve istihdam seviyesinin gerileyerek ekonomik olumsuzluklara yol açmaktadır. Bu sorunların çözülmesine yönelik olarak fiziki form ve kalitenin iyileştirilmesi amacıyla kentsel tasarım ilkelerine uygun şekilde bulundurarak hazırlanan kentsel yenileme projeleri önem taşımaktadır. Bu kapsamda tez çalışmasında kentsel dönüşüm projelerinin kentsel tasarım ilkeleri Piri Mehmet Paşa Çarşısı örneği üzerinden irdelenmiştir. Tez çalışması alanın nasıl gelişeceği ve kente nasıl katkı sağlayacağı soruları üzerinden ilerlemiştir. Bütünleşik ve katılımlı proje süreci vizyonunun gerekliliği öngörülmüştür. Sonuç olarak kentsel dönüşüm ve kentsel tasarım ilişkisi esas alınarak gerekli müdahale ve düzenlemeler bir ön fikir olarak sunulmuştur.

1.1. Problem Tanımı

Geleneksel mimarlık anlayışında mimarın sorumluluğu tasarımıyla hizmet ettiği güce karşı olmuştur. Modern mimarlık anlayışında ise yalnızca güce değil aynı zamanda topluma ve üretim yaptığı mekana, kente veya çevreye karşı da sorumludur. Bireyselliği merkez alan batılı bakış açısının sürdürülebileceği mekanlar üretmek hedeflenmektedir.

Çağdaş anlayışta kent mekanları özel ile kamusalın karşılaştığı kimi zaman kesiştiği farklı kullanımlara, beklentilere ve ihtiyaca hizmet eden mekanlar sunabilmelidir. Buna göre 21.yy.da mimarlık veya planlama gibi disiplinler ürettikleri tasarımlarda fiziksel çevreyi, sosyal çevreyi, toplumsal çevreyi ve kentsel gereklilikleri bir mesleki yükümlülük olarak ele almalıdır. Tüm bu değişimler geleneksel kent anlayışını farklı bir noktaya doğru çekmektedir (Yazıoğlu Halu, 2010).

Dönemlere ve dönemin getirdiği dinamiklere bağlı olarak dünya üzerinde kentsel çevrelerde 'değişim' kaçınılmaz olmuştur. Tarihin ilk dönemlerinden beri kentler, doğal afetler, savaşlar, işgaller, göçler ve benzeri nedenlerle büyük yıkımlara uğramıştır. Sonucunda kentsel planlama çalışmaları ortaya çıkmıştır (Kurt 2014; Sakaklı 2012; Erzene Ilıcalı 2013; Tekeli 2011).

Kent, toplumun ortak yaşam alanıdır. Meydan, çarşı, sokak, cadde, yeşil alan gibi mekanlar birbirinden farklı olmalarına rağmen kentin bütünleştirme aracıdır. Kalıcı ve geçici kullanıcılar bu kamusal mekanlar içerisinde birbirleri ile etkileşim içindedir. Sosyo kültürel – ekonomik etkileşim sonucu kentin imaj oluşumu ortaya çıkar. Bu bağlamda kent, kültürel kimlikten, ekonomik değişkenlerden ve kişisel gelişimlerden etkilenecek yüzyıllardır gelişir ve dönüşür.

Kalıcı kullanıcı (yerel halk), kaçınılmaz olarak dönüşümün her alanından en çok etkilenen konumdadır. Kullanıcıların ihtiyaçları doğrultusunda kentsel yenileme çalışmalarının katılımlı gerçekleştirilmesi, hem kentin ve kentlinin memnuniyeti için hem de sürdürülebilir projeler geliştirilebilmesi için önem taşır. Kentsel dönüşümün çok aktörlü yapıya sahip olmasının gereği olarak proje süreci ve uygulama çalışmaları katılımlı gerçekleştirilmelidir. Ancak kentsel dönüşüm çalışmalarında kentsel tasarım ilkelerinin yeterince dikkate alınmadığı saptanmıştır. Bu tez çalışması bu soruna yardımcı olmak için hazırlanmıştır.

Son yıllarda tasarlanan kentsel projeler incelendiğinde ortaya çıkan sorunların giderilmesi için kapsamlı çalışmalar yapılmasının ve kentsel çevrelerin çok boyutlu olarak ele alınmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Tez kapsamında kentsel tasarım projelerinin, özel mekanların aksine kamusal mekanların dahil ediciliğinin öne çıkarıldığı ancak kentliyi içine alan, kenti bütünleştiren çalışmaların ihmal edildiği tespit edilmiştir.

Kentsel – kamusal – yarı kamusal mekanların en temel özellikleri kullanıcıya hitap etmesi ve kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılayabilmesidir. Müdahale gerektiren kentsel çevreler ile bilimsel analizler yapılmalıdır. İlgili uzmanlar, elde edilen sonuçlara

kalıcı çözümler üretmelidir. Ne var ki kentin simgesini, estetik, kültürel ve sosyal özelliklerini içeren mekanlar, günümüzde yeterli metodolojiye sahip olmadan tasarlanıldığı gözlemlenmiştir.

Bu bağlamdan yola çıkılarak kentsel dönüşüm projelerinde aktörlerin sürece katılımına dair farklı durumlar yaşanmasının ortaya çıkardığı olumlu – olumsuz sonuçlar irdelenmiştir. Bu duruma örnek olarak hedeflenen ve uygulanan projelerin birbiri ile örtüşmemesi, katılımsız gerçekleştirilen proje süreci ve estetik, fonksiyonel ve nitelik açısından yetersiz olan Piri Mehmet Paşa Çarşısı tez konusunu oluşturmaktadır.

1.2. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı kentsel çevrelerdeki tasarım projelerinde proje aktörlerinin rollerini, katılımını ve kurulan ortaklıkları inceleyerek, hedeflenen ve gerçekleşen proje sonuçlarını karşılaştırmaktır. Kentsel tasarım parametrelerinin süreci nasıl etkilediği ve nasıl bir değişim doğurduğunu ortaya koymak amaçlanmıştır. Parametrelerin değerlendirilmesiyle, tasarım çalışmalarında katılımlı proje süreç yönetimi gerekliliği vurgulanmıştır.

Çalışmanın konusu “KENTSEL TASARIM PROJELERİNİN İRDELENMESİ: “AKSARAY PİRİ MEHMET PAŞA ÇARŞISI” ÖRNEĞİ” bağlamında kentsel çevrenin fiziksel, yasal – yönetsel, sosyo kültürel - ekonomik ve mimari özellikleri irdelenmiştir. Ticari yapılarda oluşan değişim, sosyal yapı ve çarşı etkileşimi; yapılanma koşulları, mülkiyet durumu, işlevsellik durumu, kullanıcı odaklı değişimi, katılım süreci, ulaşım bağlantıları gibi birçok parametreden incelenmiştir. Kamusal alanlar kapsamında irdelenen çalışma alanı kentsel tasarım kriterleri ve dünyada yapılmış olumlu örnekler bakımından incelenerek ölçütleri doğru bir şekilde oluşturulabilmesi ve uygulamaların kent içinde yaşam şansı bulabilmesi amacıyla araştırılmıştır. Yapılan çalışma ile kentsel tasarım projelerinde proje sürecinin katılımlı yürütülmesinin ve kent bütününde sürekliliğin sağlanmasının gerekliliği hedeflenmiştir.

Çalışma alanı olarak seçilen Piri Mehmet Paşa Çarşısı'nı kentsel tasarım yönünden ele almak, eksiklikleri ve yeterli yönleri ile değerlendirerek eleştirel yaklaşımlarla önerilerde bulunmak, kamusal alanlar başta olmak üzere bundan sonraki kentsel dönüşüm ve tasarım projelerinin amacına uygun şekilde tasarlanmasına yardımcı olacağından önem taşımaktadır.

1.3. Çalışmanın Kapsamı

Tezin özgün kısmı olan kentsel dönüşüm çalışmalarında kentsel tasarım kriterlerinin oluşturulması için Aksaray kentinde önemli bir kamusal alan örneği olan Piri Mehmet Paşa Çarşısı çalışma sahası olarak seçilmiştir. Piri Mehmet Paşa Çarşısı'nda gerçekleştirilen planlama süreci ve kentsel tasarım çalışmalarındaki kapsam genel hatları ile;

- Kent ve kentsel tasarım kavramlarının irdelenmesi,
- Çalışmanın materyal ve yönteminin açıklanması,
- Kentsel tasarım ve kentsel dönüşüm ili ilgili literatür araştırması yapılması,
- Kentsel tasarım ve kentsel dönüşümün kavramsal ve kuramsal çerçevede ele alınması,
- Kentsel tasarımın nedenlerine, amaçlarına boyutlarına, proje aktörlerine ve ortaklıklarına değinilerek tasarım yöntemlerinin açıklanması,
- Alanın özel ve temel özelliklerinin mekânsal, fonksiyonel ve sosyal parametreler üzerinden ortaya konulması,
- Kentsel tasarımın tarihçesi ve gelişiminin açıklanması,
- Kentsel tasarım çalışmalarında katılımlı süreç yönetimi, yurtiçi ve yurtdışı örneklerinin incelenmesi,
- Aksaray hakkında genel bilgilerin verilmesi,
- Fenomenolojik analiz türünden yararlanılarak yapılan anket çalışmasının incelenmesi ve sonuçlarının değerlendirilmesi,
- Alana ilişkin kentsel tasarım ve tasarım ilkelerinin kullanılması, seçilen alan üzerinde sorgulanması ve değerlendirilmesi,
- Proje aktörlerinin katılımı ile birlikte süreç yönetiminin önemini ortaya konulması,
- Çalışma alanı üzerinde tespit edilen verilerin ve sorunların değerlendirilmesi olarak sınırlandırılmıştır.

Piri Mehmet Paşa Çarşısı'nın günümüz durumunu proje aktörleri ve kullanıcı katılımını ortaya koymak; aynı zamanda işlevsellik durumu, mimari estetik algılanışı yapılan anket çalışması ile desteklenerek aktarılmıştır. Çalışma alanında yapılmış olan kentsel dönüşümün ve tasarımın eksiklerine değinilmiştir.

Çalışma ile sosyal yapı, kamu ve özel sektör arasındaki hiyerarşik düzen incelenmiştir. Tespit edilen bulguları bilimsel şekilde değerlendirmek, gözlem ve analiz yaparak öneriler geliştirmek hedeflenmiştir. Projenin süreç yönetimi vurgulanarak hedeflenen ve gerçekleşen projeler tez kapsamında irdelenmiştir. Bu amaçlardan hareketle yapılan anket çalışmasında araştırılması gereken konular şu şekilde sıralanmıştır:

- Katılımcıların kentsel tasarım projesi hakkındaki bilgi ve ilgi düzeyleri,
- Katılımcıların demografik ve toplumsal özellikleri,
- Kentsel tasarım projesindeki ticari unsurların değerlendirilmesi ve bunu etkileyen faktörler,
- Piri Mehmet Paşa Çarşısı kentsel tasarım projesi öneri çalışmaları ve uygulama projesi analizi,
- Piri Mehmet Paşa Çarşısı kentsel tasarım projesinde uygulama sonrası katılımcıların alan üzerindeki düşünceleri ve tutumları.

Çalışma yedi bölüm şeklinde yürütülmüştür. Birinci bölümde; genel hatlarıyla çalışmanın konusundan bahsedilmiştir. Sorunun belirlenmesi, çalışmanın amacı, kapsamı ve ele alınma biçimi aktarılmıştır.

İkinci bölümde; kentsel dönüşüm ve kentsel tasarım ile ilgili literatür araştırması ve benzer çalışmalardan söz edilmiştir. Üçüncü bölümde ise; tez çalışmasının materyal ve yöntemi açıklanmıştır.

Dördüncü bölümde kentsel tasarım kavramsal ve kuramsal çerçevede ele alınmıştır. Kentsel tasarımın nedenlerine, amaçlarına, boyutlarına, proje aktörlerine ve ortaklıklarına değinilerek tasarımın ve dönüşümün yöntemleri açıklanmıştır.

Sonraki aşamada ise kentsel tasarım tarihçesinden bahsedilmiştir. Kentsel tasarım çalışmalarında katılımlı proje süreç yönetimi, yurt dışında ve yurt içinde hayata geçirilen örnek çalışmalar üzerinde incelenmiştir. İncelenen farklı örnekler üzerinden benzer sonuçlar çıkartılmıştır. Böylece birbiriyle örtüşen ortak bulgulardan yararlanılarak, kentsel tasarımda katılım hakkında genel bir bakış açısı elde edilmiştir.

Altıncı bölümde; Aksaray hakkında bilgiler verilmiştir. Tezin araştırma konusu olan kentsel çevrelerde tasarım örneği; ‘Aksaray Piri Mehmet Paşa Çarşısı’ irdelenmiştir. Alan çalışmasında proje aktörlerinin katılımını ve proje öneri çalışmalarını incelenmiştir. Çarşının çevresi ile olan ilişkisi, işlevsellik düzeyi, kullanıcı

memnuniyeti ve arz-talep ilişkisi belirlenmiştir. Bu belirlemelerin arşı için yetersiz olduğu kentsel tasarım lütleri, diğer kentsel tasarım örnekleri ve yapılmış olan anket çalışması ile desteklenerek ortaya konmuştur. Bu sonuçtan sonra kentsel dönüşüm ve kentsel tasarım çalışmaları için gerekli öneri müdahaleler ve düzenlemeler sunulmuştur.

Son olarak ise, çalışma kapsamında tüm araştırmalar ve değerlendirilen örneklerden elde edilen veriler doğrultusunda proje aktörleri ile birlikte süreç yönetiminin önemi ortaya konmuştur. Çalışma alanı üzerinde tespit edilen veriler ve sorunlar değerlendirilmiştir.

2. KAYNAK ARAŞTIRMASI

Kentsel mekanları Rapoport (1990), statik ve dinamik ilişkisi olarak ikiye ayırmaktadır. Bu gruplandırma ile statik mekanlar, insanların toplandığı kamuya açık mekanlar meydanlar, yeşil alanlar, geniş açıklıklar; dinamik mekanlar ise hareket kanalları olan sokaklar ve caddeler olarak tanımlanmaktadır. Statik ve dinamik bileşenleriyle kent, kullanıcılarının değişen ve gelişen ihtiyaçlarını günün gerekliliklerini uygun şekilde karşılayabilmek için dış müdahale ile tekrar planlanarak uygulanır. Bu durum kentsel dönüşüm olarak tanımlanır. Çalışmaların başarılı sonuçlar vermesi proje sürecinin doğru formüle edilerek gerçekleştirilmesine bağlıdır. Üretim sürecinde bulunan kullanıcıların, merkezi ve yerel yönetimlerin kısacası tüm aktörlerin belirlenmesi, süreç içerisindeki rollerinin tanımlanması ve birbiri ile uyumlu bir denge içerisinde olması sürdürülebilir ve yaşanılabilir kentler ortaya çıkartır (Sarı Haksever, 2019).

Bu kapsamda literatür araştırması bölümünde temel kavram ve söylemlere yer verilmiştir. Kentsel dönüşümün kuramsal temeli ve ortaya çıkışından bu yana gelişim süreci Peter Roberts ve Hugh Sykes'in (2000) "Urban Regenaturation" ve Zeynep Ahunbay'ın (1996) "Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyonlar" eserlerinden faydalanılmıştır. Korunacak değere ilişkin müdahale yöntemleri, boyutları, tüm aktörlerin süreç içerisindeki yeri ve etkilerini araştıran çalışmalar, tez çalışması için başvuru referans kaynaklar konumundadır.

Lang (1994) "Urban Design: The American Experience" ve Carmona (1996) "Controlling Urban Design Part 1: Possible Renaissance" kentsel tasarımın kavramı, kriterleri ve tarihsel gelişimi açısından incelenen önemli eserlerdendir.

Aykut Karaman'ın (1999) "Bir Disiplin ve Meslek Olarak Kentsel Tasarımın Yeri, Konumu ve İçeriği" ve Güzin Konuk'un (2004) "Çağdaş Gelişim Çerçevesinde Kentsel Tasarımın Farklılaşan Rolü" eserleri, tez kapsamında ele alınan kentsel tasarım kavramlarına ilişkin yol gösterici niteliktedir.

Kültür ve tabiat varlıklarını koruma ve kentleşme konularının derlemesinden oluşan Mete Tapan'ın (1986) "Koruma Sorunlarımız Mimarlık ve Kentleşme" adlı eseri tez çalışması için incelenmiştir. Bu sorunlar ele alınarak tez kapsamında aktarılmıştır.

Pınar Pelin Özden'in (2008) "Kentsel Yenileme: Yasal Yönetimsel Boyut, Planlama ve Uygulama" eserinde kentsel yenileme kavramı dönemlere ayrılmış ve yenilemenin yasal, yönetsel ve uygulamaya ilişkin boyutları geniş perspektifte

değerlendirilmiştir. Tez çalışmasında da yenileme olgusunun evrimi ve yenilemeye ait temel kavramlar incelenmiş ve proje süreç gelişimi, değişimi ve aktörlerin ilişkisi ele alınmıştır.

Kentsel dönüşüm çalışmalarında kamu ve özel sektör üzerindeki roller tamamlayıcı nitelik göstermektedir. Bu çalışmalarda zaman zaman aktörler arasındaki baskınlık değişmiş olsa da ortaklık yapısı içinde kalıtım düzeyi oluşturulmuştur. Projelerde birlikteliğin olgunlaşma evresi ve başarıya ulaşması sistematik olarak “kamu ve özel sektör ortaklığı (Public Private Partnership)” ortaya çıkmıştır (Beswick, 2001). Tez kapsamında Piri Mehmet Paşa Çarşısı Kentsel Tasarım Projesi aktörlerinin rolleri bu bağlamda irdelenmiştir.

Fatih Semerci (2008) kentsel tasarım gerekliliğini açıklayan “Kentsel Tasarım Gereklilikleri Açısından Beyazıt Meydanı Örneği” adlı yüksek lisans tez çalışması ve Tuba Sarı Haksever’in (2019) “Aktörler Arası İlişkilerin Kentsel Dönüşüm Sürecine Etkilerinin Fikirtepe Örneğinde Modellenmesi” doktora tezi de aktörler arası ilişkiler ve katılım modelleri üzerinde tez çalışmasına yol gösterici niteliktedir.

Avrupa’da uygulanmış kentsel dönüşüm projelerini ele alan “Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat, Uygulama” kitabı (2011) ve “Kentsel Yenileme Alanlarının Belirleme ve Uygulama Süreçlerinin İncelenmesi Yenikapı Yenileme Alanı Örneği” adlı Mehmet Keser’e (2010) ait yüksek lisans tezi incelenmiştir. Yenileme çalışmalarının nedenlerini ve Avrupa’da izlenen disiplinler arası hiyerarşik düzeni konu alan kaynaklar, tez çalışması kapsamında değerlendirilmiştir. Projelerin araştırma, geliştirme, uygulama ve değerlendirme gibi proje süreçleri ele alınmıştır. Proje süreçleri ve proje yönetimi irdelenmiştir. Böylece dönüşümün Türkiye’deki gelişimi ortaya konularak Avrupa ile arasındaki farklılıklara değinilmiştir.

Çalışma alanı olan Aksaray ve çevresi tarihçesi için çeşitli kaynaklardan yararlanılmıştır. Asurluların, Hititlerin, Romalıların, Abbasilerin ve Bizanslıların hakimiyet sürdüğü Aksaray; 1142 tarihinde Selçuklular tarafından ele geçirilmiştir (Yıldırım, 2018).

Anadolu Selçuklular döneminde Aksaray, en parlak dönemini yaşamıştır. Sur içinde ve sur dışında bulunan mahallelerden oluşmuştur (Topal, 2006). Bizans döneminden kalan meydan, ticaret merkezi, pazar alanları ve hamamlar gibi birçok mekan sur içindeki mahallelerde yer almaktadır (Görür, 1991).

1318 senesinde Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılmasıyla sırasıyla Kahramanoğulları'na, Osmanlı Devleti'ne geçen Aksaray, cumhuriyetin ilanından sonra ilk olarak 1933'te, ikinci kez 1987'de vilayet olarak ilan edilmiştir (Oruç, 2006).

Vilayet olmasının ardından ilk merkezi imar planı 1948 senesinde Celal Esat Arseven tarafından çizilmiştir (Anonim, 2012). Gelişen kentin ilerleyen ve değişen ihtiyaçlarına cevap verebilmek için imar planlarında değişiklikler ve gruplandırmalar yapılmıştır.

Kentsel dönüşüm kavramı, katılımcıları ve örnekleri; literatür araştırmaları; Aksaray ve tez alanı üzerinde yapılan analizler doğrultusunda asıl anlatmak istenilen konu 'dönüşüm sürecinin proje aktörleri ile birlikte yürütülmesi gerekliliği'dir. Literatür araştırması da bunu destekler niteliktedir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Tez çalışmasının ana materyalini Aksaray ili, Merkez ilçesi, Ereğlikapı mahallesi, Atatürk Bulvarı üzerinde bulunan ve 10.334,107 metre kare büyüklüğe sahip alan oluşturmaktadır. Çalışma alanında kentsel tasarım projesi öncesinde şehirlerarası otobüs terminali yapısı bulunmaktadır. Bu alanın seçilmesinin nedeni Aksaray kent merkezinde büyük ölçekte bir kentsel tasarım projesi olma özelliği taşıması ve ticari faaliyetlerinin gerçekleştiği merkezi bir lokasyonda olmasıdır. Dönüşüm projesi kentsel tasarım ilkeleri bağlamında incelenerek dönüşüm sonrası alanda oluşan yaşanabilirlik, işlevsellik, kimlik, estetik ve sürdürülebilirlik kavramları yönünden irdelenmesi hedeflenmiştir. Bu araştırma kapsamında kentsel dönüşüm ve kentsel tasarım bazında teorik bilgiler ve örnekler; kuramsal bilgiler, literatür oluşturan kitap, dergi, makale, tez çalışmaları, konu ile ilgili olabilecek web siteleri ve online veri tabanları taranarak kurgulanmıştır. Müdahale gerektiren kentsel çevrelerde dönüşüm nedenlerinden, amaçlarından, boyutlarından, yöntemlerinden ve katılımcılarından bahsedilmiştir.

İnsan yaşamını, davranışlarını, hikayelerini, toplumsal değişimini ve örgütsel yapısını anlamak için bilgi üretme süreçlerinin bir yolu, nitel araştırmadır (Strauss, Corbin, 1990). Nitel araştırma; görüşme ve gözlem gibi verilerin toplandığı ve düzenlendiği, analiz birimlerine ayrıldığı, sentezlendiği, temalarının keşfedildiği, kategorilere ayrıldığı, bulguların gerçekçi ve bütüncül ortaya konmasına yönelik sürecin izlendiği çalışmalardır. Diğer bir deyişle nitel gözlemlerde araştırmacı, çalışma alanında topladığı verilerden hareketle verileri rapora yansıtarak saklı duran bilgileri ortaya çıkartmaktadır (Özdemir, 2010).

Tez çalışması için nitel araştırma teknikleri incelenmiş ve fenomenolojik araştırma yöntemi seçilerek kentsel dönüşüm çalışmalarındaki sorunları ortaya çıkartmak amaçlanmıştır. Fenomenolojik analiz türü; sosyal yapının çevresindeki değişimlerin ve yaşanan olaylar bütününe değerlendirilmesine yönelik bir analiz türüdür. Tez kapsamında literatür araştırması yapılmış ve benzer akademik çalışmalar incelenmiştir. (Wade, Tavrıs, 1990).

Piri Mehmet Paşa Çarşısı'ndaki sosyal yapıyı ve proje aktörlerini detaylı tanımlayabilmek için fenomenolojik analiz yoluyla belirlenmiş sorulardan oluşan anket çalışması hazırlanmıştır. (Ek1)

Araştırma sorularının yanıtlanmasına katkı sağlayacak örneklem grubu oluşturmak için öncelikle alanda gözlem yapılmış ve gerçekleştirilen dönüşüm

çalışmasına ilişkin literatür araştırmalarında Aksaray Belediyesi Arşivi'nin bilgilerinden yararlanılmıştır. Anket sorularında kentsel tasarım projesinin süreç yönetimi, proje aktörlerinin rolleri, sorumlulukları ve ortaklık modelleri üzerinde durulmuştur. Çalışma sahası ile ilgili kullanıcıların alanı kullanım sıklıkları ve amaçları, alanı nasıl algıladıkları, alan hakkındaki düşünceleri, alandaki yapıların durumu ile ilgili görüşleri ve mekanlardan neler bekledikleri verilerine katılımcılar ile yüz yüze görüşülerek anket çalışması yürütülmüştür.

Kullanıcıların Piri Mehmet Paşa Çarşısı hakkındaki memnuniyetlerini ölçmek için proje aktörlerinden ve yerel halktan oluşan 100 kişi belirlenerek anket çalışması yürütülmüştür. Proje hakkında bulgular anket çalışması ile desteklenerek ortaya konmuştur. Anketteki esnaf katılımcıları çarşı ve çevresinde bulunan dükkan sahipleridir. Halk katılımcıları ise Piri Mehmet Paşa Çarşısı kullanıcılarıdır. İlk olarak anket katılımcılarının demografik analizleri yapılmış, katılımcıların cinsiyeti, yaşı, memleketi, eğitim seviyesi, aylık gelir düzeyi, iş ve sosyal durumları sorgulanmıştır. Daha sonra kentsel tasarım projesi öneri çalışmaları ve uygulama sonrası proje alanı hakkında kentsel, fiziksel, işlevsel ve mimari boyut analiz edilmiştir. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Uygulama Projesi'nde anket yöntemi ile olumlu ve olumsuz verilere ulaşılmıştır. Kentsel tasarım çalışmalarının katılımlı gerçekleştirilmesi gerekliliği sonucuna ulaşılmıştır.

Anket çalışmasında araştırılan parametreler tablo 3.1. içerisinde açıklanmıştır.

Tablo 3.1. Anket çalışmasında bulunan parametreler ve açıklamaları

Doğallık:	Tasarlanan mimari ürünün doğada bulunan mevcut doğal özelliklerle oranı ve ritmi, ekolojik sağlamlığına ilişkin değerlendirilerek puanlanmalıdır (Körlü, 2015)
Çeşitlilik:	Görüntünün birbirinden farklı unsurlar içermeye durumuna yönelik değerlendirilmelidir (Körlü, 2015).
Güvenlilik:	Mimari ürün bileşenlerinin tehdit içeren veya risk taşıyan unsurları varsa yüksek yoksa düşük puan verilmelidir.
Düzenlilik:	Uygulanan projenin net ve yalınlık durumuna göre puan verilmelidir.
Çekicilik:	Tasarımın tercih edilebilirlik düzeyine ilişkin puanlanmalıdır.
Tarihsellik:	Tarihi kültürel unsurların devamlılığı, görünürlüğü ve tarihi

	zenginliğe yönelik değerlendirilmelidir.
Okunabilirlik:	Görüntünün algılanabilirlik düzeyi ve ulaşılabilirliğine göre puanlanmalıdır.
Mekan Duygusu:	Mekan kimliğinin özgünlüğünü ve tasvir edilebilirlik düzeyini ifade eder (Körlü, 2015). Mekanın kimliğinin algılanması, sosyal donatı özellikleri, bakımlı ve temiz alanların bulunması, mekana ait öğelerin kültürü yaşatması gibi unsurlar değerlendirilerek puan verilmelidir.

4. KURAMSAL ÇERÇEVE

Tezin bu bölümünde kentsel dönüşüm ve kentsel tasarım ile ilgili kavramlara, dönüşümün ve tasarımın amaç ve hedeflerine, yöntemlerine, boyutlarına ve dönüşüm projesi katılımcılarına yer verilmiştir. İlk olarak kentsel dönüşüm ihtiyacının nasıl ortaya çıktığını açıklayabilmek için kent ve kentleşme olgusundan bahsedilmiştir.

4.1. Kentsel Dönüşüm

Kent, tarih boyunca sosyolojiden mimariye farklı disiplinlerce değişik ifadeler ile tanımlanmıştır. Literatür araştırmalarında veya mevzuat düzenlemelerinde her ülke için salt bir kent kavramı gözlemlenmemektedir (Karaman Toprak, 2016).

Kent sözcüğü; ilk olarak uygarlık kavramı ile eşdeğer olarak kullanılmış; hak ve hukuk kurallarınca düzenlenmiştir. Tarihsel gelişim içinde birçok kültürde farklı isimlendirme olarak yine uygarlık anlamı içerdiği gözlemlenmiştir (Erten, 1999; Keleş, 1998). Sanayi devrimi ile birlikte kent kavramı değişmiştir; nüfus yoğunluğu, ekonomik ve sosyal yapı, istihdam seviyesi gibi toplumsal özellikleri öne çıkaran tanımlar kullanılmaktadır.

Örneğin Ortaçağın en önemli kent tanımını yapan Marver kenti; “duvarlarla çevrili insan yerleşimi” olarak ifade ederken; Hount’ a göre, “Kent, insanların toplandığı, malların değiş tokuş edildiği, düşüncelerin ve kültürlerin yayıldığı ilişkiler ve kararlar merkezidir.” olarak tanımlamıştır (Topal, 2004). Özetle çeşitli toplumların veya birimlerinin bir araya gelerek nüfus ölçütlerine göre belirli sayıda nüfusun oluşturulduğu, bu nüfusun temel ihtiyaçlarının karşılandığı, tarım sektörünün azalarak sanayi ve hizmet sektörünün arttığı yerleşimlere kent denir.

Bir diğer kavram olarak kentleşme ise; göç ve kent kavramları ile bağlantılıdır. Sosyal güvenlik, teknolojik ve siyasal nedenlerin yanı sıra istihdam düzeyinin yüksek oluşu ve dolayısıyla üretimde yoğunlaşma gerekçesi ile göç olarak kent nüfusunun artması olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda kendi içyapısı sebebiyle kentlerde yaşayan nüfusun artışı olarak bahsetmekte mümkündür (Sağlam, 2006).

Kentsel Dönüşüm; kentler ve kentsel çevreler, tarihsel gelişim boyunca kentleşme, savaş, sosyo kültürel, ekonomik ve fonksiyonel olarak eskime, tahribat, doğal afet gibi nedenlerle yıpranmaya uğrayarak dışarıdan bir müdahaleye ihtiyaç duyar. Özetle kenti insan vücudundaki damarlara benzetirsek kan akışını (kent dokusu)

bozan damara müdahale edilerek sorunun ortadan kaldırılmasına kentsel dönüşüm denir.

Zaman içerisinde gelişen kentler finansal, toplumsal ve mekansal boyutun yeniden ele alındığı ve kent içindeki sorunlu alanları sağlıklı ve yaşanabilir hale getirilmesi için onarmak, canlandırmak, sağlıklılaştırmak, yeniden yapılandırmak veya yıkarak yeniden yapmak için projeler geliştirmek ve bunları uygulamak kentsel dönüşümü kapsar (Demircan, 2010). Kısaca kentsel dönüşüm, sosyo kültürel – ekonomik ve fiziki gelişim açısından yoksun kentsel çevrelerin ıslahı için kamu – özel sektör ve sosyal yapının katılımı ile geliştirilmiş planlama çalışmalarıdır (Kubat, Özden 2003). Buna göre kentsel dönüşüm çalışmaları aynı zamanda kamu – özel sektör ve sosyal yapı ortaklıklarının buluşma noktası olarak adlandırılabilir.

Kentsel çevreler, karmaşık ve dinamik sistemlerdir. Bu sistemi, müdahale gereksinimi doğuran dış dinamikler; yıpranma veya çöküşe neden olan iç dinamikler olarak iki grupta inceleyebiliriz. Kentsel dönüşüm, dış ve iç dinamiklerin etkileşiminin ürünüdür ve kentsel dejenerasyon tarafından sunulan fırsat ve sorunlara yanıt olarak geliştirilmiştir (Öner, 2007; Erden, 2003). Ayrıca dönüşüm çalışmaları, kentin her bölgesini çağın gereksinimine uygun hale getirerek kalıcı ve yenilikçi çözümler üretmeyi hedefler (Keşoğlu, 2015). Bu sebeple kentin özgün kimliği korunmalı ve günün gerekliliklerine uygun şekilde planlama üretilmeli, buna uygun şekilde proje yönetimi için gerekli alt yapı oluşturulmalıdır.

Kentsel dönüşüm süreci başlangıçtan bitişe birbiri ardına eklenen bir zincir dizisi gibidir. Müdahale gerektiren kentsel çevre ile dönüşüm süreci başlar ve proje aşamaları analizden uygulamaya kadar planlanarak dönüşüm süreci yönetilir.

Kentlerin yaşayan bir dinamik sistem olduğu, her canlı gibi zaman içerisinde değişime uğraması, taşıdığı nitelikleri zamanla kaybetmesi ve günün şartlarını karşılayamaz hale gelmesi yadsınamaz bir gerçektir. Yeniden geliştirme olarak anılan kentsel dönüşümün ortaya çıkışı 19. yüzyılın ortalarına rastlamaktadır. Kentsel dönüşüm yaklaşımları Avrupa’da yaşanan hızlı kentsel büyüme, gelişmiş Batı ülkelerindeki sosyo kültürel – ekonomik değişimler sonucu meydana gelen çöküntü bölgelerine yapılan müdahaleler kapsamında ortaya çıkmıştır (Kıbaroğlu, Şişman, 2009).

Yeniden geliştirme çalışmaları 1910’lu yıllarda güzel kent, 1920’li yıllarda modern kent olarak ortaya çıkmıştır. 1930’lu yıllarda tarihi mirasın korunması önem kazanmıştır. 1950’li yıllarda ise yeniden geliştirme projelerinde mali çıkarlar ve rekabet

ön plana çıkmıştır. Bu zaman zarfında hükümet öncülüğünde yeniden geliştirme süreçleri evrilmiş ve gelişmiştir.

1900'li yıllarda modern kent hareketleri ile kentlerde yıkımlar başlatılmıştır. Sağlıksız alanların yıkılarak, geniş yeşil alanların arttırıldığı temiz kentsel çevreler oluşturulacak kentsel tasarımlar geliştirilmiştir. 1945'te İkinci Dünya Savaşı sonrası İngiltere'de tahrip olan kentler, hükümet öncülüğünde yeniden inşa edilmiştir (Roberts, Sykes, 2000). 1950'li yıllarda yıkarak yeniden geliştirme yerine mevcut yapının korunarak sağlıklılaştırılması ön plana çıkmıştır. 1960 ve 1970 yıllarında ise kentsel dönüşüm ve yenileme yöntemleri geliştirilmiştir.

1990'lı yıllarda kent için; fiziki, sosyo kültürel – ekonomik ve çevresel boyutlarıyla ele alan bir yaklaşımın yanı sıra kentsel dönüşümün yasal, yönetsel, kamusal, değerlendirme süreçlerini bütüncül olarak ele alan bir yaklaşım da geliştirilmiştir. Böylece kamusal faydanın en üst düzeye çıkarabileceği görüşü benimsenmiştir (Akkar, 2006).

1990 ve sonrasında küreselleşmenin devam etmesiyle planlama çalışmalarında asıl amaç, mevcut durumu koruyarak onarmak şeklinde olmuştur. Kentsel sorunlara kalıcı çözümler üretebilecek ve uygulanabilirliği olan projeler geliştirilmeye başlanmıştır. Sürdürülebilir iyileşme fiziksel, sosyal, kültürel ve ekonomik boyutlarla birlikte değerlendirilmiştir.

4.1.1. Kentsel Dönüşüm Nedenleri

Kentsel çevreler zaman içerisinde sosyo kültürel ve ekonomik etkenler, doğal afet, göç, teknolojik gelişmeler, küreselleşme, savaş gibi nedenler ile değişerek dönüştürülmeye ihtiyaç duyar. Bunun yanı sıra köhneleşme, kimlik problemi, yanlış yatırımlar, kaçak yapılar ve plansız büyüyen kentler de dönüşüme yol açar.

Köhneme, Köhneleşme

T.D.K. verilerine göre köhne kelimesi kavramsal olarak eskimiş, bakımsız kalmış ve yıpranmış anlamını taşır (Url 1). Eskiyen yapı stokları zaman içinde terk edilir, yıkılır ve çöküntü bölgesi haline gelir. Alanın işlevini yapıldığı amaç üzerinden yerine getirememesi ve eskimesi sonucu müdahaleye ihtiyaç duyar. Bu anlamda köhneleşme yapı veya yapılar grubunun kent standartlarının altında kalması veya

gerilemesi durumudur (Genç, 2003). Baransü ise, köhneleşmenin temel nedenini fonksiyonel gelişmeler ve değişmeler olarak açıklamaktadır. Aynı şekilde köhneleşme durumunu, bazı bölgelerin kentsel gelişmelerin sonucunda ilerleyememesi veya gerilemesi ve işlevsel değişimi büyüme sonucu kentin yetmeme boyutu olarak ifade etmiştir (Baransü, 1989).

Köhneleme son derece karmaşık bir durumdur. Köhneleşme kentte gerek sosyal yapı üzerinde olumsuz gelişmelerin gerekse fiziksel doku üzerindeki olumsuzlukların kente ve kent kimliğine yansımalarını içerir (Keser, 2010).

Kent merkezlerinde istihdam seviyesinin fazla olması, bu alanlarda göçe sebebiyet vermiştir. Artan nüfus birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Kente ilk gelenlerin tercih ettiği bölgeler olan terk edilmiş bölgeler, sosyal yapıyı olumsuz etkilemiştir. Bu durum özellikle kent merkezlerinde güvensizliğe, kentte soyutlanmaya, gruplaşma oluşumlarına ve kent kimliğinde olumsuz etkilere neden olmuştur. Bu oluşumlar kentsel dönüşümü doğuran diğer etkenlerdendir.

Küreselleşme ve Ekonomik Değişiklikler

Küreselleşme üretimden siyasete hatta ideolojiye kadar çeşitli alanların uluslararası etkileşme ve bütünleşme sürecidir. Özellikle kentsel çevreler bu karşılıklı alışveriş sürecinden çokça etkilenmiştir. Yaşamsal ihtiyaçların yanı sıra ortaya çıkan küresel taleplerle birlikte kentler dönüşüme ihtiyacı konusunda önemli bir araç olmuştur (Keser, 2010).

Küreselleşme sonucunda özellikle ekonomik alanda yaşanan rekabetçilik ön plana çıkmıştır. Rekabet uğruna hizmet ve üretim alanlarında olumlu - olumsuz etkiler yaşanır. Bunun sonucunda kentlerin yaşam tarzları, kimlikleri, kültürel değerleri ve mimari kimlikleri kaçınılmaz şekilde etkilenmiş ve değişime uğramıştır (Keser, 2010).

Küreselleşme, kentlerin problemleri üzerinde baskı oluşturarak kent reformunu ortaya koyar. Kentsel çevredeki problemler alan üzerinde durarak yaşam kalitesini arttırmayı ve alanın kente geri kazandırılmasını destekler. Kentin üretim ve sunum odaklı gelişmesini amaçlar.

Yatırımlar da küreselleşmeden etkilenen bir diğer sektördür. Özellikle turizm sektörüne artan talep mekansal olarak çeşitliliği ortaya çıkarmıştır. Tarihi mirasa sahip kentler çekici hale gelmiştir. Küreselleşme sonucunda özel organizasyonlar, tiyatro – konser alanları, eğlence merkezleri, sanat ve spor aktiviteleri, konaklama gibi alanlar ön

plana çıkmıştır. Kente ekonomik canlanmayı sağlayan bu gelişmeler ortaya çıkacak kentsel sorunlara çözüm üretkenliğini geliştirme konusunda kentsel dönüşüm çalışmalarına yardımcı olmuştur (Keser, 2010).

Kentsel çevrelere zarar veren planlı ve plansız gelişmeler, küreselliğin getirmiş olduğu tüketme anlayışını arttırmıştır. Hızlı tüketen toplumlar eskiyi terk ederek yenisini kullanmayı tercih eder duruma gelmiştir. Bu durum sürdürülebilir kalkınma gerekliliğini ortaya çıkartmıştır. Böylece geleceğe aktarılacak planlı ve verimliliği ön planda tutulan kentsel çevreler oluşturmak hedeflenmiştir.

Kimlik Problemi

İnsan kentin bir parçasıdır. Kent ve insan etkileşimi kentin kimliğini oluşturmaktadır. Her bireyin kendine ait karakteristik özelliği ve kimliği olduğu gibi kentlerde de farklı kimliklere sahip yerleşim yeridir (Arabulan, 2015).

Kent ölçeğinde kimlik; kent sakinlerini, bileşenlerini ve o kentin fiziksel özelliklerini kapsamaktadır. Aynı zamanda tarihini, anıtsal yapılarını, doğal oluşumlarını, sosyo kültürel ve ekonomik özelliklerini, siyasi bileşenlerini içine alan entegre bir oluşumdur (Tekeli, 2003; Çöl, 1998; Lynch, 1974).

Lefebvre, toplumsal düzenlemelerin mekanın çeşitliliğini oluşturduğunu, böylece toplumların kimliğini oluşturan bileşenlerin mekan üretiminde etkin rol izlediğini ifade eder (Lefebvre, 1996). Dolayısıyla formların ve düzenlemelerin oluşumunda toplumsal kimlik ana unsur olarak ele alınmaktadır.

4.1.2. Kentsel Dönüşüm Amaçları

Kentsel dönüşümün amacı yıpranmış, çöküntüye uğramış, köhneleşmiş, bozulmuş, eskimiş kent alanlarını ve plansız gelişim gösteren kentsel çevreleri müdahale ederek yeniden kente kazandırmaktır.

Köhneleşme yaşayan ve çöküntüye uğramış alanlar sonucu burada yaşayan sosyal yapıda, kentin diğer bölgelerine karşı soyutlanma gözlemlenmektedir. Bu alanlarda Kentsel dönüşüm çalışmaları yaparken sosyal yapının da kente geri kazandırılması hedeflenerek kentte barışa katkı sağlanabilir.

Robert ve Sykes' e göre kentsel dönüşüm amaçları şu şekilde sıralanmıştır (Roberts, Sykes, 2000):

- Kentsel çevrelerde çöküntü bölgelerinin analizi yapılarak buna sebebiyet veren nedenler kapsamlı bir şekilde ele alınmalıdır. Bölgenin sosyal yapısında meydana gelen sorunlar ve çöküntü nedenlerine ulaşılarak elde edilen bulgulara bilimsel çözümler geliştirilmelidir.
- Kentsel dönüşüm çalışmalarında süreç içindeki tüm ortaklıkların ve aktörlerin tespiti yapılmalıdır. Buna göre bir katılım mekanizması organizasyonu oluşturulmalıdır.
- Çöküntü bölgelerinde fiziksel iyileştirme sağlamak amaçlanmalıdır.
- Kentsel dönüşüm yapılacak bölgede meydana gelen ekonomik problemlere kalıcı çözümler üretilmelidir.
- Kentsel çevrenin etkin biçimde kullanımı hedeflenmelidir. Gereksiz kentsel yayılmadan kaçınmaya yönelik stratejiler ortaya konulmalıdır.

Özetle kentsel dönüşüm çalışmalarına niteliksiz ve sağlıksız müdahale gerektiren bölgelerde meydana gelen problemlerin tespiti ile başlanmalıdır. Üretilen çözümler bölgenin yaşam kalitesini, refah seviyesini yükseltmeyi ve küresel anlayışın getirdiği hızlı tüketim alışkanlığını değiştirmeyi, mimari ve kültürel özelliklere dayalı dinamikleri geliştirmeyi, fiziksel koşulları dönüştürmeyi, modern altyapı sistemlerini kullanılmasını sağlamayı, bölgedeki sosyo ekonomik sorunları ortadan kaldırarak ekonomiyi canlandırmayı hedeflemektedir. Kent içinde bütünleşmeyi amaçlayarak yaşanabilir sağlıklı kent oluşumu ortaya koymaktadır.

Tarihi doku içerisinde yaşanan sorunlar sonucu doku korunarak kentsel dönüşüm yapılır. Tarihi dokuyu gelecek nesillere aktaracak, sürdürülebilir çözümler üretmek hedeflenir.

Kentsel dönüşüm çalışmalarında öncelikle proje süreci planlanmalıdır. Proje ve uygulama süreci hesaplanırken oluşabilecek değişiklikler doğrultusunda hızlı şekilde revizyon yapılmalıdır. Proje yönetimi kontrollü şekilde devam ettirilmelidir.

Kentsel dönüşüm çalışmalarında ortaya konulan stratejik planlama süreci sivil toplum kuruluşlarının, sosyal yapının ve proje aktörlerinin katılımı sağlanarak proje yürütülür. Böylece ihtiyaçları karşılayan yaşanabilir kent standartlarına uygun kentler üretmek amaçlanır.

4.1.3. Kentsel Dönüşüm Boyutları

Karmaşık yapıya sahip kentsel dönüşüm projelerinde; yasal ve yönetsel, ekonomik, fiziksel, kültürel, sosyal ve katılımsal boyutlardan bahsetmek mümkündür. Başarılı dönüşüm projeleri için bu boyutlar gösterge niteliği taşımaktadır. Boyutları kapsamlı bir şekilde ele alarak proje sürecine başlanmalıdır. Böylece kent kimliği korunması ve sosyo kültürel istikrar sağlanır.

Yasal – Yönetsel Boyut

Yasal – yönetsel boyut, yerel yönetimler, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve sosyal yapı arasındaki ilişkiyi kapsamaktadır.

Karar verme mekanizması durumu kentsel dönüşüm ölçeğinde yasal ve yönetsel boyutun sınırları içerisinde yürütülmektedir. Çöküntü bölgesine ait karar verme, proje üretimi, yönetimi ve uygulama süreci gibi tüm işlemler yönetsel kararlar ile şekillenmektedir.

Kentsel dönüşüm projelerinde yasal süreç, kamu kuruluşları ve yerel yönetimler ile belirlenmektedir. Yerel yönetim birimleri, kent yöneticileri, bakanlıklar gibi kamu birimleri ile birlikte özel sektörün ve farklı meslek gruplarının projeye katılımı sağlanmalıdır. Bunun yanı sıra yerel halk, proje sürecinde olması gereken bir diğer aktördür. Bu şekilde üretilen kentsel dönüşüm projelerine bakıldığında başarılı sonuçlar ortaya çıktığı gözlemlenmektedir.

“ABD’de 1949 yılında Housing Act adı altında çıkan ve şehirlerin konut sorunlarını çözmeye yönelik yasadan sonra 1950 yılında Title I adıyla çıkan ve kentsel yenileme sorunlarını çözmeyi amaçlayan yasa ile birlikte ABD’de kentsel yenilemenin yasal dayanağı hazırlanmış oldu (Baransü, B. 1989).”

“Batıda birçok ülkede kentsel yenileme uygulamalarında yerel yönetimler büyük ölçüde söz sahibidir ve uygulayıcı konumdadır. Bu durum batı geleneğinde kamu yönetimi sistemi içinde yerel yönetimlerin kamu hizmetinin yerine getirilmedeki önceliğinin bir sonucu olarak da görülebilir. Kent yenileme uygulamalarının sonuçlarından öncelikli olarak faydalanacakların kullanıcıların yapılacak olan çalışmalara katılımı yerel demokrasinin gelişimine yaptığı katkı yanında alınan kararların niteliğini artıracak ve denetim mekanizması oluşturacaktır (Genç, N. 2003).”

Ekonomik Boyut

Ekonomik boyut, çöküntü bölgelerinde meydana gelen ekonomik durmayı veya gerilemeyi ele almaktadır. Ayrıca ticari faaliyetler neticesinde ticari alanlardan elde edilen gelirleri ifade etmektedir

Kentsel dönüşüm projelerinde ekonominin iyileştirmesi ve canlandırması hedeflenmektedir. Dönüşüm çalışmalarının uygulanabilirliği için, yapılacak çalışmaların çöküntü bölgesinde ekonomik açıdan kalkınma sağlayacak nitelikte olması beklenmektedir.

“Kentsel yenileşmenin başlıca nedenlerinden biri ekonominin yeniden yapılanmasıdır. Rekabetin ön plana çıktığı bu ortamda bireyler, firmalar, topluluklar ve hatta kentler hayatta kalmaya çalışmaktadır. Rekabet kendini en çok yerel ekonomilerde göstermektedir. Kentler yeni piyasalarda yer almak, devlet yardımlarından, yatırımlarından ve kamu işlerinden daha fazla pay kapmak için yarışmaktadır. Bu ortam içerisinde bazı kentler veya kent parçaları bir yenilenme baskısı ile karşı karşıyadır (Gökbulut, 1996).”

Kentsel çevrelerde dönüşüm ile fiziksel yenileme sağlanır ve müdahale yapılan alan ile birlikte kent yeni bir boyut kazanır. İşlevsel değişimler ve gelişimler; alanın artan yaşam kalitesi ile kentsel çekiciliğinin artmasına olanak sağlar. Bu sayede alandaki istihdam olanakları ve yatırımlar artarak alanın ekonomik canlılığı sağlanır.

Kentsel dönüşümde en önemli faktör finansal alt yapıdır. Bu süreç içerisinde genellikle kamu ve özel sektör iş birliği içerisinde yer alır. Planlanan süre içerisinde projenin tamamlanması için kontrollerin yapılması ve maliyetlerin sorunsuz çözülmesi kurulan kamu ve özel sektör ortaklığında büyük önem taşımaktadır.

Fiziksel Boyut

Fiziksel boyut bölgenin alt yapı sitemlerini, yapı stokunu, yapıların durumunu, biçimini, yönelişini, fiziksel görünümünü, sosyal yapının refah düzeyini ve yaşam kalitesini, doğal afetlere karşı fiziki çevrenin kalitesini ele alır (Beswick, 2001).

Terk edilmiş, atıl durumda kalmış, doğal afetlerden veya kötü çevre koşullarından etkilenmiş bölgeler sağlıklılaştırmaya ihtiyaç duyar. Dolayısıyla dönüşüm çalışmalarıyla fiziksel mekanın iyileştirilmesi ve kentsel taleplerin karşılanması amaçlanır.

Kentsel dönüşüm projelerinden en çok etkilenen boyut fiziksel çevre boyutudur. Kentin fiziksel problemlerine akılcı ve sürdürülebilir çözümler üreterek bölge kente geri kazandırılır.

Kültürel Boyutu

Kültürel boyut, kentsel çevrelerde gelenek ve göreneklerin, tarihi değerlerin tümünü kapsamaktadır. Konutlar, kütüphaneler ve anıtsal yapılar; camiler, köprüler, kiliseler, saraylar vb. gibi yapılar kentin tarihine ait izler taşımaktadır. O kentin yaşanmışlıklarını, mücadelelerini, kişisel tarihini ve kent kimliğini bu izler yansıtmaktadır. Kültür mirasını, bireylerin aidiyet hissini ve yaşama tutunma duygusunu destekler niteliktedir.

Niteliksiz ve sağlıksız bölgelerdeki (çöküntü bölgelerindeki) tarihsel mekanların korunması ve gelecek nesillere aktarılması; kentsel çevrenin kültürünü ve tarih bilincini yaşatan bir durumdur.

“Kentsel ekonomilerde, arazi; önce arsa sonra da mekan olarak değişen değerlere sahiptir. Kentsel değer zaman içinde araziye kültürel boyut kazandırır ve bir miras halini almasını sağlar. Bu miras ulusal olduğu kadar yerel ölçekte de anlamlı olabilir. Bölgenin sakinlerinin akıllarında yaşar ve toplu hafıza oluşturabilirler. Önemli değişiklikler oluştuğunda yerel kimlik ortadan kalkar ve kültürel değerlerin kaybı, aynı zamanda ekonomik kayıp anlamına gelir (Domicelj, 1990).” “Bir konut, bir kamu binası, bir anıtsal yapı ya da kentsel tasarım söz konusu olsun, tümü bir toplumu oluşturan sosyal ve kültürel düzenlemenin yalnızca bir parçasıdır (Tekeli, 2003).”

Kentsel dönüşüm, kültürel sürekliliğin sağlanması için gereklidir. Kent kimliğinin yaşatılması kent kültürünün gelişmesini de etkilemektedir. Bu nedenle tarihi dokunun özgün niteliği korunarak dönüşüm çalışmaları yapılmalıdır. Kalıcı ve akılcı çözümler üretilerek kültürel sürdürülebilirlik sağlanmalıdır.

Sosyal Boyut

Kent, insan ile anlam kazanmakta ve canlanmaktadır. Üzerinde var olan her türlü değişimden ve gelişimden kaçınılmaz olarak etkilenen insandır. Dolayısıyla tasarlanan kent ve kentsel dönüşüm, içerisinde yaşayan insanı da beraberinde düşünmek durumundadır.

Sosyal boyut; kentteki sosyal yapının ilişkilerini, eğitim seviyesini, bölgenin sağlık koşullarını, nüfus gelir durumunu, bilinçlilik seviyesini ve kültürel düzeyini kapsamaktadır.

Kentsel çevre de meydana gelen eskime, köhneleşme, yıpranma vb. gibi problemler o bölgede yaşayan sosyal yapıyı da içine almaktadır. Zaman içinde atıl durumda kalmış bölgeler, alt gelir seviyesine ait sosyal yapının veya kente yeni gelmiş olan toplumun barındığı bölgeler haline gelmektedir. Kentsel dönüşüm, yaşam kalitesini yükseltmek ilkesinden hareketle çöküntü bölgesine ait sosyal yapının sorunlarına çözümler üretmeyi amaçlar. Sorunlar ihtiyaç ve taleplere yönelik yapılan anket çalışmaları ve gözlemler ile tespit edilmektedir.

Sosyal boyut ele alınmadan yapılan dönüşüm çalışmaları sonucu ortaya 'soylulaştırma kavramı' çıkmaktadır. Soylulaştırma, alt gelir seviyesine ait sosyal yapının yaşadığı bölgelere, daha üst gelir seviyesine ait sosyal yapının yerleşme sürecidir. Bunu öngören projeler dönüşümün amaçlarına ters düşmektedir.

1960'lı yılların sonuna doğru başlayan kentsel dönüşüm çalışmaları, günümüzde yetersiz kalmaktadır. Dönüşüm yapılacak bölgenin maliyeti ile dönüşüm sonrası ortaya çıkacak gelirin karşılaştırılması ve buna göre dönüşüm kararı verilmesi, ekonominin ön plana çıkmasına sebep olmaktadır. Bu yaklaşım kentsel dönüşümün politik, sosyal, katılım ve fiziksel diğer boyutlarını süreç dışında tutmaktaydı. Ancak günümüzde ise yapılan çalışmaların hedeflenen amaçları karşılamaması sonucu dönüşüm çalışmalarının tüm boyutlarını kapsayan stratejiler geliştirilmektedir.

Kentsel çevrelerde bütünleşmeyi ve denge kurulmasını savunan birçok kaynak, dönüşüm projelerinde sosyal boyutun da ele alınmasının önemini vurgulamaktadır. Bu görüş, sosyal barış ve eşitlik ilkelerinin etkin olarak çalışacağını öne sürmektedir.

Birçok ülkede çarpık kentleşme sonucu ortaya çıkan gettolara ve gecekondu bölgelerinin ıslahına yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalar ile kentin sosyal boyutunu oluşturan; kentteki suç oranlarının azaltılarak kentin güvenliğinin sağlanması, kentin refah seviyesinin artırılması hedeflenmektedir (Giritlioğlu ve diğ., 2002).

Katılımsal Boyut

Kentsel dönüşüm büyük girdilerin olduğu karmaşık bir konudur. Ekonomik, politik, sosyal ve fiziksel boyutlar ile dönüşüm çok yönlü bir olgudur. Tüm bu çeşitliliğin yanında kentteki çöküntü bölgelerinin problemlerini doğru şekilde

çözebilmek için kenti ve kentliyi gözlemlemek, onların sorunlarını dinlemek gerekmektedir. Sosyal yapıyı temel aktör olarak dönüşüm projelerinde sürece katılımını sağlamak gerekmektedir.

“Şehirler büyüdükçe insanın insana ilgisi azalmaktadır. Toplumun herhangi bir kesimi diğer kesiminin nasıl yaşadığını bilmemekte ve bilmek istememektedir. Kısaca yabancılaşma olarak isimlendirilen bu olgu şüphesiz kentsel yenilemede rol alan bütün toplum kesimlerini içermektedir (Baransü, B. 1989)”.

Gelişmiş ülke örnekleri incelendiğinde kamuoyunun şehir ve bölge planlamaya ve kentsel dönüşüm çalışmalarına katılımı gözlemlenmektedir. Soylulaştırma yapılmaksızın, kullanıcı katılımı ile kullanıcıların yerinde kalmaları sağlanmaktadır. Böylece yanlış analiz ve gözlemlerden kaynaklanan sorunların önüne geçilmektedir. Kullanıcıların yeni bir bölgeye adapte olmaları yerine kendi bölgelerinde daha sağlıklı ve yaşanabilir ortamlar üretilmektedir.

Katılım süreci çok aktörlü bir oluşumdur. Bölge içerisindeki kullanıcılar, sivil toplum kuruluşları, kamu ve özel sektör ile ortaklıkların oluşturulacağı dinamik bir boyuttur. Kentsel dönüşüm projelerinde tüm aktörlerin aktif rol aldığı katılım modeli oluşturulmalıdır.

Katılım modeli oluşturulur ve ihtiyaçlar, sorunlar, beklentiler saptanarak çözüm süreci başlatılır. Proje kararları verildikten sonra süreç, demokrasinin getirdiği şeffaflık ilkesi ile yürütülür. Workshoplar düzenlenerek kamuoyu bilgilendirilir, alınan kararlar basına sunulur. Böylece tüm kentin süreçten haberdar olması sağlanır.

4.1.4. Kentsel Dönüşüm Yöntemleri

Kentsel dönüşüm modelleri, dokuda ve dokuyu oluşturan yapıda meydana gelen sorunlara göre farklılaşmaktadır. Alanın ihtiyaçları, günümüzün modern gereksinimlerine cevap verecek şekilde çözümler üretilerek dönüştürülür.

Kentsel çevreler zaman içerisinde değişim ve gelişim göstermektedir. Bunun sonucunda müdahale gerektiren çevreler artmaktadır. İhtiyaç duyulan dönüşüm yöntemi ise alanın sorunlarına göre şekillenir ve alan gereksinimlerini karşılar.

Kentsel dönüşüm yöntemleri farklı kişilerce farklı gruplar halinde sınıflandırılmıştır:

Ahunbay, dönüşüm türlerini altı başlıkta ele almıştır (Ahunbay, 1996).

- Yeniden Yapma,
- Yenileme,
- Temizleme,
- Sağlamaştırma,
- Bütünleme,
- Taşıma.

Kibaroglu ve Şişman, kentsel dönüşüm yöntemlerini kendi içinde ayırarak sınıflandırmıştır (Kibaroglu, Şişman, 2009).

- Yenileme,
- Sağlıklaştırma,
- Koruma,
- Yeniden geliştirme,
- Düzenleme,
- Temizleme,
- Boşluk doldurarak geliştirme,
- Tazeleme – Parlatma.

Kentsel dönüşüm yöntemleri için geliştirilmiş tüm gruplandırmalar ışığında, tez çalışması için incelenen yöntemler aşağıdaki başlıklar altında ele alınmıştır.

Yenileme - Yenilenme

Ekonomik açıdan yetersiz hale gelen ve kaçak yapılaşmaların söz konusu olduğu bölgelerin yıkılarak yeniden inşa edilmesi söz konusudur. Böylece çöküntü bölgelerinde kent yapısının düzenlenmesi amaçlanır. Ayrıca hasarlı yapıların yenilenerek strüktürel olarak güçlenmesi de hedefler arasında yer alır.

Baransü'ye göre; yenileme bölgenin bütününde gerçekleştirilmelidir. Sadece parsel ölçeğinde yapılan yenilemeler, fiziki açıdan çok çeşitliliğe ve görsel bir kargaşaya neden olur. Ekonomik boyut öncelik kazanarak kar amacı güdüldürken diğer kentsel dönüşüm boyutları ihmal söz konusudur (Baransü, 1989). Bu durumda sağlıksız oluşumların meydana gelmesine sebep olur.

Kentsel yenilemede değişim çoğunlukla büyük ölçeklidir. Kentsel çevrelerde gerçekleştirilen müdahale ile sorunlu bölgenin ortadan kaldırılması söz konusudur.

Başka bir deyişle, sorunlu bölgenin sağlıklı hale gelebilmesi için gerekli durumlarda yenilenmeye başvurulur. Mekan sağlıklılaştırılarak yaşam, günümüz modern koşullarına uygun hale getirilir.

“Gerek yerleşme düzeni, gerekse mevcut yapıların durumu bakımından yaşama ve sağlık koşullarının iyileştirilmesi olanağı bulunmayan ve bu nedenle, düzenlenecek bir tasarlama göre, yapılarının ve öteki kolaylıklarının tümü ya da bir bölümü ortadan kaldırılarak yeniden inşa öngörülen alan (Keleş, 1998)”.

Yenileme ve yenilenme çalışmalarına örnek olarak; İstanbul Kara Surları Kentsel Yenileme Projesi, görseli eklenmiştir. (Şekil 4.1., Şekil 4.2)

Şekil 4.1. İstanbul Kara Surları Kentsel Yenileme Projesi - Öncesi (Url 2)

Şekil 4.2. İstanbul Kara Surları Kentsel Yenileme Projesi - Sonrası (Url 2)

Dönüştürme

Kentsel çevrelerde çöküntü alanlarının yenileme çalışmalarında olduğu gibi dönüştürmede de yıkıp yeniden inşa etmek söz konusudur. Ancak kentsel yenilemeden farklı olarak, bölgenin yaşamsal kalitesi için kullanıcılarının ve işlevlerinin değişikliği

yapılmaktadır. Çöküntü bölgelerinde yaşayan ve alt gelir seviyesine ait sosyal yapının yerine üst gelir seviyesine ait sosyal yapı yerleşmesi olan ‘soylulaştırma’ süreci yaşanmaktadır.

“Dönüştürme, farklı nedenlerden dolayı zaman içinde eskimiş, terk edilmiş, değer kaybına uğramış ve köhneleşme eğilimine girmiş olan kent alanlarının günün sosyo ekonomik ve fiziksel koşullarına uygun olarak yeniden canlandırılması ve kente kazandırılmasıdır (Özden, 2008)”. Dönüştürme çalışmalarında amaç, bölgeyi sosyal ve ekonomik boyutta sağlıklı hale getirmektir. Planlanan işlev değişikliği ile bölgeye ekonomik canlılık kazandırmak amaçlanır.

Kentsel çevrelerde dönüşüm her alanda yapılarak yasal ve yönetsel sınırlar çerçevesinde kent dokusu, günümüz modern bakış açısına sahip bir niteliğe getirilmektedir. Kentin fiziksel, ekonomik ve sosyal boyutlarında rehabilite söz konusudur. İstanbul Sulukule Kentsel Dönüşüm Projesi örnek olarak verilmiştir. (Şekil 4.3., Şekil 4.4.)

Şekil 4.3. İstanbul Sulukule Kentsel Dönüşüm Projesi - Öncesi (Url 3)

Şekil 4.4. İstanbul Sulukule Kentsel Dönüşüm Projesi - Sonrası (Url 3)

Koruma

Koruma kentsel çevrelerde günün gerekliliklerine ve ihtiyaçlarına uygun halde tarihi karaktere sahip mekanların zarar görmeyecek şekilde kalmasını sağlar (Ahunbay, 1996). Ekonomik, sosyal ve kültürel mirasın fiziksel izlerinin yaşandığı mekanların, değişimler ve gelişimler sonucu yok olmasının önüne geçmek amacıyla yapılan müdahale yöntemi koruma olarak ifade edilir.

Koruma yaklaşımı, tarihi kentsel çevrelerde sınırlı değişimi veya özgün niteliği ile korumayı kapsamaktadır. Koruma yönteminde; tarihi kentsel çevrelerin özgün niteliğini bozmayacak şekilde koruma (prezervasyon), günün modern anlayışına uygun sınırlı değişimler ve eklentiler yapılarak koruma (konservasyon) olarak iki farklı kavramdan söz edilebilir (Zeren, 1981). Her iki durumda da amaç, genellikle ekonomik canlılığın sağlanmasıdır.

Koruma sadece tarihi kentsel çevrelerde değil, aynı zamanda doğal ve kültürel tüm değerlere ait mirasın kalıcılığını ve nesiller boyu aktarımını hedefleyen bir çalışmadır. Oluşturulan koruma modelinde, plan stratejileri ile sürdürülebilirlik vurgulanır.

Kentsel koruma çalışmalarına 11.ve 12. yüzyıllar arasında inşa edilen Campo Meydanı (Piazza del Campo) örnek verilebilir. Meydan küçük düzenlemeler ile kent Pazar ve spor aktivitelerinin düzenlendiği bir yaşam merkezi olmuştur. Günümüz yaşantısına göre uyarlanan yolları ile özgünlüğü hiç bozulmadan bugüne kadar gelmiştir (Silverman, 1979 naklen; Arabacıoğlu F.P., Arabacıoğlu, B. C., 2011). (Şekil 4.5.)

Şekil 4.5. Campo Meydanı Kentsel Koruma Projesi Örneği (Url 4)

Yeniden Geliştirme

Yeniden geliştirme; korunma olasılığı olmayan çöküntü bölgelerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesidir. Bölgede yeniden tasarım ve projelendirme söz konusudur.

Kentsel çevredeki dengenin korunması ve yükseltilmesi hedeflenir. Bölgenin ekonomik, sosyal ve fiziksel değişimi için yıkıp yeniden inşa ile geliştirilmiş bir oluşum ortaya koymak amaçlanır.

Başka bir deyişle yeniden geliştirme “Ekonomik ve yapısal özellikleri, iyileştirilmesine imkan vermeyecek ölçüde kötüleşmiş olan alt gelir gruplarının konutlarının yıkılması ve bunların oluşturduğu kent bölümlerinin yeni bir tasarım düzeni içinde geliştirilmesidir (Ertaş, 2011)”.

Bütüncül bir bakış açısıyla kamu ve özel sektör ortaklığında projeler yönetilir. Özellikle yeniden geliştirme yaklaşımının ortaya çıktığı 1980 yıllarında, ortaya konan projelerde çevresel değerler ön planda tutulmuş ve toplumsal kalkınma amaç edinilmiştir (Roberts, 2000). Amaç günümüzde bu ortaklık rant sağlamaya yönelik hale gelmektedir.

London City Hall yeniden geliştirme örneği olarak verilmiştir. (Şekil 4.6.) İşlevini yitirmiş eski endüstri bölgeleri yeniden geliştirilerek konut, aktivite ve ticaret mekanlarının yer aldığı kompleks yapı olarak tasarlanmıştır (Lees ve diğ., 2006; Şişmanyazıcı, 2009).

Şekil 4.6. London City Hall Kentsel Geliştirme Örneği (Url 5)

4.1.5. Kentsel Dönüşümde Katılımcılar

Dönüşüm çalışmalarına yönelik tezde ele alınan kategorilerden en önemlisi proje ve uygulama sürecindeki katılımcılardır. Günümüz dünyasında kentsel dönüşüm projeleri gündemi oluşturmaktadır. Bu açıdan çalışmada proje sürecine katılan aktörler ve aralarındaki ilişki kapsamlı olarak ele alınmıştır.

“Kentsel dönüşüm çalışmaları; süreci yaşayanlar ile birlikte kararlaştırılmalı, geliştirilmeli, planlanmalı ve yönetilmelidir. Süreçten herhangi bir kesimin herhangi bir gerekçeye sığınarak dışlanmaması gerekir. Katılım modelleri, yaşayanların sosyo-kültürel ve ekonomik özelliklerine uygun olarak kurgulanmalı, bu tip pratiklere alışık olmayanlara karşı sabırlı davranılmalı ve yaratıcı yöntemler geliştirilmelidir. Katılım modelleri iyi kurgulanmış ve karar alma süreçleri üzerinden gerçekleştirilmektedir. Kentsel dönüşüm çalışmalarında katılım modeli ile hem daha uygulanabilir bir projeler ortaya çıkacak, hem de toplumsal uyumun artmasına ve demokrasi kültürünün yerleşmesine olanak tanıyacaktır (Çağla, İnam, 2009).” Katılım, kentsel çevre içindeki sorunlu bölge üzerinde hak iddia eden ilgili tüm aktörlerin karar verme süreci içerisinde yer almalarıdır. Söz konusu aktörler, bölge ile ilgili karar verme sürecine katılarak süreci demokratikleştirir. Katımlı planlama, projelendirme ve uygulama süreci açık paneller ile yürütülmelidir. Bu yaklaşım ile demokratik bir süreç izlenerek sağlıklı ve başarılı projeler üretmek hedeflenir (Ataöv, Osmay, 2007)

Kentsel çevrelerde dönüşüm çalışmalarında problemin içeriğine yönelik doğru tespitler yaparak, uygulama sonucu problemi ortadan kaldırmak ve başarılı sonuçlar elde edilebilmesi için katılım modeli oluşturmak oldukça önemlidir.

Kentsel çevrelerde yerel halkın, yaşam alanı olan yerleşim yeri ile ilgili projeleri, çevre ve yaşam kalitesi açısından değerlendirmesi, projede yer alan aktörlere ışık tutar. Proje alanında yapılacak değişiklikler, yerel halkın yaşam kalitesini arttırmayı hedefleyen tasarımlar olmalıdır. Kentsel dönüşüm projelerindeki aktörlerin katılım sürecini piyasa mekanizmasına bırakmamalı ve yerel yönetimler ile kamu sektörü proje sürecinde aktif rol almalıdır (Ökten ve diğ., 2008). Proje süreci başlatılmadan önce dikkat edilmesi gereken tüm hususlar göz önünde bulundurulmalıdır. Proje yönetimi projenin ilk aşamasından son aşamasına kadar özenle sağlanmalıdır.

Yerinde doğru tespitlere ulaşarak üretilecek projeler ancak yerel halk, sivil toplum örgütleri, yatırımcılar, kamu ve özel sektör katılımı ile kurulan demokratik ortaklıklar sonucu elde edilebilir. Gerçekleştirilen toplantılarda tüm katılımcıların eşit

sürelerde konuşma hakkına sahip olduğu diyaloglar yapılmalıdır. Toplantılar şeffaf, açık ve net oturumlar ile gerçekleştirilmelidir. Böylece her bir katılımcı için proje sürecini en olumlu şekilde tamamlama imkanı oluşur.

Kentsel Dönüşümde Aktörlerin (Katılımcıların) Rollerini

Kentsel dönüşümde aktör kavramı, proje sürecinde etkili olan tüm grupları kapsamaktadır. Proje süresince aktif rol alarak projenin bir parçasını oluştururlar.

Kentsel dönüşüm projeleri bütüncül ve çok boyutlu bir süreçtir. Aktörler ve eylemleri arasındaki bağlantılar proje sürecini belirler. Süreci etkileyen ve devamlılığını sağlayan ögeler, yerel yönetim, merkezi yönetim, özel ve sivil kuruluşlar ve kitle örgütleri gibi kentsel aktörler; diğer yandan sermaye birikimi, spekülasyon beklentileri ve toplumsal eğilimler ile belirlenen dinamikler olarak iki ana başlıkta incelenmektedir. Bu iki temel yapı var oldukları güç dengesi ile süreci şekillendirir (Altay, 2006).

Aktörler proje süresi boyunca varlıklarını sürdürürler. Projeye bağlı olarak kurulmuş geçici gruplar veya genel bir tema çalışmasını kapsayan daha kalıcı gruplar oluşturulabilir. Bu şekilde oluşturulan ortaklıklar ile stratejik katılım modeli hazırlanır. Kentsel dönüşüm projelerinde aktörler, çalışmalardan etkilenenler ve çalışmayı etkileyenler olmak üzere iki gruptan oluşmaktadır.

Aktörler, kentsel dönüşüm projesi, proje özelliklerine (proje koşullarına, hedeflerine ve mekansal ölçeğine) bağlı olarak şekillenmektedir. Proje içerisinde aktörlerin de hedefleri ve beklentileri değişiklik gösterebilmektedir. Bazı durumlarda ilk aşamada kurulan ortaklıklar, ilerleyen proje sürecinde aktör değişimi veya farklı aktörlerin katılımı ile değişebilmektedir. Burada esas olan proje süresi boyunca aktörler arası iletişim ile projenin yönetilebilmesidir. Aktörler arası etkileşim ve koordinasyon, dönüşümün başarılı bir şekilde sonlandırılması için anahtar niteliği taşımaktadır. Oldukça hassas bir olguya ve niteliğe sahip aktörler arası iletişim, proje süreci boyunca en sorunlu alanlar arasında olduğu kabul edilmektedir (Tallon, 2010).

Proje aktörlerini farklı şekilde gruplandırma hipotezleri ortaya atılmıştır. Binici proje aktörlerini, idari aktörler (merkezi ve yerel yönetimler), ekonomik aktörler (finansman sağlayıcılar ve yüklenici firmalar) ve sosyal aktörler (mahalle sakinleri ve mahalle platformları) olarak üç ana grupta incelemiştir (Binici, 2018). Dayıoğlu ise aktörleri; tasarımcı (mühendis ve mimarlar), kurum ve kuruluşlar (merkezi ve yerel yönetimler, özel kuruluşlar, sivil toplum örgütleri) ve toplum olarak üç grupta ele

almıştır (Dayıoğlu, 2006). Bu gruplandırmalardan hareketle tez kapsamında proje aktörleri, proje sürecini sınırlandıran, planlayan ve kurgulayan olarak teknik – idari aktörler; projenin sürdürülebilirliği ile ilgilenen, uygulanmasını ve finansmanını üstlenen kurumsal aktörler; dönüşüm projesinin gerçekleşeceği bölge üzerindeki sosyal yapıyı kapsayan aktörler olarak ele alınmıştır.

- **Tasarımcı Rolü**

Kentsel dönüşümde proje tasarımı ve geliştirilmesi, uygulaması, işletme yönetimi gibi görevlerin yanı sıra yerel ve merkezi yönetim ile birlikte bölge halkı ve diğer aktörler arasında bağlantı kurmak, gerekli toplantılar, konferanslar ve müzakereler sonucu çalışma alanında alınan kararları projeye yansıtmak tasarımcının rolü olarak ele alınabilir. Tasarımcı proje süresi boyunca bütüncül bir planlama stratejisi geliştirmelidir.

Kentsel dönüşüm çalışmalarında planlama ve kurgulama işlevlerini üstlenen aktörler tasarımcılardır. Kentsel çevrelerin değişmesi sonucu ortaya çıkan sorunlu bölgeler, tekrar planlanma yapılmasına sebebiyet vermektedir. Böylelikle tasarımcı, süreç tasarımını önemseyen stratejik planlamalar yapmak durumundadır. Kentsel çevredeki değişimleri öngörebilecek, değişimlere ayak uydurabilecek bütüncül planlama çalışmaları oluşturmalıdır (Dayıoğlu, 2006).

Planlama ve tasarım olarak değerlendirilen süreç, disiplinli bir şekilde aktörlerin etkileşimi sonucu ortaya çıkmaktadır. Plancı ve tasarımcı, ürettikleri ürünü neden-sonuç ilişkileri güçlü bir altyapıyla oluşturmalıdır. Değişimlerden etkilenmeyecek, kontrollü bir proje süreci kurgulamalıdır (İncedayı, 2004). Üretim süreci yönetilmeli ve aktörler arası iletişim denetlenmelidir. Aksi durumda dönüşüm çalışmalarında başarısızlık kaçınılmazdır.

Tasarımcı, kentsel çevreyi estetik anlayışının yanı sıra fiziksel, sosyal, kültürel ve psikolojik açıdan da değerlendirir. Mevcutta var olan ihtiyaçlar, talepler ve beklentiler doğrultusunda analiz ve gözlem yapar. Elde ettiği verileri kendi süzgecinden geçirir. Sonucunda belirlediği bilimsel yöntemler ile tasarımını ortaya çıkartır. Tasarım sürecinde kullanıcılar ile (birey veya kuruluşlar) sürekli etkileşim ve iletişim içerisinde olması gerekmektedir. Ortaya çıkan iletişim sürecinin kontrol edilmesiyle birlikte ortaya başarılı bir kentsel dönüşüm projesi çıkartılabilir.

- **Kurum ve Kuruluşların Rolü**

Kentsel dönüşüm çalışmalarında kurum ve kuruluşların rolü, kullanıcıları dahil ederek şeffaf, topluma açık, anlaşılır ve demokratik şekilde bilgi alış verişinin yapıldığı, dönüşümün sağlıklı şekilde sürdürüldüğü bir proje süreci ortaya koymaktır. Topluma sunulan verilerin doğruluğu ve anlaşılır olması proje sonucunda ortaya çıkan ürünün sorunsuz uygulanabilirliği ile doğru orantılıdır.

Merkezi ve yerel yönetimlerin oluşturduğu idari aktörler, müteahhit, banka, finans sağlayan devlet kurumları, gayrimenkul yatırımcıları, arabulucular ve girişimciler gibi ekonomik aktörler ve gönüllü kuruluşlar kentsel dönüşüm projesi içindeki kurum ve kuruluşları oluşturmaktadır.

Kamu kurumları (merkezi ve yerel yönetimler), kentsel dönüşümün en temel aktörüdür. Özel sektörün dönüşüm çalışmalarına katılımını sağlamak, tüm aktörlerin etkileşimlerini yönetmek ve dolayısıyla sağlıklı, bütüncül bir hizmet sunabilmek, süreci açık, net ve demokratik şekilde yürüterek uygulamaları denetlemek kamu kurumlarının görev tanımı olarak ele alınabilir (Stephenson, 1991). Kamu sektörünün yetersiz kaldığı veya özel sektörün cesaret edemediği durumlarda kamu kurumları öncülük ederek özel sektörün sürece dahil olmasını destekler. Böylece karşılıklı çıkar sağlanır ve kentsel çevrenin kalkınması sağlanır.

Kentsel dönüşüm çalışmalarında kamu sektörü merkezi ve yerel yönetimleri kapsamaktadır. Merkezi yönetimlerin görev ve sorumlulukları dahilinde yerel yönetimlere müdahale edebilme yetkisi bulunur. Bu müdahale kentsel hizmetlerin yerine getirilmesi açısından önem arz eder. Kentsel dönüştürme ile kentsel çevrelerin iyileştirilmesi ve yaşam kalitesinin artırılması hedeflenirken yerel yönetimler için de prestij alanı sağlanmış olur (Carley ve diğ., 2000).

Merkezi yönetimler, kentsel dönüşüm kapsamında düzenleyici ve üretici aktör olarak ön plana çıkmaktadır.

Merkezi yönetimlerin kentsel dönüşüm çalışmalarında üstlendiği görevler;

- Kentsel dönüşüm çalışmalarında tüm aktörlerin etkileşimini yönetmek,
- Özel sektörün proje sürecine katılmasını sağlamak ve gerekli durumlarda özel sektöre destek olmak,

- Şeffaf, açık ve anlaşılır bir bakış açısıyla süreci yönetmek,
 - Bütüncül bir hizmet ortaya çıkarmak
- şeklinde ifade edilmektedir (Hague, 2004).

Kentsel dönüşüm çalışmalarında başarılı ortaklıkların ve katılım modelinin oluşturulabilmesi kapsamında merkezi yönetimler bazı önlemler almalıdır. Bu önlemler;

- Kredi sağlayan kamu ve özel bankalara ayrıcalıklar verilmeli,
- Yerel yönetim ve yatırımcılara süreç içerisinde ortaklıkları yönlendirebilmeleri için seminerler ve eğitimler düzenlenmeli ve aynı zamanda vergi muafiyeti gibi kolaylıklar getirilmeli,
- Yatırımcı birey, kurum veya kuruluşlara yardımlar ve kolaylıklar sağlanmalı,
- Kentsel dönüşüm projesini kullanıcı odaklı hale getirmeyi hedefleyen teknik alt yapı geliştirilmeli,
- Yerel yönetimlere ve deneyimli özel sektöre mali destek verilmeli,
- Sosyal projeler geliştirilmesi adına ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarına kolaylıklar sağlanmalı,
- Kolektif faaliyetleri ve buna imkan verecek mekanları oluşturulmalıdır (Balamir, 2004).

Yerel yönetimler, bir takım hukuki düzenlemeler ile görev tanımları yapmıştır. Kentsel dönüşüm projelerinde stratejik bir model planı oluşturur ve böylece sağlıklı kentsel çevre oluşumunu hedefler. Bu süreçte kamu çıkarlarını zedelemeyen ortaklıklar kurulabilmektedir. Özellikle son yıllarda kamu ve özel sektör ile ortaklıkları ön plana çıkmaktadır.

Kentsel dönüşüm projelerinde yerel yönetimlerin görevi;

- Gerekli standartları sağlayan yerlerde arsa tedariki sağlamak,
- Kentsel dönüşüm çalışmaları için gerekli altyapı koordinasyonunu sağlamak,
- Alt gelir düzeyine sahip bölgeler için yasal konut piyasaları geliştirmek,

- Önemli kentsel çevreleri koruyarak gerekli yasal düzenlemeleri oluşturmak şeklinde özetlenebilir (Hague, 2004).

Ekonomik aktörler, kamu kurumlarının mali bakımdan yetersiz kaldığı durumlarda özel sektörün sürece dahil olması durumudur. Projeye finansal kaynak sağlayan kamu, özel ve sivil toplum kuruluşlarını kapsamaktadır. Kar amacı güden ve marka değerini arttırmak isteyen gayrimenkul yatırımcıları ve müteahhitler, kentsel dönüşüm projelerinde yüklenici olarak yer alırlar. Banka, yatırımcı, inşaat firmaları girişimciler, fonlar ve arbulucular finansman sağlayan kurum ve kuruluş olarak projelerde yer alırlar. Menkul kıymetleştirme, kredi düzenleme veya sermaye piyasası finansal kurumlar tarafından etkin şekilde yönlendirilerek süreç yönetilir (Binici, 2018). Ekonomik faktörler kentsel çevreyi dönüştürerek çekici mekanlar oluşturmayı, yatırımcıların bölgeyi fark etmesini sağlamayı, bölgede istihdam seviyesini yükseltmeyi ve bölgenin kalkınmasını sağlamayı hedeflemektedir.

Sivil toplum kuruluşları, kar amacı gütmeksizin toplumsal yarar sağlamak için bir araya gelen sivil toplumları oluşturmaktadır. Kentsel dönüşüm çalışmalarında toplum ile diğer aktörler arasında güven köprüsü oluşturmaktadır.

Sivil toplum kuruluşları ekonomik ve sosyal hizmetleri alt gelir seviyesine ait bölgelere ulaştırarak sosyal yapının kalkınmasını sağlar. Kentsel dönüşüm çalışmalarına, yerel halkı bilgilendirerek ve yönlendirerek katkıda bulunur. Sivil toplum kuruluşu ve alandaki sosyal yapı arasında kurulan güven ilişkisi dönüşüm çalışmalarına hız kazandırması nedeniyle son derece önemlidir (Hague, 2004).

Sivil toplum kuruluşları sosyal yapının ihtiyaçlarını ve beklentilerini kentsel dönüşüm projesi kapsamında kamu ve özel sektöre aktaran bir tür danışmandır. Projeye kalıcı çözümler getirilmesini, istihdam seviyesinin artırılmasını ve toplumsal fayda sağlanacak her türlü aktivite ve eğitimi amaç edinmiştir.

- **Kullanıcı Rolü**

Kullanıcı olarak toplum, dönüşüm çalışmalarının nihai fayda sağlayanını temsil eden aktördür. Bölgede konumlanan ve projeden doğrudan etkilenecek kullanıcı grubu ile arazi sahipleri gibi aktörler bu başlık altında incelenmektedir.

Kentsel dönüşüm çalışmalarında kullanıcı katılımı sayesinde toplum bilgilendirilmelidir. Kullanıcı, dönüşümün nitelikleri hakkında bilgilendirilmeli ve dönüşüm ile elde edeceği kazanımlardan ve hizmetlerden haberdar olmalıdır (Dayıoğlu, 2006). Bu bilgilendirmeler için toplantılar yapılmalı, görüş alış verişleri yapılacak platformlar yetkili idarelerce kurulmalıdır.

Çalışma yapılacak bölge üzerinde problemleri tespit edebilmek, doğru stratejik planlama yapabilmek ve yaşayan sonuçlar elde edebilmek için sosyal yapının kentsel dönüşüm çalışmalarına katılımı önem taşımaktadır.

Kullanıcının proje sürecine katılımı ile;

- Müdahale yapılacak kentsel çevreye ait doğru verilere ulaşabilmek,
- Toplumsal kalkınma ve ekonomik yapıyı geliştirmeye yönelik çalışmalar ile sosyal yapının kente geri kazandırılmasını sağlamak,
- Kentsel dönüşüm çalışmasını sürdürülebilir olabilmelerini sağlamak,
- Kentte bütüncül anlayış ile denge oluşturabilmesi amaçlanır.

Kentsel Dönüşüm Ortaklıkları

Kentsel dönüşüm projeleri çok boyutlu ve çok aktörlüdür. Çalışma alanının nitelikleri, biçimi ve ölçeği açısından sürece dahil olacak aktörler değişmektedir. Dönüşüme yönelik stratejiler geliştirilirken aktörler arası geçici veya kalıcı ortaklıklar kurulmaktadır. Aktörler arası ilişkiler, belirli yasalar ile tanımlanmış görev ve yetkiler çerçevesinde ortaklık kurulur. Eşgüdümlü çalışmalar ile sağlıklı ve başarılı ürünler ortaya çıkartmak hedeflenir.

Küreselleşme ile fiziksel, sosyal ve ekonomik sorunlar ortaya çıkmıştır. Büyüyen, gelişen ve değişen kentlerinde ihtiyaçları farklılaşmış ve beraberinde birçok problem ortaya çıkmıştır. Problemlerin kalıcı şekilde çözüme ulaşabilmesi için birçok sektör ortaklık içinde çalışabilecek bir yaklaşıma ihtiyaç duymuştur (Roberts, Sykes, 2000).

Kentsel dönüşüm çalışmalarında;

- Sürdürülebilir kentsel çevreler oluşmasını sağlamak,

- Çok aktörlü yapıya sahip dönüşüm çalışmalarında dengeye ve entegrasyona ihtiyaç duymak,
 - Görev, yetki ve aktörler arası ilişkilerin organizasyonunu sağlayarak kalıcı çözümler getirmek
- amacıyla ortaklıklar kurulur (Beswick, 2001).

Batı'da ve Türkiye'de kentsel dönüşüm süreçleri incelendiğinde, kentsel dönüşümün salt fiziki çevrede gerçekleşen bir olgu yerine daha kapsamlı bir oluşumdan bahsetmek mümkündür. Ayrıca Türkiye'de uluslararası anlaşmalarla yerleşim bölgelerinin ilgili taahhütleri de aynı bakış açısına sahiptir. İlgili mevzuatlar, mevcut kentsel çevrenin başka bir fiziksel çevreye dönüştürülerek sadece fiziksel ölçüde sınırlı kalmaması gerekliliğini savunur (Hague, 2004).

Katılımların verimli şekilde gerçekleşmesiyle aşağıdaki sonuçlar gerçekleşir (Gümüüşboğa, 2009);

- Uzlaşmada ve uygulamada kolaylık,
- Finansal açıdan gecikmelerde azalma,
- Meşruluğun sağlanması,
- Aktörler arası sağlıklı iletişim,
- Arazinin planlı kullanımı,
- Aktörler arası bilgi ve deneyimlerin aktararak verimli çalışmanın sağlanması.

Katılım Modelleri ve Yaklaşımlar

Kentsel dönüşüm sürecinin katılımlı gerçekleştirilmesi, müdahalelerin gerçekleşeceği alanda hak iddia eden tüm grupların karar verme sürecine katılmasını öngörür. Böylece her aktörün çıkar sağlayabilmesi için bir platform oluşturularak, zaman, çaba ve finansal kaynakların israfının önüne geçilir. Bu süreçte hem her aktör bilgi birikimini zenginleştirir hem de toplumsal öğrenme süreci ortaya çıkar (Ataöv, Osmay, 2007).

Kentsel çevrelerde katılım modelleri politik ve ekonomik sebepler nedeniyle farklılıklar göstermektedir. Aktörlerin ilişkileri ve etkileşimleri temel alınarak yerel

halk, kamu ve özel sektör arasındaki ortaklık farklı katılım modelleri ortaya çıkartmaktadır. (Tablo 4.1.)

Tablo 4.1. Hague Katılım Modellerine İlişkin Koşullar (Hague, 2004; Sarı Haksever, 2019)

Ortaklık Türü	Değerler	Yükümlülükler	İtici Güçler	Sınırlayıcılar
Kamu – Özel Sektör Ortaklıkları	Yüksek	Orta	Özel	Orta
Özel – Özel Sektör Ortaklıkları	Yüksek	Düşük	Özel	Düşük
Kamu Sektörü Liderliği	Düşük	Düşük	Kamu	Orta

İki Katımlı Model, merkezi ve yerel yönetimler ile özel sektör arasındaki katılım modelidir. Yerel halk, sivil toplum kuruluşları, planıcılar ve mimarlar gibi resmi ve resmi olmayan çeşitli kurumlarda çalışan teknik elemanlardan oluşmaktadır (Ünlü, 2010).

Üç Katımlı Model, yerel yönetim, yerel halk ve tasarımcı aktörlerden oluşan katılım modelidir. Bu aktörlerin yanı sıra sivil toplum kuruluşları da sürece dahil olurlar (Ünlü, 2010).

4.2. Kentsel Tasarım

Kentsel tasarım ayrı ayrı kelimeler halinde incelendiğinde ‘kentsel’ kelimesi kent özelliklerini ifade eder ve köy, mezra, kasaba, şehir anlamına gelirken; ‘tasarım’ çizerek planlama, düzenleme, modelleme ve renklendirme anlamını taşır (Carmona, ve diğ., 2003).

Kentsel tasarım kavramına farklı bakış açıları ile çeşitli tanımlar yapılırsa da henüz tek ve net bir tanımı bulunmamaktadır. Kentsel tasarım için yapılan tanımlardan en yaygın kullanılan ve en çok kabul gören bazı tanımlar şöyle özetlenebilir;

“Kentsel tasarım, genelde kentsel gelişme, koruma ve değişimin fiziksel tasarım yönünü veren süreç olarak tanımlanabilir. Kentsel tasarım kentlerin olduğu kadar kırsal alanların, yeni planlama, koruma ve binaların olduğu kadar peyzajın da dahil olduğu bir süreçtir.” (Barnett, 1982).

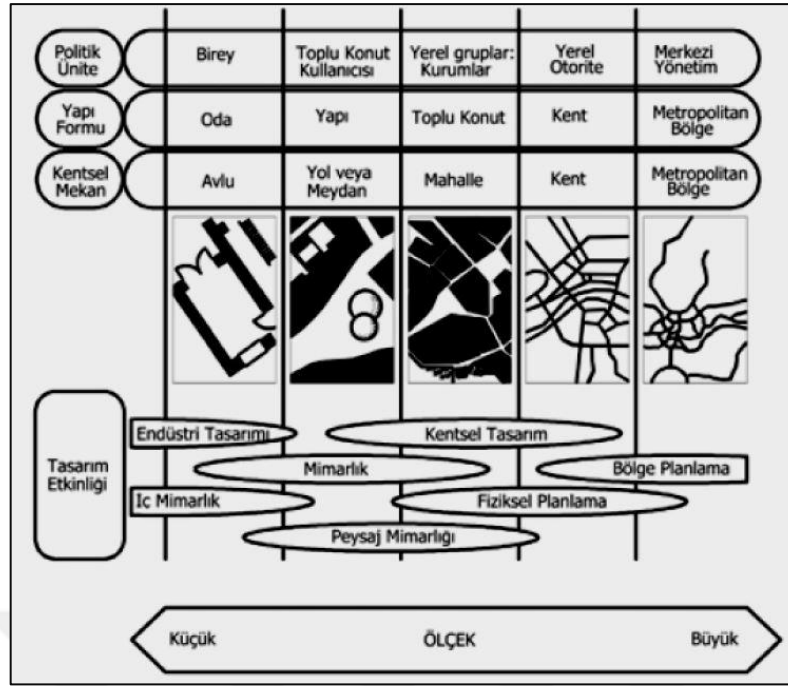
“Kentsel tasarım...insan yerleşmeleri ve onun parçalarının dört boyutlu fiziksel tasarımıdır” (Lang, 1994), Jose Luis Sert (1956) ise kentsel tasarımı kent planlamasının fiziki boyutuyla ilgilenen en sanatsal eylemi olarak ifade eder.

“Planlamaya ek olarak ortaya çıkan kentsel tasarım, şehircilik ve mimarlık disiplinleri arasında yer alan ve hem kurumsal hem de pratik anlamıyla bir ara yüz oluşturan bir durumdur. Kent planlaması ile mimarlığın pek çok ortak yönleri vardır, ama bir yer vardır ki orada tam birleşirler. İşte kent planlaması ile mimarlığın bu ara kesitine kentsel tasarım denilmektedir” (Özdeş, 1992).

David Mackay “kentsel tasarım hakkında konuşmak yazmaktan daha kolaydır... O planlama ve mimarlık arasındadır. Fakat her ikisine de ait değildir, kentsel tasarım, tasarım dünyasında bir büyüdür. Biz onu yokluğuyla tanımlayabiliriz” demektedir (Mackay,1990’dan aktaran Karaca,2006,s:5).

Sonuç olarak kentsel tasarım; günümüzde müdahale gerektiren kentsel çevrelerin kentsel tasarım ilkeleri doğrultusunda günümüz mimari kriterlerine uygun çözümler üreterek yeniden planlanması ve kente geri kazandırılmasıdır. Kentsel tasarımı daha geniş bir anlamda ifade etmek gerekirse, şehirdeki objelerin ve elemanların ayrı ayrı tasarlanmasının yanı sıra bütünüün uyumlu ve entegre bir şekilde tasarlanmasıdır (Semerci, 2008). Kentsel tasarımdaki temel husus objelerin farklı bir yaklaşımla ve çağdaş tasarım kıstaslarını referans alarak yeniden harmanlanmasıdır. Kentler toplumsal ve bireysel aktiviteler sebebiyle zaman içerisinde farklı biçimlerde mekanlar olduğundan, kentsel tasarım olgusu devamlı değişim ve gelişim göstererek dinamik bir yapıya sahiptir.

Kentsel tasarım üst ölçekten başlayarak alt ölçeği kapsayan bütünlük içerir. Kentsel tasarım da ölçeği bakımından 1/50, 1/100, 1/200 gibi mimari proje ölçeklerine çevresel yaklaşan, aynı zamanda kent planlamada kullanılan 1/5000 gibi üst ölçek planlarının detayı konumunda tasarlanabilen, 1/1000, 1/500 ve 1/200 ölçekli projelerdir. Bu anlamda kentsel tasarım planlama kademelerinde ayrı ayrı değinilen süreçlerin bütünüdür.(Şekil 4.7.)

Şekil 4.7. Plan kademelerinde ölçek farklılaşması (Greed, 2000)

1900'lü yıllarda Amerika'da ortaya çıkan "Güzel Kent Hareketleri" ile modernist kent planlama yaklaşımı oluşmuştur. Ancak kentsel tasarımda esin kaynağı Avrupa kentleri olarak kabul görmektedir.

Kentsel tasarım, 20. Yüzyıl başlarında kentsel estetik örneklerinin mekansal ölçekte düzenleme ihtiyaçlarına cevap vermek için ortaya çıkmıştır. Öncelikle Amerika'da "Tekniko-Artistik bir disiplin" olarak kendini göstermiştir. Daha sonra Almanya'dan Nazizm'den kaçan Modern Hareket aktörlerinin, aşırı büyüyen kentlerde oluşan sorunlara çözüm üretmek için Amerikan Mimarlar Birliği (A.I.A.) bünyesinde kurulan 'Kentsel Tasarım Komitesi' ile kentsel tasarım kavramı ilk olarak burada kullanılmıştır (Çubuk, 2016).

1950 yıllarında Amerika'da "Civil Design (Sivil Tasarım)" kavramı ile kentsel mekanda estetik önem kazanmıştır. Bu kavrama en iyi örnek Chicago – Burnham Planıdır. Bu kavram ile birlikte kentsel tasarım olgusu doğmakta; kentsel mekan çevresi ile birlikte fiziksel, sosyo kültürel ve ekonomik boyutlarıyla çok boyutlu şekilde değerlendirilmeye başlanmıştır (Konuk, 2004) 1956 yılında Harvard Üniversitesi'nde Jose Luis Sert öncülüğünde "Kentsel Tasarım" bilim dalının temelleri atılmıştır. Tasarımcılar ve kent plancıları gibi farklı uzmanlık dallarının ortak kavramı olan kentsel tasarım, disiplinler arası bir uzmanlık alanı olarak meydana gelmiştir. 1960 yıllarında

kentsel tasarım disiplini gelişerek yeni paradigmlar ve kavramlarla yerini almıştır (Karaman, 2002).

Uzmanlık eğitimi olan kentsel tasarım, 1960 yıllarda Kevin Lynch ve Jane Jacobs'un, 1970 yıllarında Chistopher Alexender, Robert Venturi ve birçok kişinin çalışmalarıyla eleştiriye maruz kalarak daha geniş kitlelere yayılmıştır. Kevin Lynch 1961 yılında 'Kentın İmajı (Image of the City)' kitabını yazmış ve kentlerin algılanmasında beş temel kavramı (yollar, bölgeler, sınırlar, düğüm noktaları, nirengi noktaları) vurgulamıştır. Lunch, insan-çevre ilişkisinin önemini savunarak kentte insan algısı ve davranışları üzerine yapılan araştırmaların öncüsü olmuştur (Banerjee ve Southwort, 1990).

1980 yıllarında ise Amerika'da sürdürülebilirlik ilkesi benimsenmiştir. Yaşanan gelişme sonucunda kentsel tasarım kavramında "Yeni Şehircilik Hareketi" olarak yeniden yorumlanmıştır. 1994 yılında Yeni Şehircilik Kongresi ile Yeni Şehircilik kavramı tanımlanmıştır. Bu yaklaşım ile kent merkezinde yaşanan sorunlar yeni kentsel çevre oluşumunu getirmiştir. (Adilhan, 2018).

Kentsel tasarım 1990 yılına kadar İngiltere'de fiziksel boyutuyla ele alınan bir tasarım şeklidir. Kentsel mekanda biçimsel ve görsel olarak ele alınmıştır. Ancak günümüzde kaliteli kamusal alanlar, sürdürülebilirlik, ulaşılabilirlik ve sosyal mekanları içeren çalışmalar önem kazanmıştır (Carmona, 1996).

Ülkemizde ise kentsel tasarım tarihi Ankara için 1935-1938 yılları arasında Jansen tarafından üretilen projeler ile baş göstermiştir (Ulus Meydanı, Vekaletler Bölgesi ve Bahçelievler). 1936 ve 1950 yılları arasında H. Prost'un İstanbul için ürettiği projeler ile tekrar gündeme gelmiştir (Atatürk Bulvarı, Taksim Meydanı, Eminönü Meydanı)(Cömertler, 2003).

1960 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi'nde Şehircilik ve Şehirselle Tasarım kürsüleri kurulmuştur. 1980 yılında Mimar Sinan Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama bölümünde, 1988 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi'nde Şehir ve Bölge Planlama bölümünde ve 1990 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde 'Kentsel Tasarım' yüksek lisans ve doktora programları kurulmuş ve Kentsel Tasarım bir uzmanlık dalı olarak yerini almıştır.

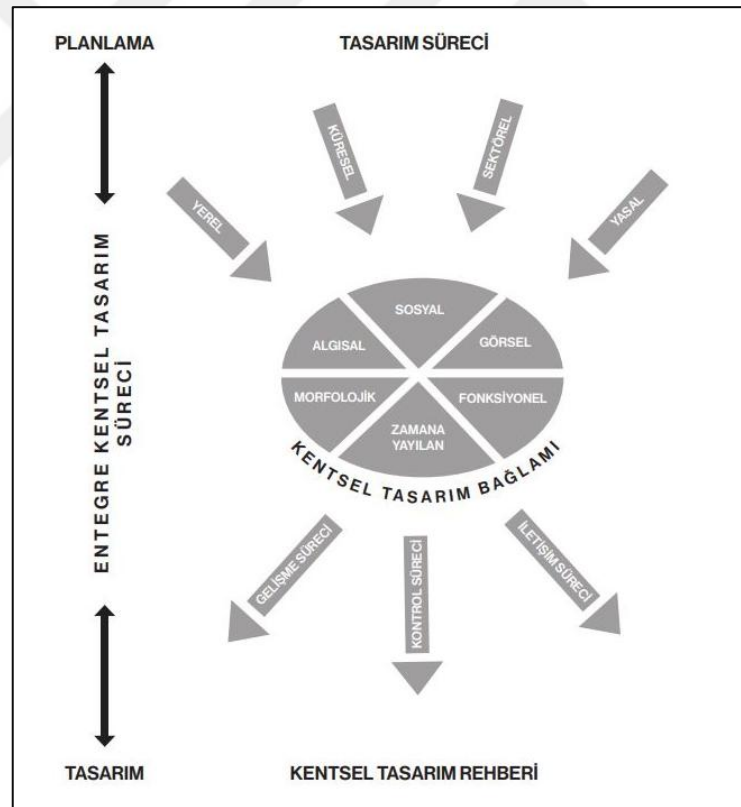
Son olarak 2009 yılında gerçekleştirilen Kentleşme Şûrası ile yayınlanan raporda ise kentsel tasarım kavramı, doğal yapısı korunarak, kentsel kaliteyi yükseltmek amacıyla kentın ve parçalarının kurgulayacak ve yükseltecek mekan ve yerleri üretme sanatı ve süreci olarak tanımlanmıştır [Kentleşme Şûrası, 2009].

Kentsel tasarım, zamanla stratejik planlama süreci içerisinde yerini almıştır. Kentsel sorunlara karşı müdahale aracı olarak kabul görmüş ve bunun üzerinde çeşitli ilkeler üretilmiştir.

4.2.1. Kentsel Tasarım Gerekliliği ve Amaçları

Modernist kent yaklaşımları kentsel planlama üzerinde birçok tanımsız kavram çıkarmakta, kentsel algılanabilirliği ve insan ölçeğini yok ettiği söylemi kentsel tasarımı gerekli kılmıştır. Bu bakış açısıyla “kentsel tasarım iki ölçekli şehir planları, mühendislik ve mimari ayrıntıları incelemeyen önce üçüncü boyuta yaşam veren bir aracı disiplindir” (Karaman, 1999).

Kentsel tasarım, pratiğe dayalı nakış açısı ile alan ve kullanıcı odaklı, aktörler arası problem çözücü entegre bir süreci kapsamaktadır. (Şekil 4.8.)

Şekil 4.8. Kentsel Tasarım Süreci (Carmona ve diğ., 2003)

Kenti geçmişi, fiziksel ve mekansal özellikleriyle birlikte ele alan kentsel tasarım, yapının çevresiyle birlikte düşünülmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Tasarlanan ürünü bireyselci olmaktan uzaklaştırarak, kentsel kurgu ve bütüncül

yaklaşımına uygun biçimlenen, kentsel taleplerin gözetilerek geliştirilmesini çabalamaktadır. Bu şekilde tasarımcı çevre ile uyumlu genel kaliteyi yükseltmeyi hedeflemektedir.

Kentsel tasarımda hedeflenen genel amaçlar;

- Sürdürülebilir ve ekolojik kentsel çevrenin oluşturulması,
- Kentsel çevrelerin ergonomiye uygun şekilde konforunu ve altyapısını kurgulamak,
- Kentsel çevrenin niteliğinin yükseltilmesi yoluyla kentteki yaşam kalitesinin yükseltilmesi,
- Kent geçmişi ile ilişkili bağlantılı ve doğal yapısını koruyan, kentsel çevreye kimlik kazandırarak toplumda aidiyet duygusunun yükseltilmesi,
- Ekonominin canlandırılması,
- Kentliler arası iletişimi sağlıklılaştırılması,
- Görsel kalitenin ve kentsel estetiğin artırılması,
- Kente karakter, biçim ve mimari mekan kurgusu oluşturması şeklinde sıralanmaktadır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2015)

Kentsel tasarım kavramının niteliği, kapsamı ve disiplinler arası konumu yasal olarak net bir şekilde belirtilmemiştir. Bu sebeple yasal olarak tanımlanması, işlevlerinin, norm ve araçlarının, proje aktörlerinin görevleri net bir ifade ile belirtilmesi gerekmektedir. Günümüzde toplu konut ve kamusal mekanlarda artan üretim, kentsel çevre ve tasarım ilişkisi gözeterek tasarlanmalı; müdahale gerektiren kentsel çevreye uygun standartları belirlenme, yaşam kalitesini artıracak ve sürdürülebilirliği sağlayacak uygulamalar hedeflenmelidir.

4.2.2. Kentsel Tasarım Boyutları

Kentsel tasarım disiplini kentsel planlamada kentin tarihi mirasını okumasını ve buna uygun şekilde kenti üç boyutlu tasarlamasını, kentin uyum içinde bir denge ile kurgulanmasını, kullanıcı odaklı gelişmesini, okunabilir kent olmasını, kentteki yaşam kalitesinin artırılmasını, kentteki yerel karakteristik özelliklerin geliştirilmesine ve kent estetiğinin artırılmasını sağlayacak uygulamaları hedefler.

Kentsel tasarım salt olarak biçimi ve estetiği ele alan bir disiplin değildir. Müdahale gerektiren ve/veya tasarımı yapılacak kentsel çevre ekonomik, sosyal, politik, kültürel ve doğa koşulları ile birlikte bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Tasarımı şekillendiren boyutları ancak bu şekilde belirlersek kentsel uyumu ve sürdürülebilirliği sağlamak mümkün olacaktır.

Kentsel tasarım yarışmalarına dair irdelemeler yapılan çalışmada Girginer (2006), kentsel tasarım boyutlarını şu şekilde açıklamıştır: (Tablo 5.5.)

Tablo 5.5. Kentsel Tasarımın Boyutları (Girginer, 2006)

SOSYAL BOYUT	FİZİKSEL BOYUT	EKONOMİK BOYUT	ÇEVRESEL BOYUT
Kültürel	Fonksiyonel / İşlevsel	Yeniden Yapılanma	Ekolojik
Tarihsel	Yer Seçimi	Turizm Amaçlı Kalkınma	Doğal Çevre Koruma
Anlamsal	Estetik / İmaj	Sanayi Amaçlı Kalkınma	Rekreasyon
Sembolik / İmgesel	Alt Yapısal	Bölgesel Kalkınma	
Psiko-sosyal	Mekansal Yapı	Ülkesel Kalkınma	
Kentsel Kimlik			

4.2.3. Kentsel Tasarım İlkeleri

Kent, insanın fiziksel ve ruhsal oluşumu üzerinde oldukça etkilidir. Bu sebeple kent bir düzen içinde gelişim göstermeli ve özgün karakteristiği olan yaşanabilir mekanlar olarak nitelendirilmesi gerekmektedir (Topay, Gül, 2009). Dolayısıyla kentsel tasarımın temel unsuru, insan - çevre ilişkisinden doğan algılama ve mekana anlam kazandırma olarak tanımlanmaktadır. Bu noktada birbiriyle dengeli kriterler ve ilkeler geliştirilmiştir.

Kentsel tasarım kriterleri ve etkileri müdahalenin seviyesini ve mevcut durumu tespit etmede, tasarım politikalarının hazırlanmasında, planlanan projelerin uygulanmasında, çevreye ait standartların belirlenmesinde, kentsel rehberlerin hazırlanmasında, plan notlarının kontrolünde, koruma alanlarının tespitinde, proje sürecinin planlanmasında, düzenlemelerin yapılmasında ve alanların geliştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Şahin, 2019). Kriterlerin uyumlu olduğu alanda kentsel

tasarım uygulamaları yapılarak yaşayan kentsel çevrelerin oluşumu, kentsel yaşam kalitesinin artırılması söz konusudur.

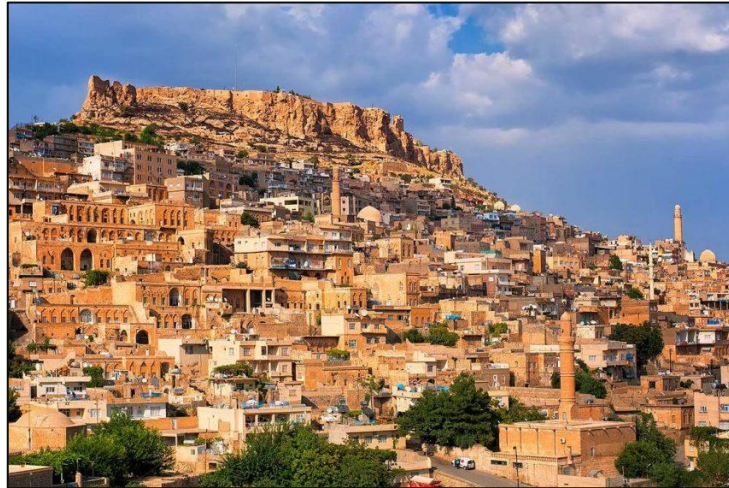
Kentsel tasarımda dikkat edilmesi gereken faktörleri Tekeli (1994) yaşanabilirlik, gerçekleştirilebilirlik ve uyarlanabilirlik, işlevine uygunluk, gerçekleştirilebilirlik, kolayca okunabilirlik, estetik çekicilik, çağrışal algılama ve kamusal – özel alan dengesi olarak sıralamaktadır.

Lynch (1960), Bentler ve diğ. (1993) ve Southworth'un California Üniversitesi'nde kentsel tasarımda dair çalışmaları (1987) yaklaşımları yararlanılarak kentsel tasarım ilkeleri şu şekilde tanımlanmıştır;

- **Kimlik**

Kendine özgü nitelikler olarak tanımlanmaktadır. Kentsel kimlik ise kente özgü değerler ve yargılar; fiziki koşullar, teknolojik, politik ve ekonomik gelişmeler, yaşam tarzları, eğitim seviyesi, toplumsal yapı ile değişen, gelişen ve dönüşen bir kavramdır Lynch (1960). Tasarımda mekanın insan üzerindeki etkisi ve kentsel çevre dengesi için kentsel kimliği göz önüne almak gerekmektedir.

Kimlik ilkesine örnek olarak Mardin kenti verilmiştir. Eğilimli arazi üzerine konumlandırılan taş yapılardan oluşan Mardin, tarihi bir kimliğe sahiptir. (Şekil 4.9.)

Şekil 4.9. Kentsel Kimlik Örneği, Mardin (Url 6)

- **Ulaşım Kolaylık**

Kent içindeki hareketleri ve devingenliği sağlandığı; ulaşım ağları, açık alanlar, bağlantı noktaları gibi hareketin yönlendirildiği alanlardır. Ulaşım ağlarının oluşturduğu

güzerahlar o mekanda kentsel tasarımın kalitesini, tercih edilebilirliğini belirlemektedir (Şahin, 2019).

Ulaşılabilirlik ilkesine örnek olarak Amerika'da hazırlanan ulaşım planlaması örnek olarak verilmiştir (Şekil 4.10.).

Şekil 4.10. Ulaşım Kolaylığı Örneği (URL 7)

- **İşlevine Uygunluk**

Kentsel tasarım projelerinde kullanılabilirlik sağlanmalı ve işlev tanımlanırken insan ölçeğine, kültürel davranışlara göre bir tasarım gerekmektedir. Aynı zamanda tasarım yapılacak kentsel çevrenin kent içindeki konumuna göre düzenlemeler yapılması gerekmektedir.

- **Estetik Doyum**

Estetik açıdan çevre ile uyumlu, toplumu renk, doku, biçim ve boyut gibi özellikleriyle tatmin eden görsel güzelliğin sağlanması anlamını taşımaktadır (Tekeli, 1994).

- **Sosyal Birliktelik**

Kentsel tasarım, kent içerisinde yaşayan sosyal yapıya, toplumsal değer yargılarına uygun şekilde kolektif kurguya sahip olmalı ve sonucunda kentsel mekanlarda yaşam kalitesinin sağlanması gerekmektedir (Tekeli, 1994).

- **Kamusal Alanlar**

Kamusal alanlar, sosyal yapının paylaşım ve katılımın olduğu demokratik ve özgür, toplumsal/kolektif bilincin dışı vurulduğu ortamlar olarak özetlenebilir. Kent

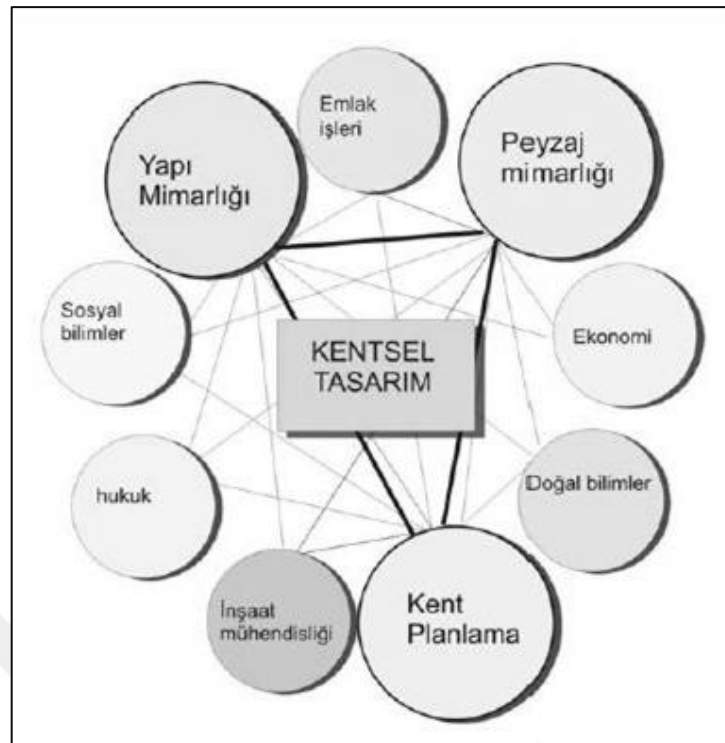
faaliyetlerinin gerçekleştiği, hareketliliğin öncü olduğu alanlardır. Kaldırım, yeşillendirme, ışıklandırma, yönlendirme levhaları gibi sosyal donatı elemanları kamusal alanların kalitesini yansıtmaktadır.

Tüm bu parametreler ile değerlendirilen ve kullanıcı odaklı üretilen tasarımlar kentsel tasarımın olumlu sonuç vermesine yardımcı olacak verilerdir. Geçmiş - insan (yerel halk)- kent ilişkisi ön plana alınmalıdır. Ancak ülkemize bakıldığında üretilen kentsel tasarım projelerindeki eksiklik ortaya çıkmakta ve projenin olumsuz yapılmasına sebebiyet vermektedir.

4.3. Kentsel Dönüşüm ve Kentsel Tasarım İlişkisi

“Kentsel tasarım, sosyal, politik, ekonomik, yönetsel ve fiziksel yapısı sürekli değişim içinde olan kentin, farklı kullanımdaki bina gruplarının ve bunları besleyen yaya hareketlerinin, servislerinin, bunların arasındaki mekânlar ve objelerin tasarımı eylemidir. Bu değişimlere bağlı olarak kentsel çevrenin biçim ve karakterinin yeniden düzenlenmesini ve değiştirilmesini sağlayan yaratıcı bir eylemdir. Burada eylem sistemlerini kurabilme, yerel özellikleri kavrayıp tasarımda yorumlayabilme yetisinin önemi ortaya çıkmaktadır. Kentsel tasarım, kamusal alanın fiziksel tasarımıdır” (Karaman, 1999).

Kentsel tasarım kavramı mekanların organizasyonu ile ilgilenen, kent planlama ve tasarım ile ilişkili olduğu vurgulanmaktadır. Kentsel tasarım, mimarlık, peyzaj mimarlığı, şehir ve bölge planlama başta olmak üzere birçok farklı disiplinin ilgi alanına giren tamamlayıcı, multidisipliner bir uzmanlık alanıdır. Tek bir disiplin tarafından ele alınmayan kentsel tasarım, disiplinler tarafından üretilen projelerin sentezlenerek tasarıma yansıtılması olarak nitelendirilmektedir. (Şekil 4.11.)

Şekil 4.11. Kentsel Tasarım ile bağlantılı Profesyonel Meslek Alanları (Schurch, 1999 aktaran; Şala, 2013)

Kentsel tasarım ile mimarlık ilişkisi kent içerisinde büyük ölçekli uygulamalar olarak açıklanmakta, peyzaj mimarlığı ilişkisi binalar dışında kalan çevrenin tasarımı, kent görünümü olarak tanımlanmakta ve şehir ve bölge plancıları ile ilişkisi ise kentin planlamasına yönelik detayları çözümleneyici ve tamamlayıcı olarak ifade edilmektedir (Ayataç, 1999).

Kentsel dönüşüm ve kentsel tasarım çalışmaları ise birbirini tamamlayan parça ve bütün ilişkisine dayalı disiplinlerdir. Her iki disiplinde özünde ortak hedefe sahiptir; sürdürülebilir ve yaşanabilir kentsel çevreler oluşturmaktır. Bunu sağlarken kentsel çevreyi bütün parametreleriyle ele almak ve katılımcı proje süreci ile stratejiler geliştirmek esas alınmaktadır.

Türkiye’de 2012 yılında 6306 kanun ile kentsel dönüşüm uygulamalarının yapı taşı oluşturulmuştur. Bu kanun, diğer kentsel dönüşüm uygulamalarına yönelik çıkartılan kanunlardan farklı olarak kentsel tasarım kavramını içermektedir. 6306 sayılı kanunun 6. maddesinin 6. Bendinde “Bakanlık, riskli alanlardaki ve rezerv yapı alanlarındaki uygulamalarda faydalanılmak üzere; özel kanunlar ile öngörülen alanlara ilişkin olanlar da dâhil, her tür ve ölçekteki planlama işlemlerine esas teşkil edecek standartları belirlemeye ve gerek görülmesi hâlinde bu standartları plan kararları ile tayin etmeye veya özel standartlar ihtiva eden planlar yapmaya, onaylamaya ve **kent**

tasarımları hazırlamaya yetkilidir.” şeklindedir. Yine 6306 sayılı kanun 18. Maddesinin 2. Bendinin b fıkrasında “Riskli alan ve rezerv yapı alanındaki uygulamalarda faydalanılmak üzere; özel kanunlar ile öngörülen alanlara ilişkin olanlar da dâhil, her tür ve ölçekteki planlama işlemlerine esas teşkil edecek standartları belirlemeye ve gerek görülmesi hâlinde bu standartları plan kararları ile tayin etmeye veya özel standartlar ihtiva eden planlar yapmaya, onaylamaya ve kentsel tasarım projesi hazırlamaya yetkilidir.”. Aynı maddenin 4.bendinde “Plan teklifleri; İdarece veya ilgililerince, riskli alanlarda ve rezerv yapı alanlarında kentsel tasarım projesi ile birlikte, riskli yapı veya yapıların bulunduğu parsellerde ise, Bakanlıkça talep edilmesi halinde **kentsel tasarım** projesi ile birlikte hazırlanır ve planlama alanı ile yakın çevresinin meri planları, mevcut durumu gösteren bilgi ve belgeler ve ilgili kurum ve kuruluş görüşleri ile birlikte Bakanlığa iletilir. Bakanlıkça uygun görülen plan teklifleri, aynen veya değiştirilerek onaylanır.” İfadeleriyle kentsel tasarım önemi ve gerekliliği ortaya konmuştur (Fidan, 2018). 6306 sayılı kanun içeriğinde geçen kentsel tasarım kavramının kentsel dönüşüm faaliyetlerinin bir parçası olduğu anlatılmaktadır. Kentsel dönüşüm ve kentsel tasarım uygulamaları birbirini tamamlayan, kentsel problemleri tanımlayan ve çözümler üreten, yerel halka yönelik ve anlaşılabilir dinamik organizmalardır. Böylelikle kentsel dönüşüm çalışmalarına ilişkin yapılacak müdahalelerin kentsel tasarım ile desteklenmesi kaçınılmazdır. Bu şekilde yönetilen süreç bölgeye ait karakteristik tasarımlar geliştirilmesi ve tasarımın başarıya ulaşması noktasında önemli kriter olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kentsel dönüşüm çalışmaları, müdahale gerektiren kentsel çevrelerin doğasına zarar vermeden, bölgenin sorunlarına dayalı, devletin temel sorumluluklarına yönelik faaliyetleri içeren kullanıcı odaklı katılımcı bir süreçle hedefe ulaşmaya yönelik stratejiler geliştirilmelidir (Göksu, 1993). Bütüncül şekilde -planlama ve tasarım ile birlikte- ele alınarak kentin gelişimine, biçimine, ihtiyaçlarına ve estetiğine uyumlu; sürdürülebilir ve yaşam kalitesini artırıcı projeler üretilmesi gerekmektedir (Özden, 2008).

4.4. Bölüm Sonucu

Kentsel çevreler, küreselleşme sonucu değişen ve gelişen teknolojik, ekonomik, politik, sosyo - kültürel boyutları ile yaşayan bir mekanizmadır. Gelişim ve değişimler sonucu kentin bazı bölgeleri eskime, yıpranma veya köhneleşme durumu yaşayabilir.

Bu sorunlu bölgelerde kentsel mekanizma bütünüyle ele alınarak günün ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde kente geri kazandırılır.

Bu bölümde tez çalışmasına ilişkin kavramsal çerçeve oluşturularak; kentsel dönüşüm ve kentsel tasarıma yönelik temel kavramlar tanımlanmıştır. Kentsel dönüştürme nedenleri, amaçları, boyutları, yöntemleri ve kentsel dönüşüm katılımcıları; kentsel tasarım gerekliliği, amaçları, boyutları ve ilkeleri açıklanmıştır. Kentsel dönüşüm ve kentsel tasarım ilişkisi ele alınarak kentsel dönüşümde kentsel tasarım gerekliliği vurgulanmıştır.

Kentsel tasarımın amacı olan güzel kentsel çevreler düşüncesi kamusal alanların niteliğinin artırılması ile sağlanmaktadır. Kentsel dönüşüm ile müdahale gerektiren kentsel çevreler canlandırılmakta ve kentsel tasarım insan ölçeği, kimlik, kamusalılık, işlevine uygunluk, estetik doyum, evrimleşerek büyüme, ulaşımında kolaylık, okunabilirlik, sosyallik, kolektiflik gibi ilkeler ile desteklenerek iyi tasarlanmış, sağlıklı ve sürdürülebilir kentsel çevreler oluşturulmaktadır. Bu noktada kentsel tasarım kentsel dönüşümün başarılı olabilmesinde faydalı bir uygulama aracı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Buradan hareketle kavramsal ve kuramsal yaklaşım bölümü, alan çalışması ile ilgili yöntem geliştirilmesi ve elde edilen veriler ile süreç değerlendirilmelerine ilişkin yol gösterici olmuştur.

5. KENTSEL TASARIM ÖRNEKLERİ

Tez çalışmasına yol gösterici olması için yurt dışından ve yurt içinden örnekler verilmiştir. Bu örnekler üzerinden katılımcı yaklaşımı irdelenmiştir. Böylece kentsel tasarım çalışmalarında katılım olgusunun önemi, planlama açısından olumlu - olumsuz yönleri ve sonuçları vurgulanmıştır.

Kentsel tasarım çalışmaları, proje aktörlerinin katılımı sağlanarak ve belirli ortaklıklar kurularak yürütülen çok boyutlu bir süreçtir. İncelenen örnekler bu yaklaşım ile değerlendirilmiştir. Kentsel çevrelerde kentsel tasarımın katılım ile yürütülmesinin önemi ortaya konmuştur.

5.1. Yurtdışı Örnekleri

Sanayi devrimi sonrası gelişen kentsel dönüşüm ve kentsel tasarım çalışmaları tez kapsamında incelenmiştir. Bu çalışmalardan tüm aktörlerin proje sürecine katılımının sağlandığı ve belirli ortaklık gruplarının kurulduğu örnekler seçilmiştir. Böylece katılım modelleri üzerine değerlendirmeler yapılmıştır.

Dünyadaki kentsel tasarım örneklerinin incelenmesi, proje süreci, yönetimi, katılımı, boyutları ve üretilen çözümleri gözlemlemek ve dönüşüm sonuçlarını tartışabilmek için önem taşımaktadır.

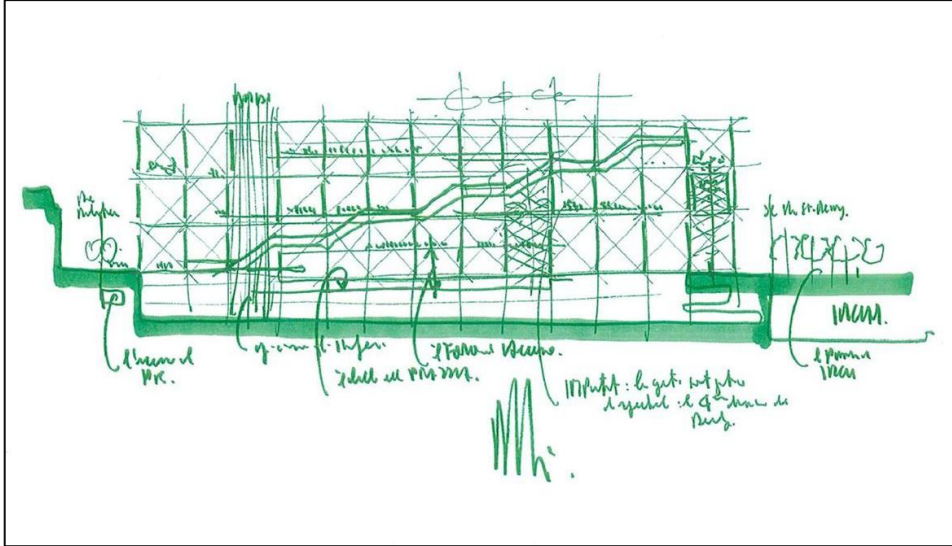
Paris, Pompidou Kültür Merkezi Örneği

Fransa'nın başkenti olan ve köklü bir tarihi geçmişe sahip olan Paris, Seine Nehri kıyısına kurulmuş bir Avrupa kentidir. Stratejik açıdan yoğun bir ulaşım ağına sahip Paris'te Pompidou bölgesi önemli bir merkezi oluşturmaktadır. (Şekil 5.1)

Şekil 5.1. Paris Kent Dokusu, Ulaşım Ağı ve Pompidou Merkezinin Konumu (Semerci, 2008)

Fransa Başkanı Georges Pompidou'nun isteği üzerine düzenlenen uluslararası yarışma sonrasında, Richard Rogers ve Renzo Piano tarafından 1971 – 1977 yılları arasında tasarlanmıştır. Pompidou Merkezi günümüz en önemli sanat merkezleri arasında yer almaktadır (Url 8).

Şekil 5.2. Pompidou Kentsel Tasarım Projesi Eskiz Çalışması (Url 8)

İki hektarlık proje alanının yarısı kullanılmış tasarımda çelik malzemeler kullanılmıştır. Standart uygulamalardan farklı olarak tesisat ve sirkülasyon aksları yapının dışında tasarlanmıştır. (Şekil 5.3.- 5.4.)

Şekil 5.3. Pompidou Kültür Merkezi Sirkülasyon Aksı (Url 8)

Şekil 5.4. Pompidou Kültür Merkezi Tesisat Elemanları (Url 8)

Projenin Amaçları;

Pompidou projesindeki temel amaçlar şöyledir (Semerci, 2008);

- Çöküntü alanı olan bölgenin ihtiyaçlarına uygun şekilde bölgeyi canlandırmak,
- İşlevine uygun şekilde bölgede nefes boşluğu oluşturacak meydan tasarlamak,
- Çevre ile uyumlu ve bütünlük sağlamak,
- Çeşitli aktivitelere ve toplanmaya olanak sağlayacak kamusal alanlar oluşturmaktır. (Şekil 5.5.)

Şekil 5.5. Pompidou Kültür Merkezi (Url 8)

Pompidou Kültür Merkezi ve Meydanı bütünlük içinde kullanıcılarını içine alan bir tasarıma sahiptir. İşlevselliğin ve kullanılabilirliğin dikkat edilerek projelendirilen Merkez, belirleyici karaktere sahip canlı bir mekan niteliği taşımaktadır. (Şekil 5.6)

Şekil 5.6. Pompidou Kültür Merkezi ve Çevresi (Url 8)

Sonuç olarak Pompidou Kentsel Tasarım Projesi farklı kabulleri içeren güçlü ve kullanışlı bir tasarımdır. Kentsel talepleri karşılayan, bütüncül yaklaşımı olan, kendine özgü karakteristik özelliklere sahip dinamik bir sistemden oluşmaktadır. Bu özellikleriyle sadece yörede değil dünya üzerinde ses getiren bir tasarım olmuştur.

Hong Kong Kentsel Tasarım Örneği

Hong Kong, Asya Pasifik Bölgesi'nde Çin Halk Cumhuriyeti'nin güneydoğusunda yer alan ve önemli bir ticaret merkezi olan yerleşim yeridir.(Şekil 5.7.)

Şekil 5.7. Hong Kong Kentsel Tasarım (Url 9)

Projenin Amaçları;

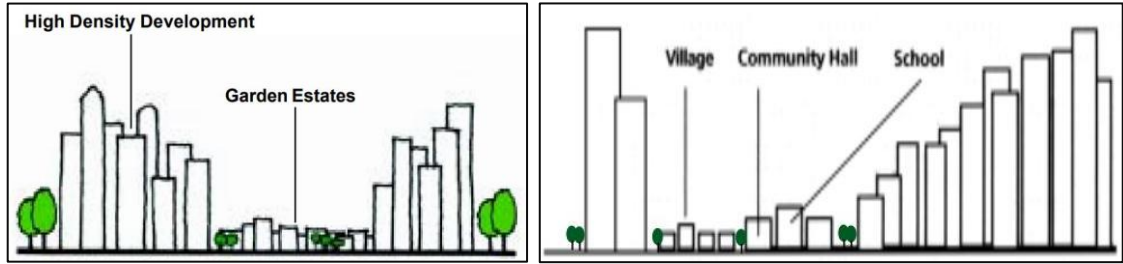
Hong Kong kentsel tasarımının temel amaçlar şöyledir (Orhan, 2015);

- Kentsel kimliği korumak ve geliştirmek,
 - Sürdürülebilir, çevresi ile uyumlu kentsel çevreler oluşturmak,
 - Okunabilir, güvenli ve ergonomik rekreasyon alanları oluşturmak,
 - Tarihi öneme sahip alanları korumak,
 - Kentsel çevrelerde yaşam kalitesini yükseltmek,
 - Günün gerekliliklerine uygun ölçeli tasarımlar yapmak amaçlanmıştır.
- (Şekil 5.8.)

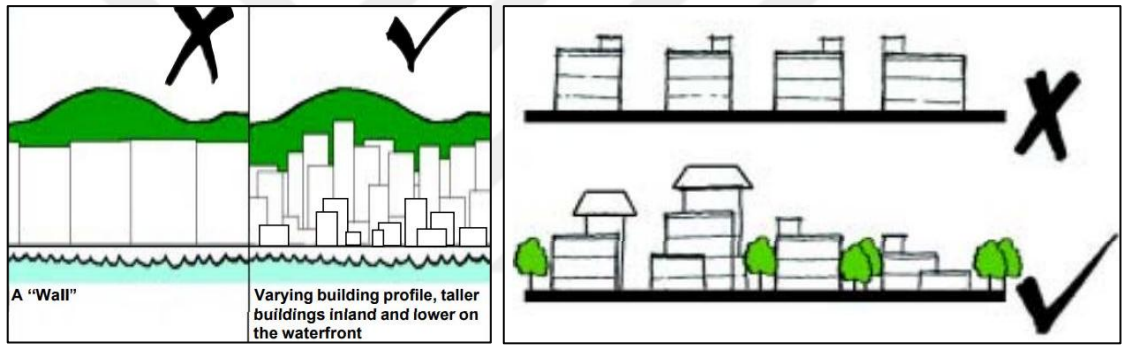

Şekil 5.8. Hong Kong Kentsel Tasarım (Url 10)

Mevcut yerleşim yerlerinde ve yeni gelişim alanlarında yükseklik profilinde dengeli tasarım ile yapılaşma yönlendirilmektedir. Yapı yükseklikleri tasarım yapılan alanın konumuna paralel olarak gelişim göstermekte ve doğru görsel geçirgenlik sağlanarak bireysel değerler korunmaktadır. Monoton tasarımların önüne geçmek ve ergonomik ulaşım bağlantıları oluşturmak hedeflenmektedir. (Şekil 5.9.- 5.10)

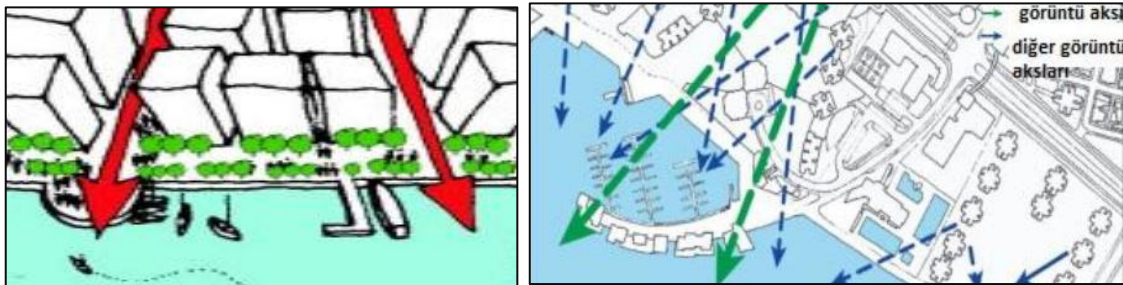

Şekil 5.9. Hong Kong Kentsel Tasarım Yükseklik Kontrolünü Gösteren Yönlendiriciler (Url 9)

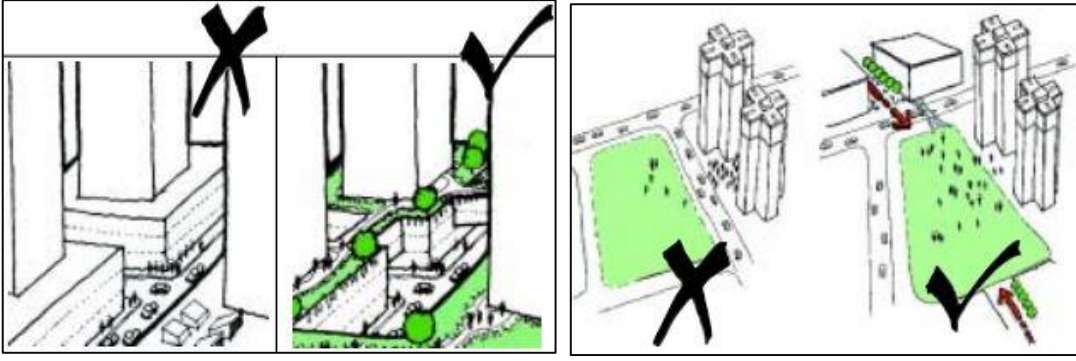
Şekil 5.10. Hong Kong Kentsel Tasarım Yükseklik Kontrolünü Gösteren Yönlendiriciler (Url 9)

Özellikle kıyı şeridi yapılaşmalarında manzara koridorları oluşturacak şekilde yapılaşma yapılmaktadır. (Şekil 5.11.)

Şekil 5.11. Hong Kong Kentsel Tasarım Manzara Koridorlarını Gösteren Yönlendiriciler (Url 9)

Hong Kong kentsel tasarım ilkeleri ile kentsel çevrelerde nefes boşlukları (rekreasyon alanları, meydanlar, parklar, yeşil alan düzenlemeleri) oluşturmak ve mekan duygusunun geliştirmek hedeflenmiştir.(Şekil 5.12)

Şekil 5.12. Hong Kong Kentsel Tasarım Açık Alan Tasarımını Gösteren Yönlendiriciler (Url 9)

Hong Kong Kentsel tasarım ilkeleri yasal ve yönetsel araçlar doğrultusunda uygulanmaktadır (Orhan, 2015). Kentsel çevre kalitesinin yükseltilmesi için makro ve mikro boyutlarda stratejiler geliştirilmiştir. Estetik ve fonksiyonellik bakımından güzel kentsel çevreler tasarlamak hedeflenmektedir.

5.2. Yurtiçi Örnekleri

Türkiye’de kentsel tasarımın gelişim süreci Avrupa’ya göre daha yenidir. Son yıllarda Türkiye’de kentsel tasarım alanında artış, Türkiye’nin bu konuda gereksinimini açıkça ortaya koymaktadır.

İstanbul, Beyazıt Meydanı Örneği

Beyazıt Meydanı, İstanbul’da tarihi yarımada da bulunmaktadır. Kentin temel ulaşım akslarının odak noktalarından biridir. Bizans Döneminden bu yana kentin en önemli meydanları arasında yer almaktadır. (Şekil 5.13. – 5.14.)

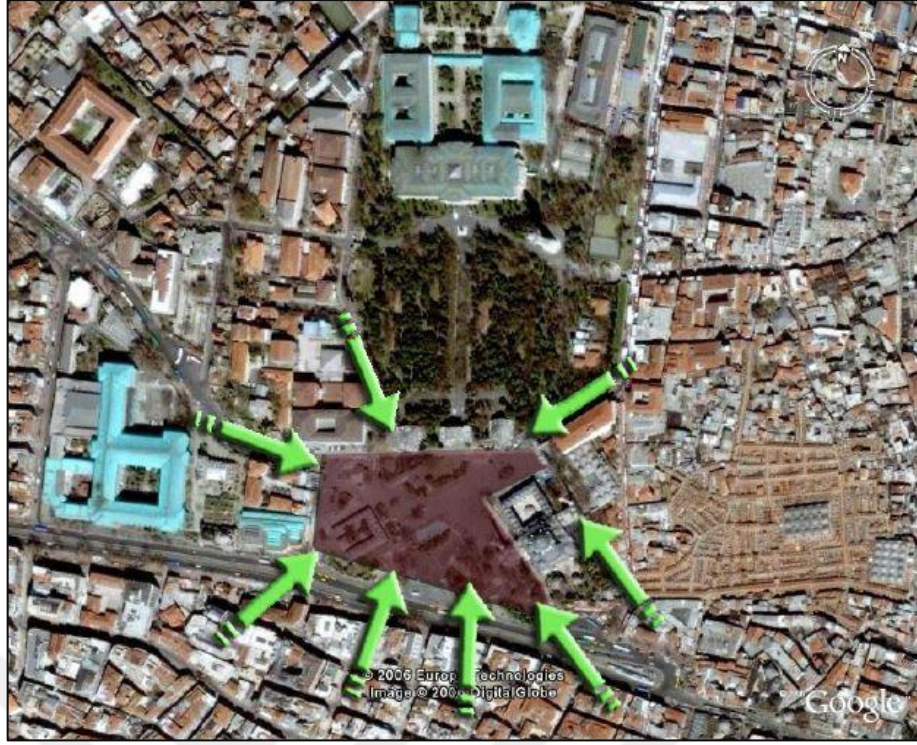

Şekil 5.13. Beyazıt Meydanı Konumu (Semerci, 2008)

Şekil 5.14. Beyazıt Meydanı, 1960 (Semerci, 2008)

Cansever Beyazıt Meydanı'nı tarihi bir kent alanı olarak tanımlamaktadır; “Beyazıt Meydanı, fiziksel olarak çevresi ve içindeki yapılarla var olmaktadır. Fiziki açıdan bir inceleme yapmak, çevredeki yapıların içinde ve dışında hareket eden insanın hareket fiili ile mümkün olabilmektedir. Yürüyen insanın yaşamı, yürüme eyleme boyunca karşılaştığı olaylar dizisinin bir bütünlüğüdür. Bu bütünlük içinde, durduğu noktalar ayrı önem taşır. Meydana varan insanın cami ve diğer yapısal unsurları, bir süre önce yaşadığı anların zemini üzerinde idrak edeceğini düşünerek, incelememizi buna göre yapmamız gerekir.” (Cansever, 1991). (Şekil 5.15.)

Şekil 5.15. Beyazıt Meydanı ve Giriş Noktaları (Semerci, 2008)

Beyazıt Meydanı dinsel yapılar, büyük hanlar, Kapalıçarşı, Sahaflar gibi birçok ticaret alanı ve İstanbul Üniversitesi ile çevrili bir buluşma alanıdır. Ayrıca yeşil alan olanakları ve ulaşım akslarını içerisinde barındırmasıyla geniş bir geçiş alanı olarak kullanılmaktadır. (Şekil 5.16.)

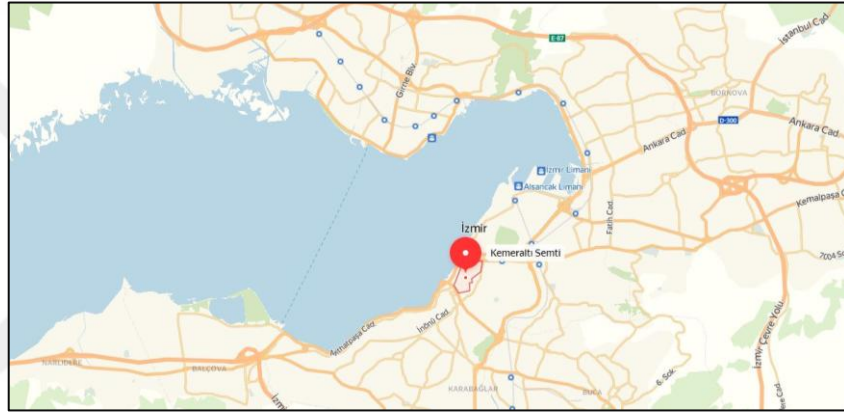

Şekil 5.16. Beyazıt Meydanı ve Üniversite Girişi (Semerci, 2008)

Sonuç olarak Beyazıt Meydanı işlev ve tasarım ilişkisinin tam oturmadığı bir örnektir. Tarih boyunca birçok müdahale yapılmış ancak sonuç alınamamıştır. Tarihi geçmişi ve konu ile önemli bir kamusal alan olan Beyazıt Meydanı üzerinde akademik düzeyde yapılan birçok çalışmalar ile çeşitli çözüm önerileri getirilmiştir.

İzmir, Kemeraltı Kentsel Tasarım Örneği

Kemeraltı Bölgesi, İzmir'in Konak ilçesine bağlı ve ticari faaliyetlerin yoğun olarak yaşandığı yerleşim yeridir. (Şekil 5.17.)

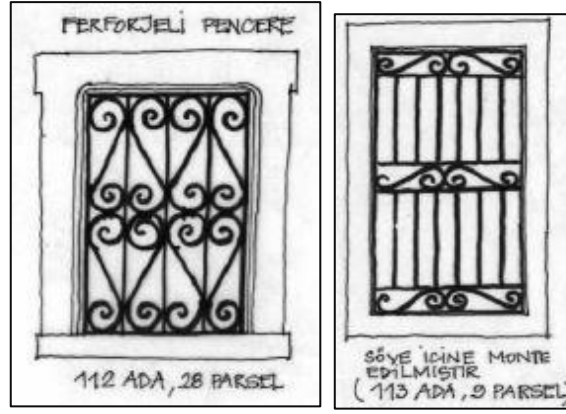
Şekil 5.17. İzmir, Kemeraltı

Projenin Amaçları;

Kemeraltı kentsel tasarımının temel amaçlar şöyledir (Orhan, 2015);

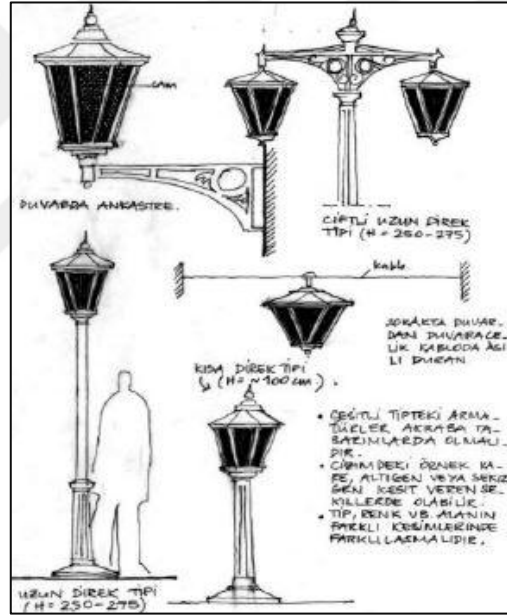
- Sit alanı içeren tarihi dokuyu korumak,
- Uzun yıllar dayanıklı, sürdürülebilir, çevresi ile uyumlu kentsel çevreler oluşturmak,
- Kentsel donatıların özgün özelliklerini esin kaynağı kabul edecek şekilde “kodlama” yöntemiyle kentsel ve mimari elemanlar tasarlamak amaçlanmıştır.

Genellikle tarihi yapılarda demir kepenk, demir parmaklıklar bulunmaktadır. Eskiden ince işçilikle tasarlanan bu demir elemanlar işçiliği ve maliyeti azaltmak amacıyla basitleştirilmiş çözümler ile yeniden tasarlanmıştır (Ferek, 2016). (Şekil 5.18.)

Şekil 5.18. Kemeraltı Kentsel Tasarım Pencere Detayı (Felek, 2016)

Kentsel donatı elemanları tek tip olacak şekilde yöreye özgü karakteristik özelliklerine uygun olarak tasarlanmıştır (Felek, 2016). (Şekil 5.19)

Şekil 5.19. Kemeraltı Kentsel Tasarım Aydınlatma Detayı (Felek, 2016)

5.3.Bölüm Sonucu

Bu bölüm ile kentsel tasarım oluşumunun örnekleri incelenmiş, kentsel çevreler için kullanılan ölçütler ve ilkeler değerlendirilmiştir. Farklı uygulama alanları için tasarlanan stratejiler irlenmiştir.

Dünyada kentsel tasarım örnekleri incelenerek tasarımın başarılı ve başarısız sonuçları karşılaştırılmıştır. Projelerde sadece fiziksel değişim ile kentsel kalitesi yüksek mekanlar oluşturma hedefinin yanı sıra katılımın gerçekleştiği, sosyo kültürel –

ekonomik ihtiyaçlara yanıt veren ve kentsel talepleri karşılayan çözümlerin üretilmesi gerekliliği tespit edilmiştir.

Geçmişten bugüne Türkiye’de uygulanan kentsel tasarım modelleri incelendiğinde başarılı sonuçlar gözlemlenememektedir. Bunun en büyük nedeni; bu alanda istikrarlı bir politika izlenememe durumu olduğu söylenebilir. Türkiye’de kentsel tasarım yaklaşımları salt olarak fiziksel boyut üzerinde yoğunlaşmıştır. Ancak bu çalışmaların yanı sıra tarihi değerler de göz ardı edilmemelidir (Özden, 2008). Kentsel tasarım uygulamalarında çalışma alanı üzerinde yaşam kalitesini arttırmak için stratejiler geliştirilirken aynı zamanda yerel halk ve sosyal yapı için de politikalar geliştirilmelidir. İyileşme/İyileştirme, sadece fiziksel çevrelerle sınırlı kalmamalıdır.

Kentsel tasarımın başarılı sonuçlar elde edebilmesi için dikkat edilmesi gereken en önemli ölçüt; dönüşümün çok boyutlu yapıda olmasıdır. Çok aktörlü yapıya sahip olan kentsel tasarım için estetik kaygının yanında katılımcı yöntemler geliştirilmelidir. Proje sürecinde katılımcılar arasındaki ilişkiler ve ortaklık modelleri doğru yönetilmelidir.

6. AKSARAY – PİRİ MEHMET PAŞA ÇARŞISI KENTSEL TASARIM PROJESİNE YÖNELİK İRDELEMELER

Bu bölümde öncelikle Aksaray tarihinden bahsedilerek çalışma alanının geçmişten bugüne kadar olan değişimi ele alınmıştır. Çalışma alanı için hazırlanan öneri projeleri ve uygulama projesi incelenmiştir. Son olarak çalışma alanı ile ilgili anket çalışması ve sonuçları değerlendirilmiştir.

6.1. Örnek Alan Belirlenmesi

Tez kapsamında çalışma yönteminin uygulama alanı olarak Aksaray Piri Mehmet Paşa Çarşısı seçilmiştir. Bu alanın seçilmesinin nedenleri;

- Aksaray'ın tarihi geçmişiyle önemli bir konuma sahip olması,
- Gelişim bölgesinde yer alması,
- Piri Mehmet Paşa Kentsel Tasarım Projesi'nde aktörlerin katılımı sağlanmadan süreç yönetilmesinin ve uygulamanın gerçekleştirilmesinin gözlemlenmesidir. Tespit edilen bu gerekçeler karşısında Piri Mehmet Paşa Çarşısı'nda öneri yöntem ile analiz çalışmaları yapılmıştır.

6.1.1. Aksaray İli Hakkında Genel Bilgiler

İç Anadolu Bölgesinin orta noktasında yer alan Aksaray, Kuzey ve Güney Anadolu Dağları'nın birbirinden uzaklaştığı noktada yer alır. Kuzeyde Ankara, kuzeydoğusunda Tuz Gölü, güneyde Niğde, doğuda Konya, batıda Nevşehir ile sınırlıdır. (Şekil 6.1.)

Şekil 6.1. Aksaray Kenti ve İlçeleri (Aksaray Belediye Arşivi)

Aksaray, tarih boyunca çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmış, Anadolu'nun merkezinde konumlanmış bir kenttir. Tarihi süreç içerisinde jeopolitik konumu nedeniyle en önemli ticaret merkezleri arasında yer almıştır.

Anadolu'nun orta noktası olması itibariyle kuzeyi güneye doğuyu batıya bağlamaktadır. Arkeolojik kazılar sonucu tespit edilen ve ilk yerleşik hayatın başlaması olarak kabul edilen Achemhöyük (M.Ö. 3000) ve Aşıklı Höyük (Neolitik döneme ait ilk köy yerleşim yeri, M.Ö. 7000) Aksaray'da yer almaktadır. (Şekil 6.2., Şekil 6.3.)

Şekil 6.2. Achemhöyük (Url 11)

Şekil 6.3. Aşıklı Höyük (Url 12)

Tarih öncesi dönemde Asurluların ve Hititlilerin hakimiyetinde olan Aksaray, daha sonra Roma ve Abbasiler tarafından ele geçirilmiş olsa da Bizans İmparatorluğu hakimiyeti altına girmiştir. Türklerin Anadolu'ya girmesiyle kenti, 1071 yılında Danişmend Gazi ve 1142 yılında ise Selçuklular ele geçirmiştir (Ata, 2007).

Selçuklular döneminde, Konya'nın başkent olması nedeniyle kentin önemi artmıştır. Kentin pek çok önemli eseri bu dönemde inşa edilmiştir. (Şekil 6.4., Şekil 6.5., Şekil 6.6., Şekil 6.7.) Aksaray bir dönem askeri üs olması sebebiyle kent nüfusu

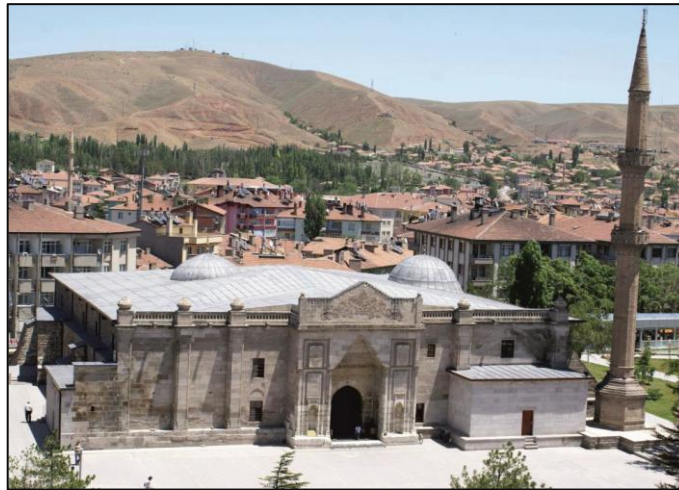
yoğunlaşmıştır. Özellikle II. Alaeddin Keykubat zamanı, kentin en müreffeh dönemidir. II. Gıyaseddin Keyhüsrev devriyle birlikte İlhanlı valisine bağlı kalmıştır (Topal, 2006).

Şekil 6.4. Aksaray Eğri Minare (Url 13)

Şekil 6.5. Aksaray Sultanhanı Kervansarayı, Taç Kapı (Url 14)

Şekil 6.6. Aksaray Ulu Cami (Aksaray Belediye Arşivi)

Şekil 6.7. Aksaray Baş Köprü (Url 15)

Aksaray’da Selçuklular döneminin ardından birçok beylik egemenlik sürmüştür. 15. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı Devleti egemenliğine geçmiştir. Bu dönem yeni fethedilen bölgelere kendi toprakları içerisinde yaşıyan yerel halkı yerleştirme politikası izlenmiş ve bu sebeple kentin nüfus yoğunluğu azalmıştır (Yıldırım, 2018). Aksaray Paşa hamamı bu dönem için örnek olarak verilmiştir. (Şekil 6.8.)

Şekil 6.8. Aksaray Paşa Hamamı (Url 16)

Türkiye Cumhuriyeti ilanından sonra çeşitli kanunlarla 1989 yılında vilayet olmuştur. Bu döneme ait Hükümet Konağı örnek olarak verilmiştir. (Şekil 6.9.)

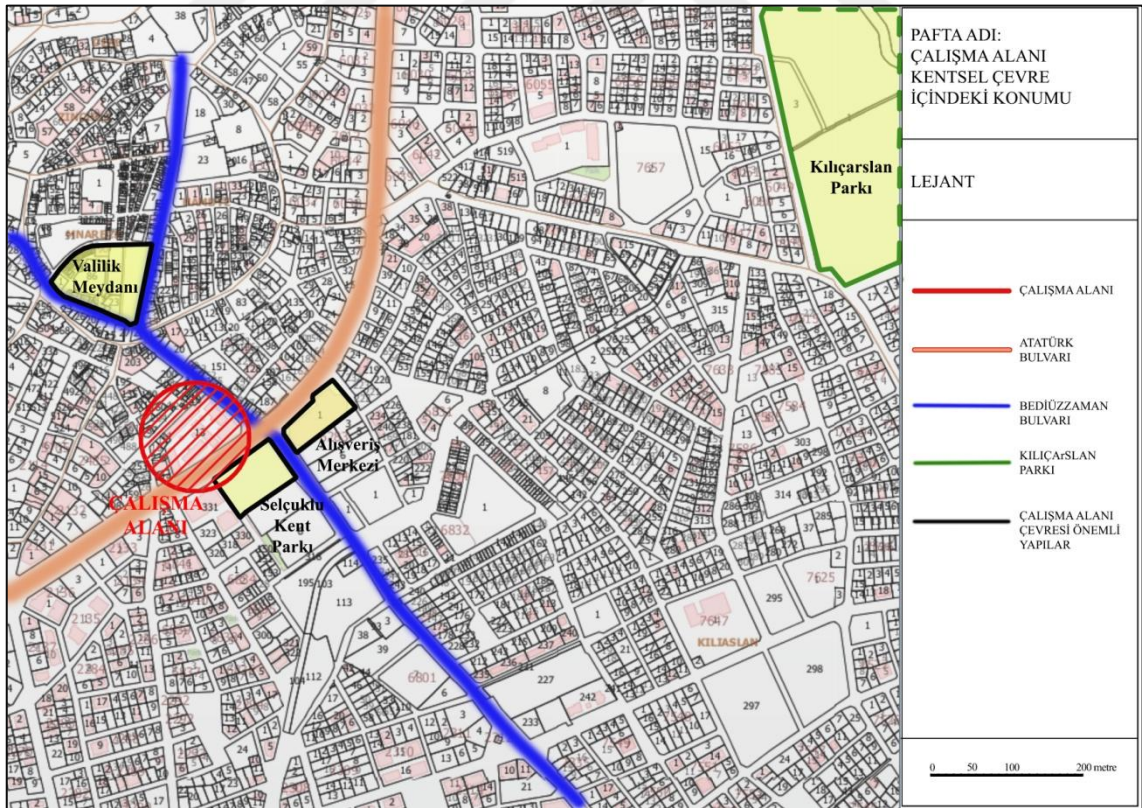

Şekil 6.9. Aksaray Hükümet Konağı (Url 17)

6.1.2. Alanın Kentsel Konumu ve Sınırları

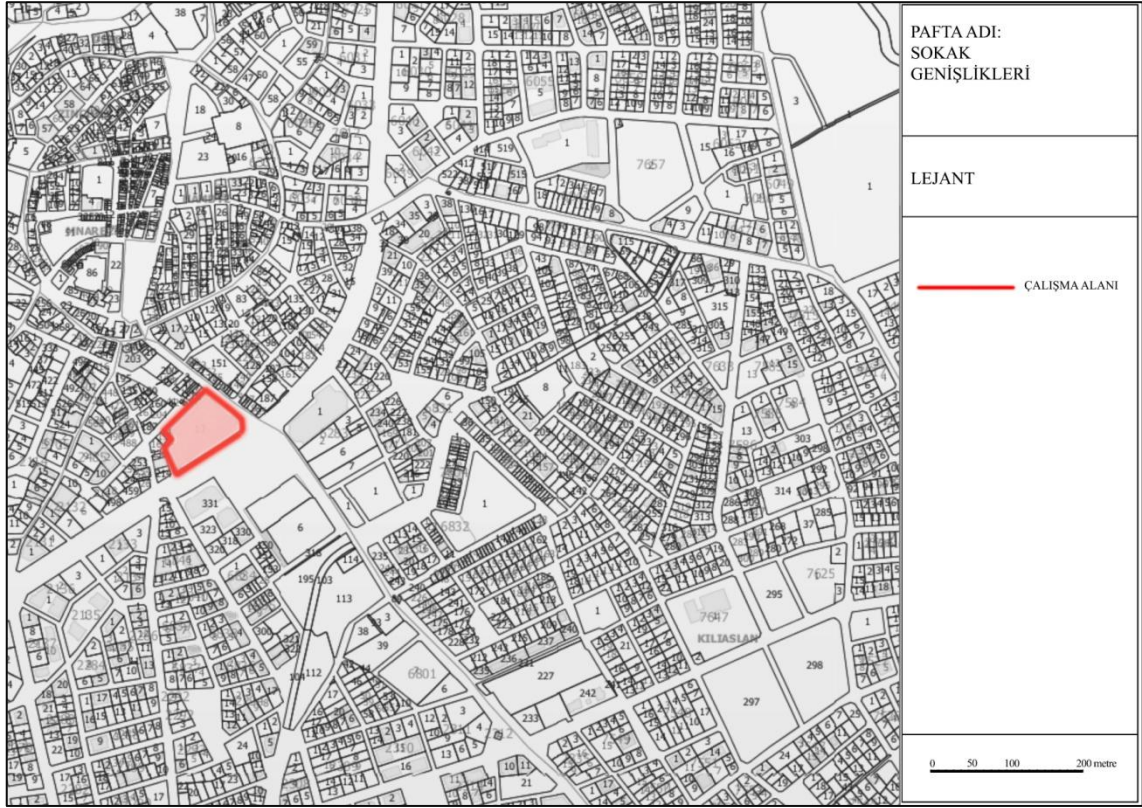
Çalışma alanı Aksaray ili, Merkez İlçesinde Ereğlikapı Mahallesi, 7 Bulvar (Atatürk Bulvarı) üzerinde yer almaktadır. Kuzeyinde merkez kent meydanı, kapalı çarşı, valilik binası, Hacı Bektaş Kurşunlu Cami, Ulu Cami, Eski Vilayet Konağı, Tarihi Eski Müze, devamında Melendiz Çayı, güneyinde Selçuklu Kent Parkı, alışveriş merkezi, doğusunda Aksaray Kültür Merkezi ve batısında Aksaray Belediyesi Kılıçarslan Parkı bulunmaktadır. Alanın yakınında Aksaray halkı için toplanma merkezi olan Kent Meydanı bulunmaktadır.

Ana aks olarak kabul edilen 7 Bulvar (Atatürk Bulvarı) ile Bediüzzaman Bulvar'ın kesiştiği kavşak üzerinde yer alan çalışma alanı ticaret faaliyetlerinin gerçekleştiği merkezi bir konumdadır. Aynı zamanda 811 Sokak ve 809 Sokak arasında yer almaktadır. Yoğun ulaşım aksları ile çevrili olan alan, üzerinde bulunduğu bulvar devamında Konya, Nevşehir, Ankara, Adana ve Mersin arasında bağlantı yollarına çıkmaktadır. (Şekil 6.10.)

Şekil 6.10. Örnek Alanın Kentsel Konumu ve Sınırları

Kent merkezi içinde, 7 Bulvar ana aks olarak kabul edilmiş ve kuzeyde 809 Sokak, doğuda Bediüzzaman Bulvarı, batıda 809 Sokak ile sınırlandırılmış olan 7634 ada, 13 parsel üzerinde çalışılmıştır. Toplam çalışma alanı 10334,107 metre karedir. (Şekil 6.11.)

Şekil 6.11. Örnek Alanın Kentsel Sınırları

6.1.3. Alanın Tarihsel Gelişim Süreci

Çalışma alanında kentsel tasarım projesi öncesinde Aksaray'ın şehirlerarası ulaşımı sağlayan terminal yapısı bulunmaktaydı. Ancak kent merkezinde yer alması, ulaşımı olumsuz etkilemesi ve yapının yetersiz kalması gibi gerekçeler ile terminal yapısı, 2000'li yıllarda kent merkezi dışına taşınmıştır. Bu taşınma sonrası eski terminal yapısı işlevini kaybetmiş, ekonomik canlılığını yitirerek terk edilmeye başlamış ve çöküntü bölgesi haline gelmiştir. (Şekil 6.12.)

Şekil 6.12. Aksaray Eski Terminal Yapısı (Aksaray Belediye Arşivi)

Eski terminalde otobüs park yeri olarak ayrılan bölüm, taşınma sonrası otopark olarak değerlendirilmiştir. Yoğun olarak otobüs acentelerinin satış noktalarının yer aldığı alanda, farklı işlevlere sahip dükkanlar da bulunmaktadır.

“Aksaray, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde çok önemli bir kültür merkezi konumundadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında da Aksaray vilayet olarak geçmektedir fakat sonraları bu özelliğini kaybetmiştir. Aksaray Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı zamanında üst düzey medreselerin bulunduğu ve bu medreselerde çok önemli ilim, tasavvuf ve devlet adamlarının yetiştiği bir kenttir. Piri Mehmet Paşa da bu isimlerden birisidir” ifadesiyle Küçükdağ (2016), Aksaray ve Piri Mehmet Paşa ilişkisini özetlemiştir.

Alana verilen Piri Mehmet Paşa adı ise; doğum yeri tartışılmakla beraber – Aksaray, Amasya, Konya- doğum tarihi de bir başka tartışma konusudur. Büyük alim ve zahid Şeyh Cemaleddin-i Aksarayî Hazretlerinin soyundan gelen Şeyh Mehmed Çelebi El-Cemâlî El-Karamanî'nin oğlu olduğu söylenmektedir (Pakalın, 1997).

Piri Mehmet Paşa'nın pirane tavrılarından ve üstün meziyetlerinden dolayı, Yavuz'un ona “Pirim” diye hitap ettiğini kaynaklar belirtmektedir (Küçükdağ, 1994).

Gençlik döneminde iyi bir tahsil aldıktan sonra çeşitli dönemlerde katiplik, kadılık, imaret mütevelliliği, defterdarlık, vezirlik, İstanbul Kaymakamlığı, sadrazamlık gibi birçok farklı hizmette bulunmuştur (Bülbül, 2009). Osmanlı'nın zirve dönemi

padişahlarından Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman'a sadrazamlık yapan Piri Mehmet Paşa, kişiliği, tasavvufi hayatı, ilmi yönü, askeri başarısı ile güçlü bir devlet adamıdır (Küçükdağ, 1994).

Oldukça önemli bir devlet adamı olan ve bazı kaynaklara göre Aksaraylı olarak kabul edilen Piri Mehmet Paşa, kentsel tasarım projesine ismini vermiştir.

6.1.4. Alanın Dönüşüm Nedenleri

Eski terminal yapısının kent merkezindeki konumu ve çevresel, fiziksel, ekonomik boyutları kentsel çevre üzerindeki olumsuz etkileri nedeniyle kentsel dönüşüm çalışmaları için zemin oluşturmuştur. Ayrıca çalışma alanındaki yapıların yıpranmaya uğraması müdahaleye gerek duyulmasının bir başka etkenidir. Tek katlı olarak inşa edilmiş terminal yapısı, bazı yapı elemanları sökülmüş, zarar görmüş veya terk edilmiş haldedir.

Güncel ihtiyaçlara cevap üretecek bir kentsel tasarım projesi geliştirmek kaçınılmaz olmuştur. Alanın araç giriş çıkışına uygun bir ada üzerinde bulunması tasarımı olumlu etkilemiştir. Ticaret alanlarına yakınlığı ile burada ticari aktivitelerin devamı niteliğinde bir ticaret merkezi üretmek hedeflenmiştir.

2015 yılında başlayan görüşmeler sonucunda 7 Bulvar, Bediüzzaman Bulvarı, 811 Sokak ve 809 Sokak arasında bulunan alanın sağıklaştırılarak Piri Mehmet Paşa Çarşısı Projesi yapılmasına karar verilmiştir. 4734 sayılı Kamu İhale Kanununun 19. maddesine göre ihale yapılarak yıkım işlemleri gerçekleştirilmiştir. (Şekil 6.13.)

Şekil 6.13. Aksaray eski Terminal Binası Yıkım Sonrası (Aksaray Belediye Arşivi)

6.2. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Kentsel Tasarım Projesi

Kentsel dönüşüm bütüncül olarak ele alınarak değerlendirilmesi ve bu doğrultuda stratejilerin belirlenmesi gereken bir süreçtir. Yerel yönetimler, kurum ve kuruluşlar ile yürütülen süreçte stratejiler ve dönüşüm niteliklerine göre uygun iş bölümü yapılarak kentsel dönüşüm uygulamaları gerçekleştirilmelidir. Kent içerisinde bulunduğu merkezi konum itibarıyla Eski Aksaray Terminali'nin bulunduğu alanın sağlıklılaştırılmasına karar verilmiş ve proje süreci başlatılmıştır.

Projede; 8292 m² otopark alanı, 13,644 m² iş merkezi alanı olarak planlanmıştır. Yaklaşık 23 bin m² lik alana sahip proje, zemin + iki kat olmak üzere toplam 3 kattan oluşan 8 blok olacak şekilde tasarlanmıştır. Dükkan, ofis, mescit ve yeraltı otoparkından oluşan karma fonksiyonlu bir projedir.

6.2.1. Projenin amaç ve hedefleri

Dönüşüm yaklaşımları ile gerçekleştirilen Piri Mehmet Paşa Çarşısı Kentsel Tasarım Projesi'nin temel amaçları;

- Kente geniş kapsamlı bir prestij projesi kazandırmak,

- Kentsel donatı ve ofis alanlarının yetersizliğine çözüm üreten bir proje geliştirmek,
- Eskimiş, yıpranmış alanı sağlıklılaştırarak tarihi doku ile uyumlu hale getirmek,
- Kullanıcı katılımı ile ihtiyaca cevap veren bir alan oluşturmak,
- Ticari, ekonomik ve sosyal açıdan yeni bir boyut kazandırarak yaşam merkezi tasarlamaktır.

Proje kapsamında;

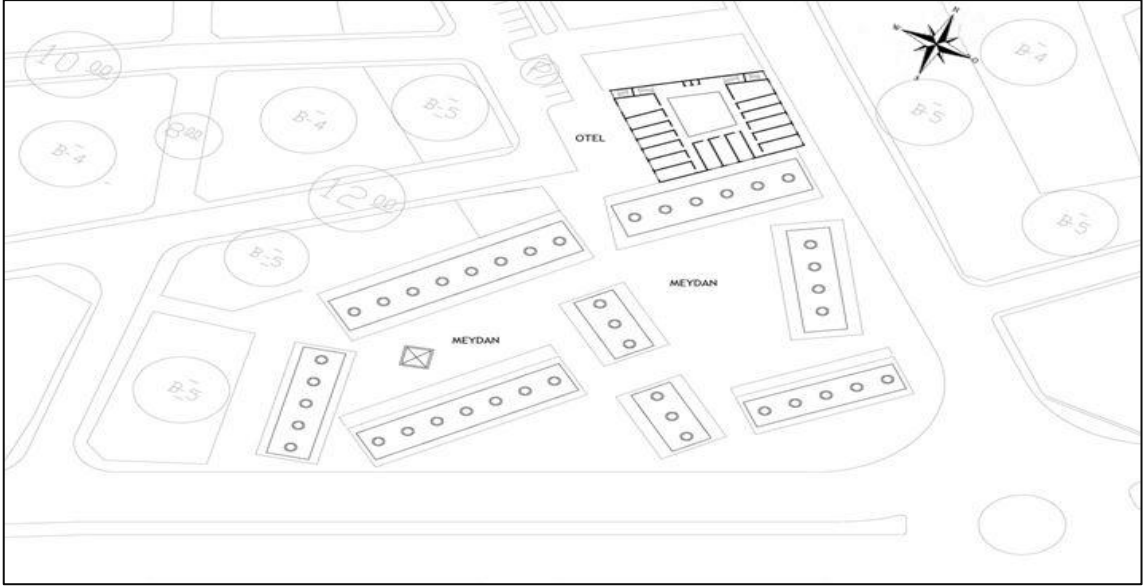
- Otopark ve rekreasyon alanları, çalışma alanının konumu göz önünde bulundurularak tasarlanmıştır.
- Kent merkezi içinde yeni bir merkez oluşturacak şekilde ofis ve ticari alanlar kurgulanmıştır.

6.2.2 Proje Süreci

Öneri Çalışma Bir

2015 yılında dönüşüm kararı alınan kentsel tasarım projesi, proje aktörleri belirlenerek başlatılmıştır. Birinci öneri çalışma yerel halka sunularak proje tanıtımı yapılmıştır.

- ‘Forum’ düzenine sahip ticari mekan kurgusu uygulanmıştır. (Şekil 6.14.)
- Alanda iki ayrı meydan oluşturularak rekreasyon alanları düzenlenmiştir.
- Geleneksel mimari üslup göz önünde bulundurularak sade bir cephe tasarlanmış, cephede brüt beton, taş ve ahşap kullanılmıştır. (Şekil 6.15)
- Tonoz çatı kullanılmıştır.
- Güneş kırıcılar kullanılarak hem fonksiyonellik hem de estetik zenginlik kazandırılmıştır. (Şekil 6.16)

Şekil 6. 14. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Kentsel Tasarım Projesi Vaziyet Planı (Aksaray Belediye Arşivi)

Şekil 6. 15. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Kentsel Tasarım Projesi (Aksaray Belediye Arşivi)

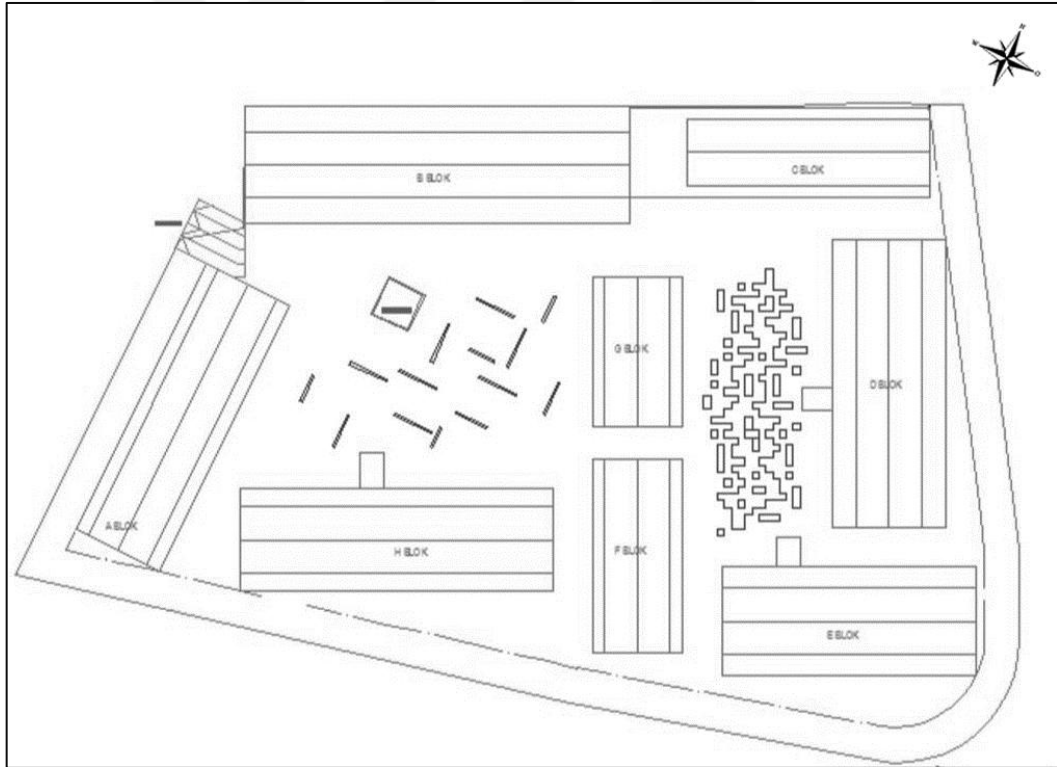

Şekil 6. 16. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Kentsel Tasarım Projesi (Aksaray Belediye Arşivi)

Öneri Çalışma İki

Yerel yönetimler, arsa sahipleri ve diğer proje aktörleri ile yapılan görüşmeler sonucu maliyeti azaltmak için bazı değişiklikler yapılmıştır.

- Vaziyet planı yeniden düzenlenerek bloklar yola paralel konumlandırılmıştır. (Şekil 6.17)
- Cephe malzemeleri değiştirilmiştir. (Şekil 6.18.)
- Batı ve güneybatıda bulunan bloklara birer kat ilave edilmiştir.
- Batı aksında konumlandırılan iki blok birleştirilmiştir.
- Çatı sistemi kırma olarak değiştirilmiştir.
- Oluşturulan yaya aksları zenginleştirilerek süs havuzu ve sanat duvarları eklenmiştir. (Şekil 6.19.)

Şekil 6. 17. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Kentsel Tasarım Projesi Vaziyet Planı (Aksaray Belediye Arşivi)

Şekil 6.18. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Kentsel Tasarım Projesi (Aksaray Belediye Arşivi)

Şekil 6.19. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Kentsel Tasarım Projesi (Aksaray Belediye Arşivi)

Öneri Çalışma Üç

Yapılan toplantılar sonucu alınan kararlar projeye yansıtılmış ve değişiklikler yapılmıştır.

- Maliyeti düşürmek için cephe malzemesi değiştirilmiştir. (Şekil 6.20.)
- Doğu meydanına kafeterya ilave edilmiştir. (Şekil 6.21.)
- Vaziyet planı değiştirilmemiştir. Ancak peyzajda düzenlenen süs havuzları kaldırılmıştır. (Şekil 6.22.)

Şekil 6. 20. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Kentsel Tasarım Projesi (Aksaray Belediye Arşivi)

Şekil 6. 21. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Kentsel Tasarım Projesi (Aksaray Belediye Arşivi)

Şekil 6. 22. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Kentsel Tasarım Projesi (Aksaray Belediye Arşivi)

Öneri Çalışma Dört

Projenin dördüncü çalışmasında çarşı; 58 adet dükkan, 91 adet ofis ve 480 araçlık otopark kapasitesine sahip olmuştur.

- Arsa sahiplerinin karar birliğine varamaması sonucunda mimari düzenlemeler yapılarak cephe sistemi her blokta farklılaşmıştır. (Şekil 6.23.)
- Vaziyet planında batıda konumlanan iki blok tamamen birleştirilerek tek blok yapılmıştır. (Şekil 6.24.)

Öneri çalışması dört uygulanan projedir. Projede ekonomik boyut esas alınarak maliyeti düşürmek için tasarım değişikliğe uğramıştır. (Şekil 6.25.)

Şekil 6. 23. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Kentsel Tasarım Projesi (Aksaray Belediye Arşivi)

Şekil 6. 24. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Kentsel Tasarım Projesi (Aksaray Belediye Arşivi)

Şekil 6. 25. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Kentsel Tasarım Projesi Uygulama Sonrası (Aksaray Belediye Arşivi)

6.3. Öneri Yönteminin Sınanması

Önceki bölümde çalışma alanı ile ilgili gelişmeler incelenmiştir. Alanın mevcut durumunu ortaya koymak için detaylı analizler ve tespitler yapılmıştır.

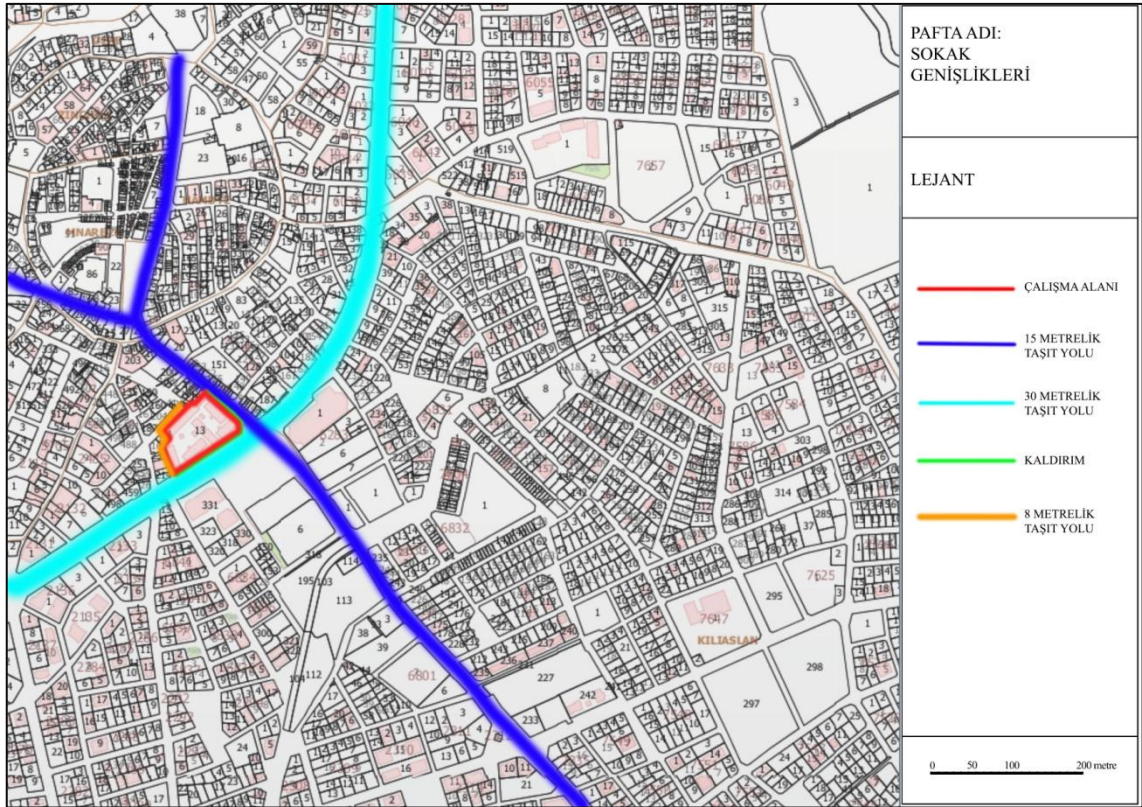
Çalışma alanını anlamak ve gerçekçi sonuçlara ulaşabilmek için kentsel ölçekte bulgular ortaya konmuştur. Sosyo ekonomik – kültürel, fiziksel ve mimari analizler ile detaylı ve çok yönlü analiz çalışmaları yapılmıştır.

6.3.1. Kent Ölçeğinde Analizler

Çalışma alanını etkileyen veriler kentsel ölçekte analiz edilmiştir. Ulaşım, erişebilirlik, sokak boyutu ve mülkiyet durumu incelenmiştir.

Sokak Boyutu

Dönüşüm öncesi çalışma alanı ve çevresindeki yol genişlikleri 8 – 30 metre arasındadır. Alanı çevreleyen 30 metrelik Atatürk Bulvarı ve 15 metrelik Bediüzzaman Bulvarı üzerinde her iki tarafta da 2.5 metre genişliğinde kaldırım bulunmaktaydı. Alanın diğer yanlarında bulunan 811 Sokak ve 809 Sokak genişlikleri ise 8 metredir. (Şekil6.26.)

Şekil 6. 26. Çalışma Alanı Kapsamındaki Sokak Genişlikleri

Çalışma alanı dönüşüm çalışmaları kapsamında incelendiğinde; blokların yoldan çekme payları en az 8 ile 10 metre arasındadır. Böylece kaldırım mesafesi genişletilmiştir. Diğer yandan 811 Sokak ve 809 Sokak iyileştirilerek korunmuştur.

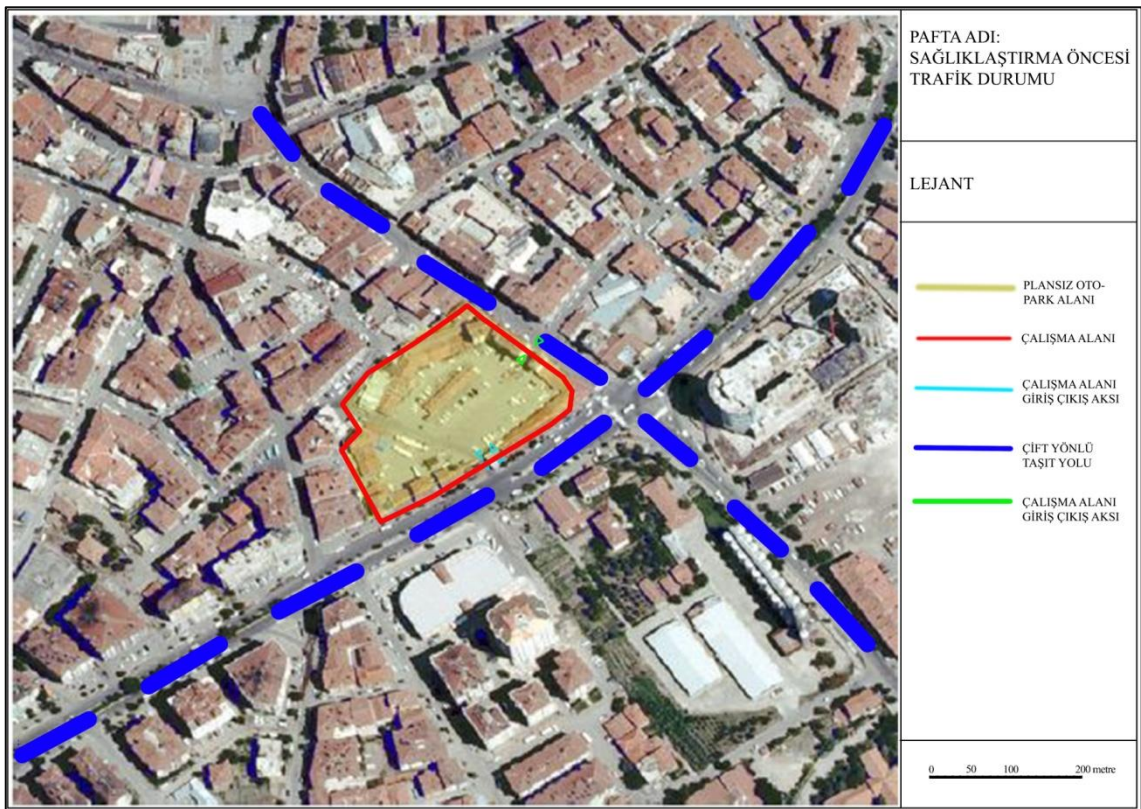
Ulaşım ve Erişebilirlik

Dönüşüm öncesi alanda yaya ulaşımı kontrollü değildir. Dönüşüm sonrası bu düzensizlik iyileştirilmiş yollarda devam etmektedir. Tasarım ile kentin her yönünden gelen yaya akışı çarşının içerisinden geçecek bir kurguya sahip değildir. Bu nedenle

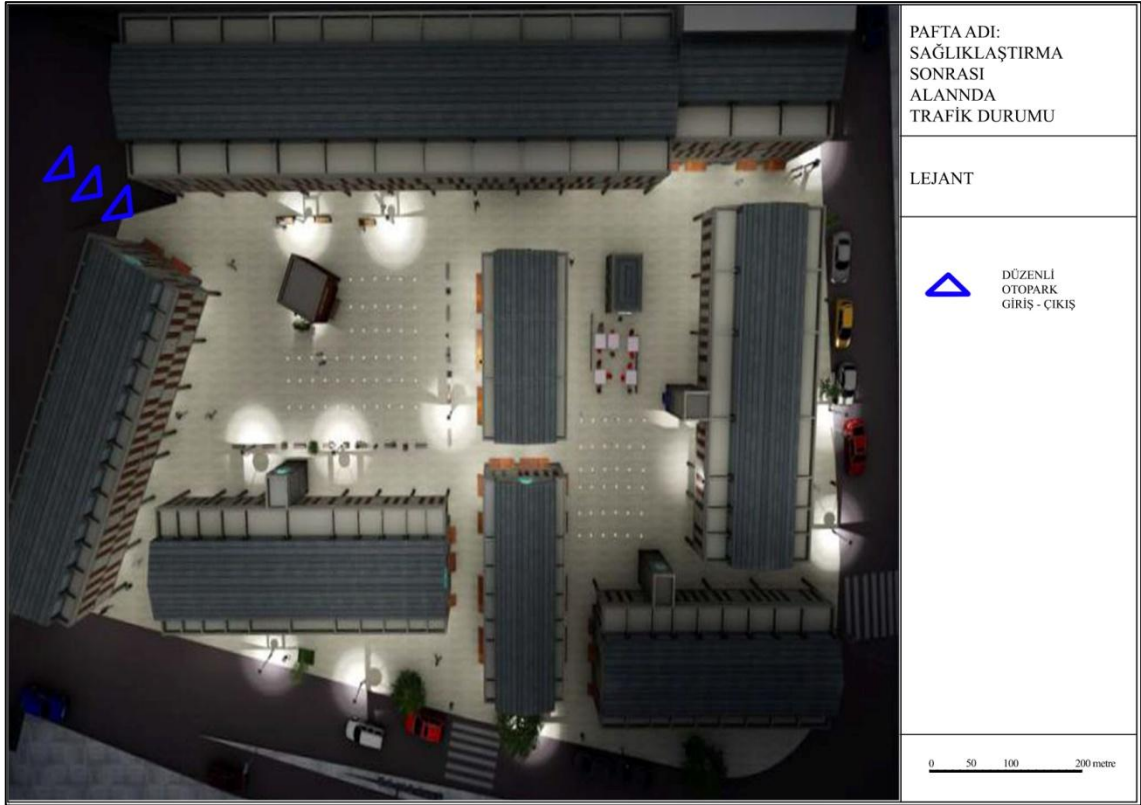
yayalar arşıyı geçiş alanı olarak kullanmamakta, çevresinden dolaşmayı tercih etmektedir.

Çalışma alanında kentsel donatılar belirli bir düzene göre konumlandırılmamıştır. Bundan dolayı yaya akışı zorlaşmıştır.

Taşıt ulaşımı bakımından gözlemediğimizde; dönüşüm çalışması kentin en yoğun caddeleri arasında olan Atatürk Bulvarı ve Bediüzzaman Bulvarı üzerinde; alana toplam üç adet giriş çıkış bulunmaktaydı. (Şekil 6.27.) Taşıt trafiğini olumsuz etkileyen düzensiz giriş ıkışlar, dönüşüm sonrası düzenlenmiştir. Dönüşüm ile bu girişler taşınarak 811 Sokak üzerinden otopark giriş ve ıkışları düzenlenmiştir. (Şekil 6.28.)

Şekil 6. 27. Dönüşüm Öncesi Alanın Trafik Durumu

Şekil 6. 28. Dönüşüm Sonrası Alanın Trafik Durumu

Dönüşüm sonrası alanda engelli erişimi de düşünülmüştür. Çarşı alanı ile kaldırım arasında kot farkının olmaması görme ve fiziksel engellilerin alanı kullanabilmesine olanak sağlamaktadır.

Mülkiyet Durumu

Çalışma alanında dönüşüm öncesi mülkiyet durumu, Aksaray Belediye arşivinden elde edilmiştir. Alan içinde Belediye hisseli mülkiyetlerden ve şahıs mülkiyetlerinden oluşmaktadır. Geneli tek katlı yapılardan oluşan toplam 112 dükkan ve 26 büro bulunmaktaydı.

Dönüşüm sonrası mütabakat sağlanmış ve tüm yapılar yıkılmıştır. (Şekil 6.29., Şekil 6.30.)

Şekil 6. 29. Dönüşüm Çalışmaları Başlatılması (Aksaray Belediye Arşivi)

Şekil 6. 30. Dönüşüm Çalışmalarında Alanda Bulunan Yapıların Yıkılması Sonrası (Aksaray Belediye Arşivi)

Örnek alanda bulunan yapıların mülkiyet durumu Tablo 6.1. ve Tablo 6.2.'de belirtilmiştir.

Tablo 6.1. Mülkiyet Durumu

Toplam bağ.böl. Sayısı		adet	147
	Belediye	adet	69
	Vatandaş	adet	78
Toplam alan		m2	14.215,40
	Belediye	m2	9.557,80
	Vatandaş	m2	4.657,60
Dükkan sayısı		adet	55
	Belediye	adet	22
	Vatandaş	adet	33
Dükkan alanı		m2	7.538,10
	Belediye	m2	5.706,60
	Vatandaş	m2	1.831,50
Ofis sayısı		adet	92
	Belediye		47
	Vatandaş		45
Ofis alanı		m2	6.677,30
	Belediye	m2	3.851,20
	Vatandaş	m2	2.826,10
Otopark sayısı		adet	230
Bodrum alanı		m2	9.826,00

Tablo 6.2. Mülkiyet Durumu

Toplam bağ.böl. Sayısı		adet	147	
	Belediye	adet	69	
	Vatandaş	adet	78	
Toplam alan		m2	14.215,40	
	Belediye	m2	9.557,80	
	Vatandaş	m2	4.657,60	
Dükkan sayısı		adet	55	
	Belediye	adet	22	
	Vatandaş	adet	33	
Dükkan alanı		m2	7.538,10	
	Belediye	m2	5.706,60	
	Vatandaş	m2	1.831,50	
Ofis sayısı		adet	92	
	Belediye		47	
	Vatandaş		45	
Ofis alanı		m2	6.677,30	
	Belediye	m2	3.851,20	
	Vatandaş	m2	2.826,10	
			SIĞINAK HARİÇ	SIĞINAK DAHİL
Otopark sayısı	İşlev Şemasına Göre	adet	220	235
	Alan Hesabına Göre	adet	392	420
Otopark alanı		m2	7842	8560
Bodrum alanı		m2	9.826,00	

6.3.2. Mimari Ölçekte Analizler

Çalışma alanı içindeki ticaret yapılarının türleri ele alınarak dönüşüm öncesi ve sonrası mimari ölçekte analiz yapılmıştır.

Dönüşüm öncesi; alan terminal yapısı ve ticaret yapılarından oluşmaktaydı. Terminalin taşınması ile alanda kullanılmayan yapılar terk edilmişti. Böylece meydana gelen eskime ve değişimler incelenmiştir.

Sosyal Donatı Elemanları

Çarşı ismini Osmanlı sadrazamı Aksaraylı Piri Mehmet Paşa'dan alır. Dönüşüm öncesi Aksaray Terminali olarak kullanılan alan dönüşüm sonrası çarşı olmuştur.

Çarşıya giriş, Atatürk Bulvarı ve Bediüzzaman Bulvarı üzerinden yaya olarak, 811 Sokak üzerinden ise araç ulaşımı sağlanmaktadır. Çarşıda yaya dolaşım aksları rahatlatılmış, caddeler üzerinden çekme mesafeleri artırılarak yönlendirmeler güçlendirilmiş ve çarşı araç trafiğinden soyutlanmıştır.

Çarşı içerisinde aydınlatma elemanları, çöp kutuları, banklar, mescid, kafeterya gibi sosyal donatı elemanlarına yer verilmiştir. (Şekil 6.31.)

Şekil 6.31. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Aydınlatma Elemanı

faaliyet gösterdikleri süre, gelenek ve görenekleri, kullanıcı durumu gibi unsurlar çalışmaya yön veren etkenlerdendir.

Tez kapsamında gerçekçi verilere ulaşabilmek için anket yönteminden yararlanılmıştır.

Anket Çalışması

Sosyal yapıya ilişkin verilerin tespiti için yapılan anket, üç aşamalı olarak ilerlemiştir. İlk aşamada sorular belirlenmiş, ikinci aşamada sorular hazırlanarak uygulanmıştır. Son olarak elde edilen veriler grafikler yardımıyla değerlendirilmiştir.

Anket çalışması için rastgele 100 katılımcı seçilmiş ve hazırlanan yirmi soruluk anket yüz yüze görüşülerek gerçekleştirilmiştir. Anketteki esnaf katılımcıları çarşı ve çevresinde bulunan dükkan sahipleridir. Halk katılımcıları ise Piri Mehmet Paşa Çarşısı kullanıcılarıdır.

Anket Verileri

Anket soruları Ek.1’de yer almaktadır.

Demografik yapıyı analiz edebilmek için ankette cinsiyet, yaş, memleket ve meslekler incelenmiştir.

Cinsiyet durumu; Piri Mehmet Paşa Çarşısı’nda ankete katılan kullanıcıların % 41’i kadın, % 59’u erkektir.

Yaş grubu; ankete katılan kullanıcıların %21’i 18-30 yaş arasında, %57’si 31-45 yaş arasında, %14’ü 46-60 yaş arasında ve %8’i 61 yaş ve üzerindedir.

Memleket durumu; ankete katılanların doğum yerleri incelendiğinde %88’i Aksaraylı ve %12’si Aksaraylı değildir.

İş durumu; çalışma alanında yapılan ankete katılanların iş durumuna bakıldığında %36’sı çarşı esnafı, %38’i yerel halk, %10’u mimar-mühendis ve %16’sı öğrenci olduğu görülmektedir. Böylece dengeli bir dağılım olduğu ve çarşının farklı sektörlerin bir araya geldiği bir alan olduğu söylenebilir.

Eğitim durumu; anket katılımcılarının eğitim durumu sorulduğunda %3’ünün diplomasız, %25’inin ilkokul, %38’inin lise ve %34’ünün yüksek öğretim mezunu olduğu görülmektedir.

Medeni hali; ankete katılanların %23'ü bekar ve % 77'si evlidir. Alanı yoğun olarak evli olanların kullandığı gözlemlenmektedir.

Aile çocuk sayısı; ankete katılanların %27'si çocuksuz, %9'u bir çocuk, %21 iki çocuk, %26'sı üç çocuk ve %17'si dört çocuk sahibi ailelerdir.

Mülkiyet durumu; yapılan anket çalışmasına katılanların yaşadıkları konutun mülkiyet durumu analiz edildiğinde %48'inin kiracı, %37'sinin ev sahibi ve %15'inin geçici olarak Aksaray'da bulunduğu gözlemlenmiştir.

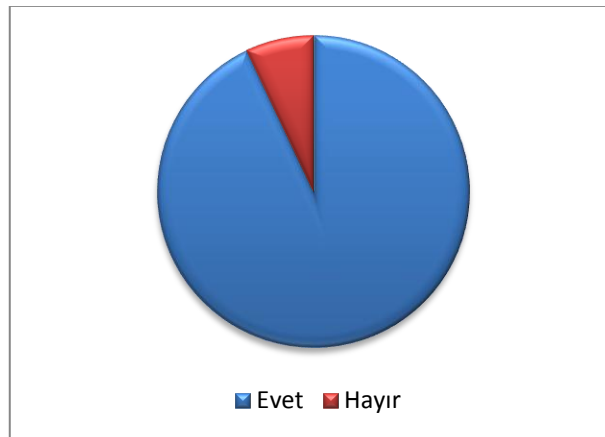
Sosyal durum; ankete katılanlar arasında %8 yalnız yaşamakta, % 13 ev arkadaşıyla, %79 ise ailesiyle yaşamaktadır.

Gelir dağılımı; ankete katılanların gelir dağılımına bakıldığında %18'i 0-2000 TL arasında, %29'u 2000-3000 TL arasında, %39'u 3000-4000 TL arasında ve %14'ü 4000 TL ve üzerinde aylık kazanca sahiptir.

Aylık gelirin yeterlilik durumu; Piri Mehmet Paşa Çarşısı anketine katılanların %59'u aylık gelirin yeterli olduğunu, %41'i ise yetersiz olduğunu söylemektedir.

Çalışma Alanı Analizi

Anket katılımcılarına alan hakkında dönüşüm öncesine ait bilgileri sorulmuştur. %93 oranında bilgi sahibi ve %7 oranında bilgi sahibi olmadıkları gözlemlenmiştir. Böylece alanı dönüşüm öncesi ve sonrası gerçekçi değerlendirebilmeleri ölçütü elde edilmek istenmiştir. (Şekil 6.33.)

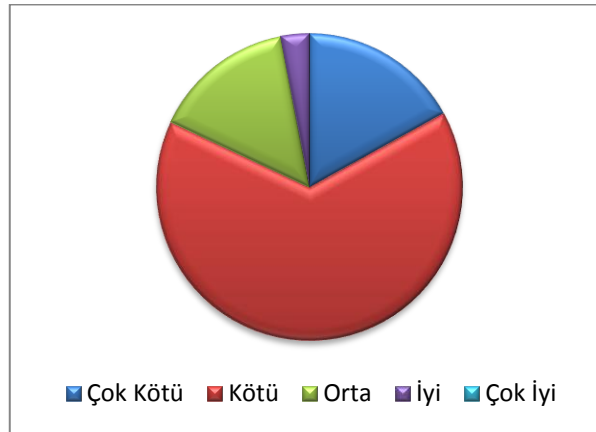
Şekil 6.33. Ankete Katılan Kullanıcıların Çalışma Alanı Geçmişi Hakkında Bilgi Durumu

Ankete katılanların alanın dönüşüm çalışmalarına katılımları incelenerek projenin katılımlı gerçekleştirilme durumu ortaya konmuştur. %3'ünün katılım sağladığı ve %97'sinin katılımı sağlanmadığı görülmüştür. (Şekil 6.34.)

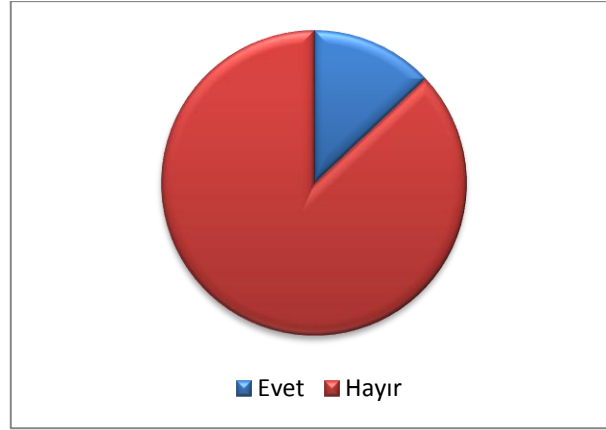
Şekil 6.34. Ankete Katılan Kullanıcıların Dönüşüm Çalışmalarına Katılım Durumu

Piri Mehmet Paşa Çarşısı Kentsel Tasarım Projesi'nin yerel halka sunulan proje ile uygulama projesi arasında farklılıklar gözlemlenmektedir. Bu durum anket çalışmalarına katılan katılımcılara sorularak değerlendirilmiştir. %17'si çok kötü, %65'i kötü, %15'i iyi, %3'ü iyi ve %0'ı çok iyi olarak puanlamıştır. (Şekil 6.35.)

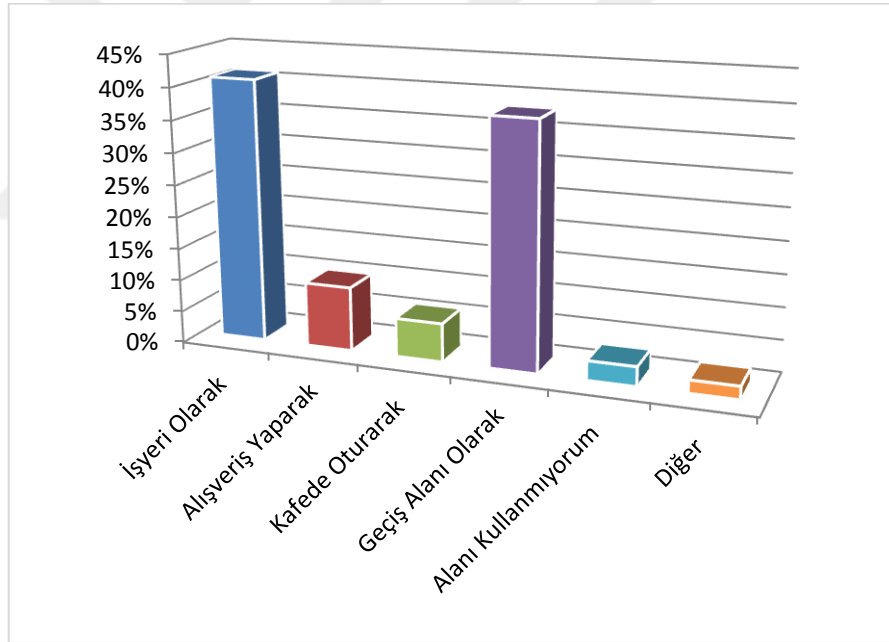
Şekil 6.35. Ankete Katılan Kullanıcıların Çarşı Projeleri ve Uygulama Değerlendirmeleri

Dönüşüm sonrası alanda yapılan dükkan ve ofis düzenlemeleri bölgenin ihtiyacına cevap verme durumu irdelenmiş ve %13 evet, %87 hayır cevabı alınmıştır. (Şekil 6.36.)

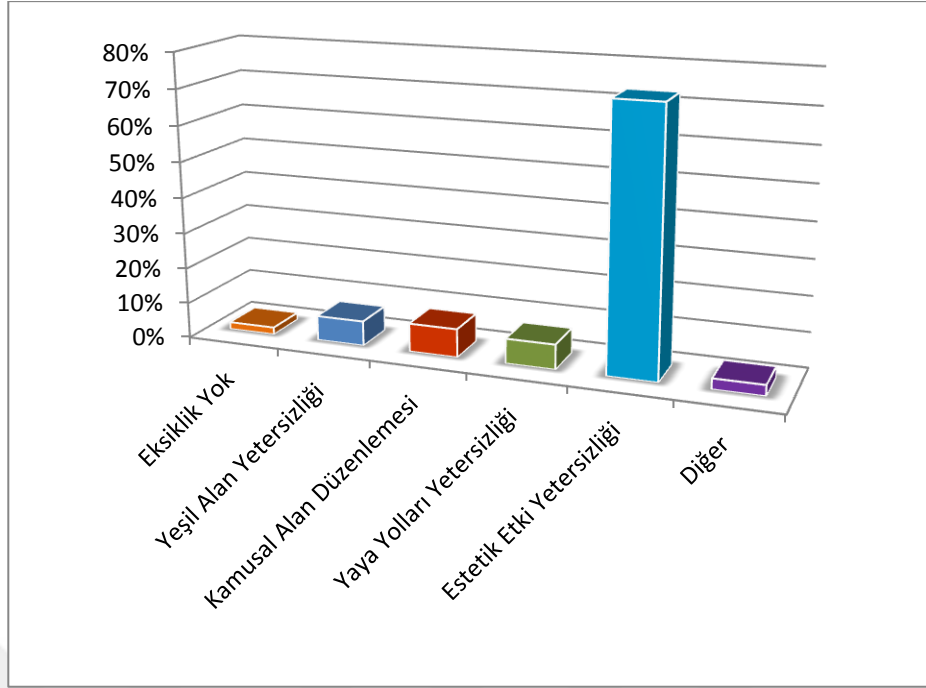
Şekil 6.36. Ankete Katılan Kullanıcıların Çarşı Hakkındaki Görüşleri

Piri Mehmet Paşa Çarşısı'nda yapılan aktivitelere bakıldığında ankete katılanları alanı %41'i iş yeri olarak, %10'u alışveriş yaparak, %6'sı kafede oturarak, %38'i geçiş alanı olarak, %3'ü alanı kullanmayarak ve %2'si diğer sebeplerle cevabını vermiştir. (Şekil 6.37.)

Şekil 6.37. Piri Mehmet Paşa Çarşısı'nda Yapılan Aktiviteler

Anket katılımcıları çalışma alanındaki eklikleri, %73'ü estetik yetersizlik, %8'i kamusal alan düzenlemelerin yetersizliği, %7'si yaya yolları yetersizliği, %7'si yeşil alan yetersizliği, %32'ü diğer nedenleri ve %2'si eksiklik yok şeklinde değerlendirmiştir. (Şekil 6.38.)

Şekil 6.38. Piri Mehmet Paşa Çarşısı'ndaki Eksiklik

Yapılan anket çalışmasında katılımcıların donatılar ve alanın duyuşsal etkileri hakkındaki görüşleri analiz edilmiştir. (Şekil 6.39) Buna göre;

Piri Mehmet Paşa Çarşısı değerlendirildiğinde kullanıcıların %24'ü çok kötü, %48'i kötü, %17'si orta ve %11'i iyi olarak değerlendirmiştir.

Alanda doğallık analiz edildiğinde %5'i çok kötü, %34'ü kötü, %47'si orta ve %14'ü iyi olarak yanıtlamıştır.

Alanda temizlik sorgulandığında %18'i kötü, %33'ü orta, %42'si iyi ve %7'si çok iyi olarak cevap vermiştir.

Alanın çeşitliliği sorgulandığında %23'ü çok kötü, %44'ü kötü, %26'sı orta, %5'i iyi ve %2'si çok iyi olarak değerlendirmiştir.

Alanın güvenliliği sorgulandığında %3'ü çok kötü, %15'i kötü, %29'u orta, %41'i iyi ve %12'si çok iyi olarak değerlendirmiştir.

Alanda çekicilik analiz edildiğinde %32'si çok kötü, %47'si kötü, %14'ü orta ve %7'si iyi olarak yanıtlamıştır.

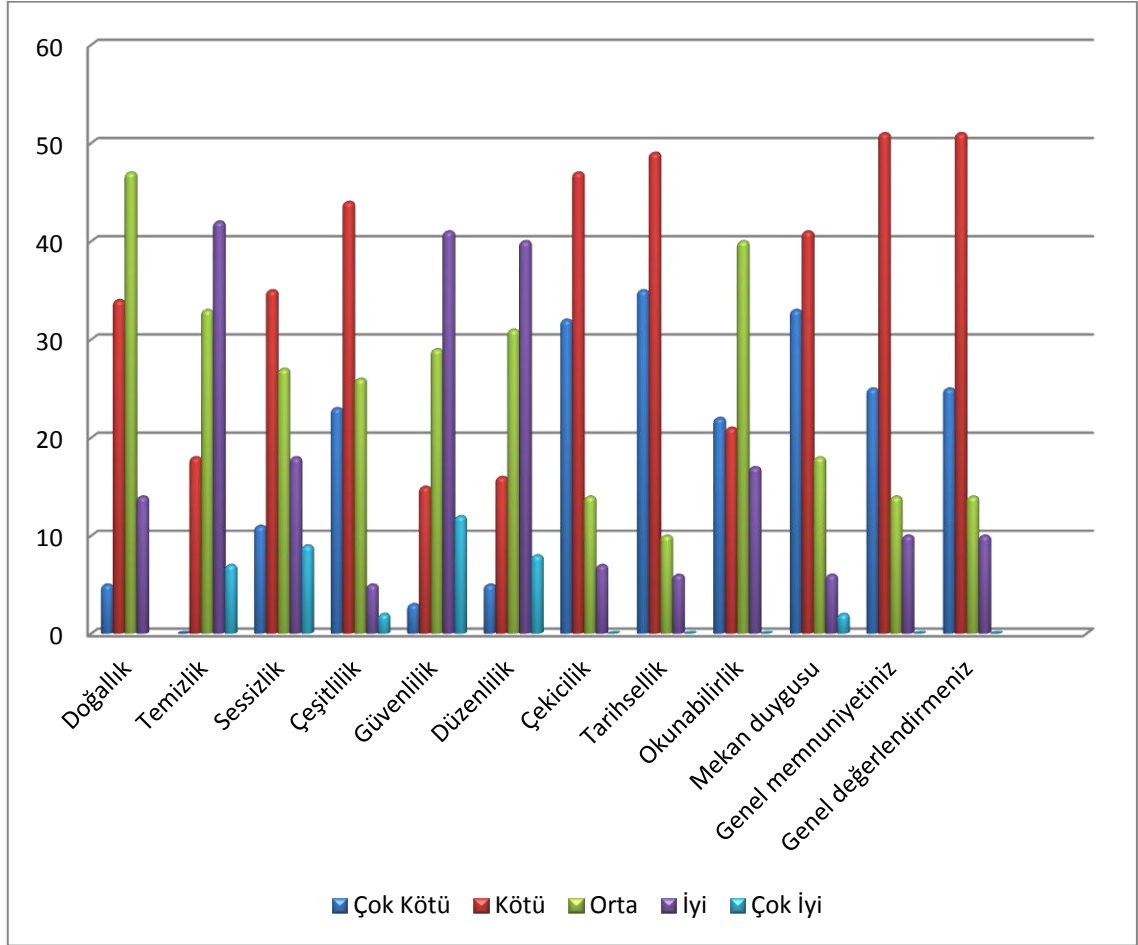
Alanda tarihsellik ele alındığında %35'i çok kötü, %49'u kötü, %10'u orta, %6'sı iyi olarak puanlamıştır.

Alanın okunabilirlik sorgulandığında %22'si çok kötü, %21'i kötü, %40'ı orta, %17'si iyi olarak değerlendirmiştir.

Alanın mekan duygusu irdelendiğinde %33'ü çok kötü, %41'i kötü, %18'i orta, %6'sı iyi ve %2'si çok iyi olarak cevap vermiştir.

Alan hakkında genel memnuniyet sorgulandığında %25'i çok kötü, %51'i kötü, %14'ü orta ve %10'u iyi olarak yanıtlamıştır.

Alan hakkında genel değerlendirme puanlaması istenildiğinde, %25'i çok kötü, %51'i kötü, %14'ü orta ve %10'u iyi olarak puanlamıştır.

Şekil 6.39. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Duyusal Etkileri

Yapılan anket çalışmasında katılımcılar çarşı sosyal donatı elemanları ve düzenlemeler ile ilgili görüşleri değerlendirilmiştir. (Şekil 6.40.)

Alanda dükkan ve ofis düzenlemeleri incelendiğinde kullanıcılar %24 çok kötü, %42 kötü, %19 orta, %13 iyi ve %2 çok iyi şeklinde değerlendirmiştir.

Alanın zemin kaplamaları analiz edildiğinde kullanıcıların %4'ü çok kötü, %11'i kötü, %45'i orta, %21'i iyi ve %18'i çok iyi yanıtlarını vermiştir.

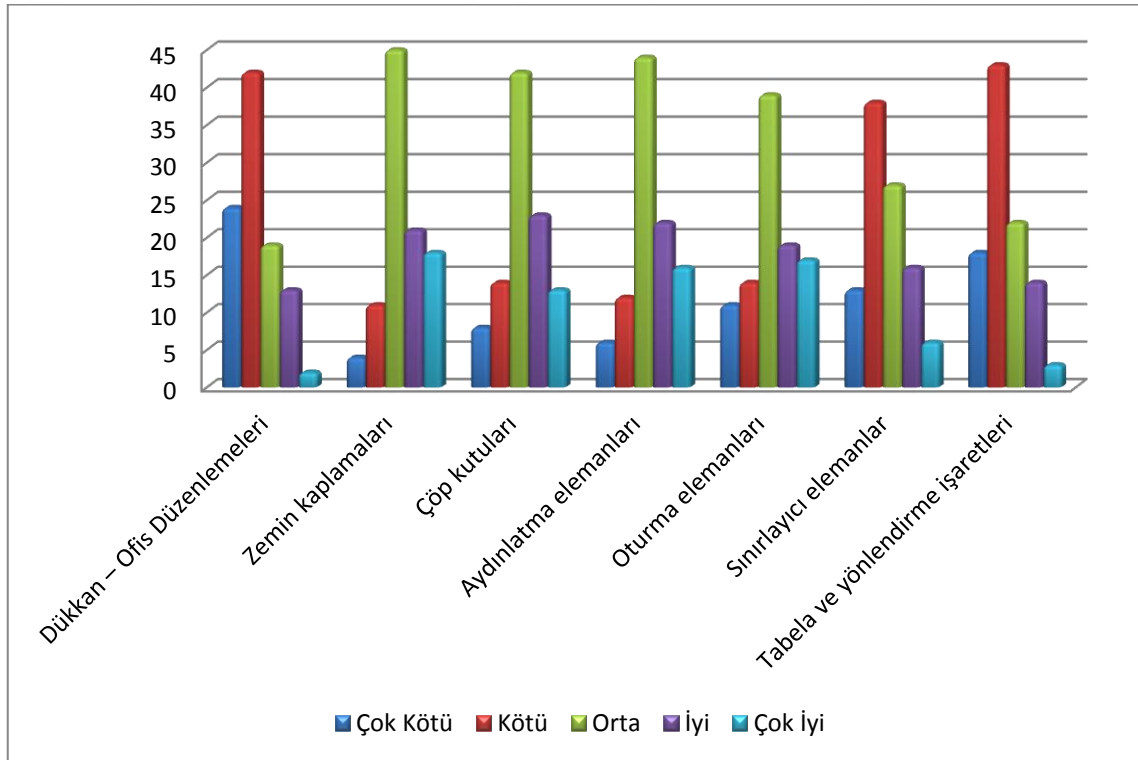
Alandaki çöp kutularının analizi yapıldığında kullanıcıların %8'i çok kötü, %14'ü kötü, %42'si orta, %23'ü iyi ve %13'ü çok iyi cevabını vermiştir.

Alanda bulunan aydınlatma elemanları kullanıcılar tarafından %6 çok kötü, %12 kötü, %44 orta, %22 iyi ve %16 çok iyi olarak puanlandırılmıştır.

Alandaki oturma elemanları analizi yapıldığında kullanıcıların %11'i çok kötü, %14'ü kötü, %39'u orta, %19'u iyi ve %17'si çok iyi cevabını vermiştir.

Alanda sınırlayıcı elemanlar incelendiğinde kullanıcılar %13 çok kötü, %38 kötü, %27 orta, %16 iyi ve %6 çok iyi şeklinde değerlendirmiştir.

Alanın tabela ve yönlendirme işaretleri sorgulandığında kullanıcıların %18'i çok kötü, %43'ü kötü, %22'si orta, %14'ü iyi ve %3'ü çok iyi yanıtlarını vermiştir.

Şekil 6.40. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Donatılarına İlişkin Bulgular

6.4. Bölüm Sonucu

Konumu ve tarihi değerleri yönünden zengin yapısıyla önemli kentler arasında yer alan Aksaray, her kent gibi bazı bölgelerinde dönüşüm çalışmalarına ihtiyaç duymaktadır. Dönüşümün temelinde sürdürülebilirlik ve yaşam kalitesini yükseltmek

hedeflenmektedir. Bu doğrultuda bütüncül kararlar alınarak stratejiler ortaya konulmaktadır.

Tez kapsamında; dönüşüm alanı olarak ilan edilen Aksaray Eski Terminal Alanı irdelenmiştir. Çalışma alanı yasal, yönetsel, mekansal, sosyo ekonomik ve kültürel parametreler ile analiz edilmiştir. Alanın dönüşüm alanı olarak ilan edilmesi doğru bir karar olmakla beraber, projelendirme ve uygulama sürecinde karşılaşılan sorunlar, projenin tepki almasına neden olmuştur.

Piri Mehmet Paşa Çarşısı Kentsel Tasarım Projesi, dönüşümün bütüncül ve katılımlı yapısına sahip değildir. Projede kullanıcı görüşlerine yer verilmemiş, yerel yönetimler tarafından münferit kararlar alınıp uygulanmıştır. Ancak önceki bölümlerde incelenen örnek projeler gibi birçok kurumun bir araya gelmesi ve yerel halkın katılımının sağlanması ile dönüşüm çalışmalarında başarılı sonuçlar elde edilebilir. Bu nedenle araştırma alanı katılımlı olarak gerçekleştirilseydi, yerel halkın ihtiyaçlarını karşılayan ve sorunlarına çözümler getiren bir proje olabilirdi.

Çarşı, kentin her yönünden gelen yaya aksını bünyesinde toplayarak dağıtabilecek bir kurguya sahip değildir. Vaziyet planında konumlanan blokların yaya akslarını kesmesi bu sorunu desteklemektedir. Çarşının yaşayan bir kurguya sahip olabilmesi için öncelikle yaya akslarının düzenlendiği bir tasarım yapılmalıdır.

7. SONUÇ

Sonuç olarak; çarşı alanı, ticaret aksları ve Aksaray'ın en işlek ulaşım ağlarının kesişim noktasında bulunan bir merkez görevindedir. Konumu, işlevi ve fiziksel açıdan bakıldığında cazibe merkezi oluşumunda da önemli bir kentsel tasarım alanıdır.

Ülkemizde kentsel dönüşüm uygulamalarının genellikle 'fiziki yenileme' bakış açısından yönteminden uzaklaşmamıştır. Çoğunlukla özel mülkiyetlerden oluşan ve parçacıl olarak değerlendirilen/çeşitli sebeplerle değerlendirilmek zorunda olunan projeler kentsel dönüşüm kurgusunu olumsuz etkilemektedir. Aynı zamanda rant sağlamak ve kar elde etme amacıyla çevresinden bağımsız, kimliksiz ve yüksek maliyetli yapıların inşa edilmektedir. Bu durum yerel kullanıcının alanı terk ederek yer değiştirmesi ve yeni kullanıcıların bölgeye yerleştirilmesi 'soylulaştırma' durumunu meydana getirmektedir.

Finansal hesaplamaların doğru yapılamaması, yüksek maliyetli yapıların inşa edilmesi ve alım gücünün az olması gibi ekonomik açıdan kentsel dönüşüm çalışmalarında sorunlara yol açmaktadır.

Kentsel dönüşüm uygulamalarında proje aktörlerinin sürece dahil edilmesi ve sosyal yapının göz önünde tutulması yaşanabilir ve kaliteli kentsel çevreler oluşturan kentsel tasarım projelerinin hazırlanmasında büyük önem taşımaktadır.

Kentsel tasarım uygulamaları kentin bütün parçalarında uygulanması gereken ayrıntılı düzenleme aracıdır. Planlama ve tasarım çeşitliliği, kentsel çevreye özgü değerlerin göz ardı edilmesi, ekonomik kaygıların tasarım ilkelerinin önüne geçmesi nitelik açısından yetersiz projeler ve kentsel çevreleri ortaya çıkartmaktadır.

Terminal yapısının taşınması sonrası alanda kurgusal olarak değişme söz konusu olmuş ve ticaret aksının devamı niteliğinde çarşı düzenlenmiştir. Yaşanan kentsel dönüşüm ve değişim süreci alanın gerekliliklerine (yeri, konumu ve işlevi açısından) uygun şekilde planlanmıştır. Bu nedenle alan kentsel tasarım için bir odak noktası teşkil etmektedir. Uygun işlev belirlendikten sonra proje süreci kültürel, ekonomik, politik ve sosyal açıdan doğru analiz edilememiştir. Kısıtlı bir çerçevede ele alınan çalışma alanında yanlış tasarım kriterlerinin olumsuz etkileri göz önüne vurmaktadır. Kentsel parametreleri dikkate almayan, vaziyet planında gelişi güzel bir kurguda konumlanan proje, alanı ve tasarımı kullanışsız hale getirmektedir.

Proje çalışmalarında yapılan analizler sadece fiziksel analizlerdir. Dönüşüm alanında ekonomik gelir analizi, yaş grupları ve cinsiyet analizi yapılmamıştır.

Demografik analiz yapılmayarak alanın kimler tarafından kullanıldığı, tecih sebepleri, işlevsel özellikleri gibi kentsel talepleri karşılanmamıştır. Sosyo- kültürel ve ekonomik boyutu göz ardı edilmiştir.

Yapılan anket çalışmalarına göre, Piri Mehmet Paşa Çarşısı Projesi'nin dönüşüm sorunları; öneri çalışmalar ile uygulanan proje arasındaki farklılıkların ve dönüşüm çalışmalarında proje aktörlerinin sürece eşit şekilde katılımlarının gerçekleşmemesi olduğu sonucuna varılmıştır. Kentsel dönüşümde sürece etki eden tüm parametrelerin (yasal – yönetsel, ekonomik, fiziksel, sosyal, katılımsal boyutlar) bütüncül yaklaşım ile değerlendirilmediği görülmüştür. Kentsel ve mimari ölçekte bir bütünlük sağlanmamış ve alan çevresinden soyutlanmıştır.

Çalışma alanında yapılan ankette kullanıcılara çarşığı kimin kullandığı, nasıl ve niye kullandığı gibi sorular yöneltilmiştir. Tasarımı kolaylaştıran ve yön veren bu fikirler doğrultusunda; Piri Mehmet Paşa Çarşısı'nı ele aldığımızda kullanıcıların genç ve orta yaşlı erkeklerden oluştuğu görülmektedir. Çarşının olumsuzlukları nedeniyle kadınlar tarafından çok kullanılmadığı tespit edilmiştir. Dolayısı ile çarşı projesinin tasarımında kullanıcıların yaş dağılımına yönelik tasarımlar geliştirilmelidir. Ticaret fonksiyonlu kullanımların artırılması açısından ekonomik kolaylıklar düzenlenmelidir. Aksaray'da yaşayan genç nüfusu alana dahil edebilmek için kısa zamanlı etkinlikler ve gösteriler alternatif düzenlemeler geliştirilmelidir.

Araştırma alanı için hazırlanan kentsel tasarım kurgusu, belirlenen ilkeler kapsamında değerlendirildiğinde genel anlamda yetersiz ve zayıf kalmıştır. Kentsel tasarım proje kurgusu, kullanıcının odak olarak belirlenmediği ve proje öncesi analiz çalışmaları doğrultusunda oluşturulmadığı belirlenmiştir.

Kullanıcılar ile yapılan veya yapılması gereken görüşmelerin ve proje tanıtımının açık, net ve şeffaf şekilde gerçekleşmediği tespit edilmiştir. Yerel yönetimler öncülüğü ile kent içerisinde cazibe merkezi düşüncesiyle tasarlanan proje, alanda doğru analizler ve tespitler yapılamamasından kaynaklı olarak başarılı bir proje olmadığı saptanmıştır. Proje aktörlerinin iletişimi ve proje süreci yönetilememiştir. Hedeflenen ve uygulanan proje arasındaki farkların en belirgin nedeni ekonomik kaynakların sınırlı olmasıdır. Öneri çalışmalarda maliyet hesaplamalarının doğru yapılamadığı sonucuna varılmıştır.

Sonuçlara göre, dönüşüm çalışmalarında dikkat edilmesi gereken yöntemler hakkında çıkarımlar yapılmış ve Piri Mehmet Paşa Çarşısı Kentsel Tasarım Projesi'ne aşağıda sıralanan öneriler sunulmuştur:

- Ülkemizde kentsel dönüşüm ve kentsel tasarım kavramları üzerine yeterince açık ve net tanımlamaların mevzuatlarımıza yer almaması sürecin sabit ve doğru şekilde ilerlememesine, akışının bozulmasına sebebiyet verdiği gözlemlenmiştir. Bu kapsamda planlama, kentsel dönüşüm, kentsel tasarım ve rehberlerine ilişkin yasal düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Kentsel planlama ile kentsel tasarım kavramını ve boyutlarını ele alan ve ilişkililerine detaylı şekilde yer veren mevzuatlar yasal düzlemde karşılık bulmalıdır.
- Müdahale gerektiren kentsel çevrelerdeki sorunların objektif ve doğru bir şekilde tespit etmek için proje sürecinde kullanıcılar, sivil toplum kuruluşları, kamu ve özel sektörler ile yapılacak toplantılar ile belirlenmelidir. Bu tespitlere göre dönüşüm yöntemine karar verilmeli ve çevresel sorunlara kalıcı çözümler getirilmelidir. Piri Mehmet Paşa Çarşısı Kentsel Tasarım Projesi'nde sosyal yapının talepleri, sosyal örgütlenmeler oluşturularak analiz edilmelidir.
- Dönüşüm projelerinde tüm aktörlerin (profesyoneller, yöneticiler, mimarlar, plancılar, yatırımcılar, sivil toplum kuruluşları ve yerel halk) rolleri belirlenmeli ve proje sürecine katılımları sağlanmalıdır. Bu doğrultuda dönüşüm modeli oluşturulmalıdır.
- Dönüşüm süreci tüm aktörler ile birlikte eşitlik ve güven içerisinde eşgüdümle yönetilmelidir. Ancak süreç, ülkemizde antidemokratik kentsel siyaset içermektedir.
- Dönüşüm yaklaşımlarında sorunlara karşı üretilen çözümlerde amaç; kullanıcı odaklı, sürdürülebilir ve yaşanabilir kentsel çevreler oluşturmak olmalıdır.
- Kentsel dönüşüm tüm boyutları ile değerlendirilmelidir. Çevresinden bağımsız olarak tasarlanan Piri Mehmet Paşa Çarşısı'nda yaya aksları Bediüzzaman Bulvarı ve Atatürk Bulvarı üzerinden kontrollü şekilde

sağlanmalı, çarşı içerisine farklı işlev ve nitelik getirilerek alana çekicilik kazandırılmalıdır.

- Piri Mehmet Paşa Çarşısı Projesinin temelini oluşturan kentsel tasarım proje kurgusu yeniden ele alınmalıdır. Alanla ilgili tüm parametreler üzerinde detaylı analizler yapılmalı ve sonrasında sentez çalışması olan tasarım taslağı oluşturulmalıdır.
- Piri Mehmet Paşa Çarşısı Kentsel Tasarım Projesi'nde kamuoyuna sunulan proje arsa sahipleri ve maliyet sorunları nedeniyle bir çok kez değişime uğramıştır. Bu tür değişimler için stratejik prensipler geliştirilmeli, sosyo ekonomik süreçleri içeren eylem planı önceden belirlenmelidir.
- Piri Mehmet Paşa Çarşısı'na benzer nitelikteki kentsel tasarım projelerine katılımlı dönüşüm modeli önerilmektedir.

Bu araştırma çerçevesinde, kentsel çevrelerde dönüşüm çalışmalarında katılımlı proje süreci hakkında anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Bu bağlamda kentsel dönüşüm sürecinde proje aktörlerine fikir ve uygulama alanında katkı sağlamak amaçlanmıştır.

KAYNAKLAR

- Adilhan, Ö., 2018, Kentsel Yenileme Sürecinde Kentsel Tasarımın Önemi: Aydın-Söke Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 16-21.
- Ahunbay, Z., 1996, Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon Kitabı, Yem Yayınevi, İstanbul, 23-27, 90-117.
- Altay, D., 2006, Kentsel Dönüşümün Temsiline İlişkin Bir Önerme, Mimarlar Odası Ankara Şubesi Bülteni, Ankara, Sayı: 40, 45-47.
- Arabacıoğlu, F. P., Arabacıoğlu, B. C., 2011, Siena ve Palio, Mimarlık Dergisi, Sayı: 360, İstanbul.
- Anonim, 2012, Aksaray İlave + Revizyon İmar Planı Araştırma Raporu, Aksaray
- Akkar, Z. M., 2006, Kentsel Dönüşüm Üzerine Batı'daki Kavramlar, Tanımlar, Süreçler Ve Türkiye, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Planlama, Ankara, 29-38.
- Ataöv, A. ve Osmay S., 2007, Türkiye'de Kentsel Dönüşüme Yöntemsel Bir Yaklaşım, METU Journal of the Faculty of Architecture, 24(2): 57-82.
- Balamir, M., 2004, Aspects of Urban Regeneration in Turkey: The Zeytinburnu Project, The UK-Turkey Urban Regeneration Symposium, Ankara.
- Baransü, B., 1989, Şehir Yenileme, Reyo Basımevi, İstanbul
- Belediye Arşivi, 2005, 2010, 2018, Aksaray Belediyesi.
- Beswick, C. A., 2001, Public-Private Partnerships In Urban Regeneration: The Case of London Docklands, Unpublished Master Thesis, Calgary University Faculty of Enviromental Design, Calgary.
- Binici, P., 2018, Kentsel Dönüşüm Ve Yenileme Uygulamalarında Mekan Ve Aktörler Arası İlişkiler, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 61-68.
- Bülbül, H., 2009, Maliye Kökenli Bir Sadrazam Örneği Olarak "Pîrî Mehmed Paşa": Hayatı Ve Faaliyetleri, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, Kayseri.
- Cansever, T., 1991, Beyazıt Meydanı Yayalaştırma Projesi 1969, Arredemento Dekorasyon, İstanbul, 24.
- Carley, M., Chapman, M., Hastings, A., Krik, K., Young, R., 2000, Urban Regeneration through Partnership: A Study in Nine Regions in England, Scotland and Wales. Bristol: The Policy Press.
- Carmona, M., 1996, Controlling Urban Design Part 1: Possible Renaissance, Journal of Urban Design, USA.
- Carmona, M., Tiesdell, S., Heath, T., Oc, T., 2003, The Dimention of urban design, Burlington, USA.
- Cömertler, S., 2003, Kentsel Dönüşümde Bir Araç Olarak Kullanılan Kentsel Tasarım Yarışmaları Üzerine Bir Tartışma, Kentsel Dönüşüm Sempozyumu, İstanbul, 200-227.
- Çağla H., İnam, Ş., 2009, Yerel Yönetimler Öncülüğünde Yapılan Kentsel Yenileme Proje Uygulamaları Üzerine Bir İnceleme, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, 11-15 Mayıs 2009, Ankara.
- Çubuk, M., 2016, Dünyadaki Gelişimin İzinde Kentsel Tasarımın, Türkiye'ye Yansımaları Ve Gelişmesine Bakış, Kentsel Tasarım Rehberlerinin Hazırlanma Projeleri, 2. Arama Konferansı, Ankara.

- Dayıoğlu, O., 2006, Kentsel Gelişimde Dönüşüm Projeleri Süreç Ve Aktörlerin Tanımlanması, Zeytinburnu Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Demircan, N., 2010, Mevcut Ve Öneri Kentsel Dönüşüm Projelerinin Peyzaj Mimarlığı Açısından İrdelenmesi, Erzurum Örneği, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum, 18-40.
- Domicelj, D., 1990, Gelişme ve Kentsel Koruma: Kentlerin Kültürel Rehabilitasyonu, Kentsel Koruma ve Yenileme Uygulamalar Kolokyumu, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul, 19.
- Erden, Y. D., 2003, Kentsel Yenileşmede Bir Araç Olarak Dönüşüm Projeleri, Doktora Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 60-93.
- Ertaş, M., 2011, Kentsel Dönüşüm Çalışmalarında Sosyal Boyutun İncelenmesi, Ankara Ve Londra Örnekleri, Selçuk Üniversitesi Online Dergisi, Sayı:10(1), 1-18.
- Erten, M., 1999, Nasıl Bir Yerel Yönetim, Anahtar Kitapları, İstanbul.
- Erzene Ilıcalı, Ş., 2013, Kentsel Dönüşüm ve Uygulanabilirliği ile İlgili Bir Yöntem Yaklaşımı, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Ferek, E., 2016, Kıyı Alanlarının Planlanmasında Kentsel Tasarım Rehberinin Rolü: Muğla-Akyaka Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 23-34.
- Fidan, C., 2018, Kentsel Dönüşüm Projelerinin Kentsel Tasarım Açısından İncelenmesi: Yeşilli (Mardin) Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya, 24-33.
- Genç, F. N., 2003, Kent Yenileme ve Yerel Yönetimler Kanunu Yönetimi Perspektifi, Yerel ve Kentsel Politikalar, Çizgi Kitabevi, İstanbul.
- Girginer, S., 2006, Kentsel Tasarım ile Ekolojik Sürdürülebilirliğin İlişkilendirilmesi ve Toplu Konut Gelişme Bölgelerinde Örneklenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 6, 23, 75, 78, 109-114.
- Giritlioğlu, C., Bölen, F., Erkuş, G., Ünal, Y., Zeren Gülersoy, N., 2002, Prospects for Planning Education: The Case of Istanbul Technical University, International Workshop on Planning Edu., Rethinking Planning Education, Y.T.Ü., İstanbul
- Görür, M., 1991, Anadolu Selçuklu ve Beylikler Döneminde Aksaray Şehri, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gökbulut, Ö., 1996, Kentsel Yenilemenin Değişen Anlam ve Boyutları, Planlama Dergisi, Ankara, Sayı: 96, 1-4.
- Göksu, A. F., 1993, Portakal Çiçeği Vadisi Kentsel Geliştirme Projesi, 4. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, İstanbul, 231-238.
- Greed, C., 2000, Introducing Planning, The Athlone Press.
- Gümüşboğa, B., 2009, Katılım Ekseninde Kentsel Dönüşüm: Altındağ Aktaş Mahallesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1-20.
- Hague, C., 2004, Konut Alanlarının Dönüşüm ve Yenileme Projelerinde Başarıya Ulaşma, Uluslararası Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Sempozyumu, Küçükçekmece Belediyesi Atölye Çalışması, İstanbul.
- İncedayı, D., 2002, Mimari Tasarım Sürecine Katılımcı Yaklaşım, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Karaman, A., 1999, Bir Disiplin ve Meslek Olarak Kentsel Tasarımın Yeni Konumu, 10. Kentsel Tasarım Ve Uygulamalar Sempozyumu Kentsel Tasarım Bir Tasarım Bütünü, MSGSÜ, İstanbul.
- Karaman Toprak, Z., 2016, Kent Yönetimi ve Politikası, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Keleş, R., 1998, Kentleşme Politikası, İmge Kitabevi, Ankara.

- Keser, M., 2010, Kentsel Yenileme Alanlarının Belirleme ve Uygulama Süreçlerinin İncelenmesi Yenikapı Yenileme Alanı Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 3-49.
- Keşoğlu, M., 2015, Kentsel Kimlik Bağlamında Fikirtepe Kentsel Dönüşüm Projesinin Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 3-32.
- Kıbaroğlu, D., Şişman, A., 2009, Dünyada ve Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, Ankara, 11-15 Mayıs 2009.
- Körlü, E., 2015, Kentsel Sağıklaştırma Çalışmalarında Koruma Sorunlarına Kullanıcı Odaklı Yaklaşım: Osmaniyeye Rahime Hatun Meydanı Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya, 16-50.
- Kubat, A. S., Özden, P.P., 2003, Türkiye’de Şehir Yenilemenin Uygulanabilirliği Üzerine Düşünceler, İTÜ Dergisi Mimarlık, Plânlama, Tasarım, İstanbul, Cilt: 2, Sayı: 1, 77-88.
- Kurt, G., 2014, Yerinde ve Katılımcı Dönüşüm İçin Ada Bazlı Uygulamalar: Kağıthane Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Küçükdağ, Y., 1994, Veziri Ezem Piri Mehmed Paşa-1463-1532, Özel Baskı, Konya.
- Küçükdağ, Y., 2016, Osmanlı’yı Süper Güç Yapan Aksaraylı Vezir-i Azam Piri Mehmet Paşa Konferansı, Aksaray Üniversitesi.
- Konuk, G., 2004, Çağdaş Gelişim Çerçevesinde Kentsel Tasarımın Farklılaşan Rolü, 5. Uluslararası Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, MSGSÜ, İstanbul.
- Lang, J., 1994, Urban Design: The American Experience, New York.
- Lees, D. Ve diğ., 2006, Gentrification, Routledge.
- Lefebvre, H., 1996, The Production of Space, Blackwell Publications, Oxford.
- Lynch, K., 1974, The Image of The City, The M.I.T. Press, Cambridge, MA.
- Marcus, C.,C.; Francis, C., 1990, People Places, Design Guidelines for Urban Open Space, Edited by; Clare Cooper Marcus and Carolyn Francis, Van Nostrand Reinhold, New York
- Orhan, M., 2015, Kentsel Kalitenin Geliştirilmesi Bağlamında Stratejik Bir Yaklaşım; Kentsel Tasarım Rehberi Kavramsal Model Önerisi, Doktora Tezi, YTÜ, İstanbul.
- Oruç, A. T., 2006, 1923-1980 Aksaray Milletvekilleri Ve Faaliyetleri, Yüksek Lisans Tezi ,Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ökten, A., Nur., A., Emrah, B., 2008, Yoksulluk Deplasmanında Dünya Şehircilik Günü 32. Kolokiyumu, İstanbul.
- Öner, Ş., 2007, Kentsel Yenileme Kapsamında Kentsel Dönüşüm Projelerinin İstanbul Küçükçekmece Kentsel Dönüşüm Projesi Örneğinde İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 4-49.
- Özdemir, M., 2010, Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 1.
- Özden, P. P., 2008, Kentsel Yenileme: Yasal Yönetmelik Boyut, Planlama ve Uygulama, İmge Yayınevi, Ankara.
- Özdeş, G., 1992, Şehirselleme ve Mekân Kavramı, 2. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, 23-24 Mayıs, MSÜ, İstanbul.
- Rapoport, 1990, Systems Of Activities And Systems Of Settings. In S. Kent (ed.), Domestic Architecture and the Use of Space, Cambridge, 9-20.

- Roberts, P., 2000, The Evolution, Definition and Purpose of Urban Regeneration, Derleyen Peter Roberts ve Hugh Sykes, Urban Regeneration, Sage Publications, London.
- Roberts, P.W. Ve Sykes, H., 2000, Urban Regeneration, Sage, Londra. Sökmen, P., 2003. Kentsel Yenileşmede Örgütleyici Kapasitenin Belirleyici Rolü, Uluslararası 14. Kentsel Tasarım Ve Uygulamalar Sempozyumu, Msu / Fındıklı, İstanbul, 28-29-30 Mayıs.
- Sağlam, S., 2006, Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme, Türkiyat Araştırmaları, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Sayı:5, 36.
- Sakaklı, K., 2012, Metropolitan Alanda Kentsel Dönüşüm Uygulamalarında Yoksulluk ve Mülkiyete Yönelik Bir Model Önerisi, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sarı Haksever, T., 2019, Aktörler Arası İlişkilerin Kentsel Dönüşüm Sürecine Etkilerinin Fikirtepe Örneğinde Modellenmesi, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1-76.
- Şala, D., 2013, Kentsel Kimlik Bağlamında Kentsel Tasarım Rehberlerinin İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, MSÜ, İstanbul, 2-32.
- Semerci, F., 2008, Kentsel Tasarım Gereklilikleri Açısından Beyazıt Meydanı Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Stephenson, M. O., 1991, Whither the Public-Private Partnership- A Critical Overview, Urban Affairs Quarterly Sayı: 27, 100-130.
- Strauss, A., Corbin, J., 1990, Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques, New Delhi, SAGE Publications.
- Stoker, G., 1995, Regime theory and urban politics. Theories of urban politics, Thousand Oaks, CA: Sage (Ünlü, Ö., 2010,. Kentsel dönüşüm projelerinde aktörlerin sürece katılımları ve ilişkileri, Kartal örneği. Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Şahin, N., 1992, Koruyucu Kent Yenilemesi ve Yerel Yönetimler, Mimarlık Dergisi, Sayı: 247, Sayı: 2, 34.
- Şişmanyazıcı, B., 2009, Tarihi Kentsel Alanlarda Toplumsal ve Mekansal Yapılanma Sürecinde Yaşanan Değişim: Fener-Balat Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 7-23.
- Tallon, A., 2010, Urban Regeneration in the UK, Routledge, London.
- Tapan, M., 1986, İTÜ Vakfı Dergisi, İstanbul, Sayı:64, 61.
- Tekeli, İ., 2003, Kentleri Dönüşüm Mekanı Olarak Düşünmek, Kentsel Dönüşüm Sempozyumu, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, 2-3.
- Tekeli, İ., 2011, Kent, Kent Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İlhan Tekeli Toplu Eserler, 20.
- Topal, N., 2006, Karamanoğulları Döneminde Aksaray’da İskan, Türük Bilimi Araştırmaları Dergisi, XX, Ankara,207-216.
- Topal, A. K., 2004, Kavramsal Olarak Kent Nedir ve Türkiye’de Kent Neresidir, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, Sayı: 1, 277-290.
- Topay, M., Gül A., 2009, Kentsel Peyzaj Düzenlemelerinin Kentsel İmge Ve Kentin Kimlik Kazanmasındaki Rolü, Uluslararası Davraz "Küresel Diyalog" Kongresi Bildiriler Kitabı, Isparta.
- Ünlü, Ö., 2010, Kentsel Dönüşüm Projelerinde Aktörlerin Sürece Katılımları Ve İlişkileri, Kartal Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Wade, C., Tavris, C., 1990, Psychology, Harper and Rom Publishing Com, London.

- Yıldırım, N., 2018, Tarihsel Süreç İçerisinde Apartman Yapılarının Plan Şeması Üzerinden İncelenmesi: Aksaray Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya, 1-4.
- Zeren, N., 1981, Kentsel Alanlarda Alınan Koruma Kararlarının Uygulanabilirliği, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 5.

WEB KAYNAKLARI

- URL 1:<http://sozluk.gov.tr/>, [Ziyaret Tarihi: 04.01.2019]
- URL 2: <https://tr.pinterest.com/pin/492088696761992509/>, [Ziyaret Tarihi: 06.06.2019]
- URL 3:<https://www.fatihhaber.com/yazarlar/misafir-yazar/butun-zamanlarin-en-vahsi-donusum-hikayesi/2106/>, [Ziyaret Tarihi: 18.10.2018]
- URL 4:https://fr.123rf.com/photo_32185124_vue-a%C3%A9rienne-de-sienne-ville-italie.html, [Ziyaret Tarihi:22.01.2019]
- URL 5:<https://www.flickr.com/photos/11602696@N00/2536876374/>, [Ziyaret Tarihi: 11.10.2008]
- URL 6 : <https://www.biriktirdiklerim.com/2019/05/mardin-gezi-rehberi/>, [Ziyerat Tarihi 15.09.2018]
- URL 7: <https://sf.streetsblog.org/2012/06/29/envisioning-protected-bike-lanes-and-pedestrian-islands-for-second-street/> [Ziyaret Tarihi 15.09.2018]
- URL 8: <https://www.arkitektuel.com/centre-pompidou/>, [Ziyaret Tarihi: 13.06.2019]
- URL 9:
https://www.pland.gov.hk/pland_en/p_study/comp_s/udg/udg_es/udg_es_eng.pdf, [Ziyaret Tarihi: 22.07.2019]
- URL 10: <https://www.businessdestinations.com/10-top-conference-destinations/hong-kong-convention-and-exhibition-centre/> [Ziyaret Tarihi: 24.07.2019]
- URL 11 :<http://www.turizmhaberleri.com/koseyazisi.asp?ID=3909>, [Ziyaret Tarihi: 18.10.2017]
- URL 12 :<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/aksaray/gezilecekyer/asikli-hoyuk>, [Ziyaret Tarihi: 23.10.2018]
- URL 13 : <https://yedikita.com.tr/egri-minare/>, [Ziyaret Tarihi: 25.10.2018]
- URL 14 : <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/anadolunun-en-buyuk-kervansarayi-restore-edilecek/751595>, [Ziyaret Tarihi: 23.10.2018]
- URL 15 : <http://www.selcuklumarasi.com/architecture-detail/baskopru>, [Ziyaret Tarihi: 25.10.2018]
- URL 16: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/aksaray/gezilecekyer/pasa-hamami>, [Ziyaret Tarihi: 31.10.2018]
- URL 17 : <https://tr.pinterest.com/pin/613685886695326171/?lp=true>, [Ziyaret Tarihi: 26.10.2018]

EKLER**EK-1 Anket Formu****ANKET FORMU**

2015 yılında yapılan Aksaray Terminal Binası Kentsel Sağlıklaştırma Projesi sonucu inşa edilen Piri Mehmet Paşa Çarşısı ile ilgili görüşlerinizi, akademik çalışmalarımız için almak istiyoruz. Bundan sonraki çalışmalara ışık tutabilmesi açısından soruların doğru olarak yanıtlanması büyük önem taşımaktadır.

Bu konuda göstermiş olduğunuz ilgi ve yardımlarımızdan dolayı şimdiden teşekkür ederiz.

1.CİNSİYETİNİZ

- Kadın Erkek

2.YAŞINIZ

- 18-30 31-45 46-60 61 ve üzeri

3.MEMLEKETİNİZ

- Aksaray Aksaray dışı

4.İŞ DURUMU

- Çarşı esnafı Halk Mimar –Mühendis Öğrenci

5.EĞİTİM DURUMU

- İlköğretim Lise Yükseköğretim Diplomasız

6.MEDENİ HALİNİZ

- Bekar Evli

7.KAÇ ÇOCUĞUNUZ VAR?

- Yok 1 2 3 4 ve üzeri

8.OTURDUĞUNUZ KONUTUN MÜLKİYET DURUMUNU BELİRTİNİZ.

- Kiracıyım Ev sahibiyim Geçici olarak oturuyorum

9.SOSYAL DURUMUNUZU BELİRTİNİZ.

- Yalnız yaşıyorum Ev arkadaşıyla yaşıyorum Ailemle yaşıyorum

10.EVİNİZE BİR AYDA GİREN TOPLAM GELİR NE KADARDIR?

- 0-2000 2000-3000 3000-4000 4000 ve üzeri

11. AYLIK GELİRİNİZ İHTİYAÇLARINIZI KARŞILAMAYA YETERLİ GELİYOR MU?

- Evet Hayır

Lütfen aşağıdaki sorulara ilişkin görüşlerinizi en iyi yansıtan cevabı işaretleyiniz.

12. Alanın geçmişi hakkında bilginiz var mı?

- Evet Hayır

13. Burada yapılan çarşı düzenlemesi için görüşleriniz alındı mı?

- Evet Hayır

14. Düzenleme sırasında halka sunulan proje ile uygulama arasındaki farkları değerlendiriniz.

- Çok kötü Kötü Orta İyi Çok İyi

15. Alanda düzenlenen dükkan ve ofis projesi bölgenin ihtiyacını karşıladı mı?

- Evet Hayır

16. Size göre çarşı düzenlemesinden sonra bölgenin ekonomik canlılığı nasıl etkilendi?

- Çok kötü Kötü Orta İyi Çok İyi

17. Alanda zamanı nasıl değerlendirmenizdir.

- İşyeri olarak
 Alışveriş yaparak
 Kafe de oturarak
 Geçiş alanı olarak
 Alanı kullanmıyorum
 Diğer

18. Size göre alanda eksiklik (sorun) var mı, varsa nedir?

- Eksiklik yok
 Yeşil alan yetersizliği
 Kamusal alan düzenlemesi
 Yaya yolları yetersizliği
 Estetik etki yetersizliği
 Diğer

19.Piri Mehmet Paşa Çarşısı'nın şu anki durumunu aşağıda verilen kriterlere göre değerlendirerek işaretleyiniz.

ALANIN DUYUSAL ETKİLERİ	Çok Kötü	Kötü	Orta	İyi	Çok İyi
Doğallık					
Temizlik					
Sessizlik					
Çeşitlilik					
Güvenlilik					
Düzenlilik					
Çekicilik					
Tarihsellik					
Okunabilirlik					
Mekan duygusu					
Genel memnuniyetiniz					
Genel değerlendirmeniz					

20.Piri Mehmet Paşa Çarşısı'nı aşağıda verilen kriterlere göre değerlendiriniz.

	Çok Kötü	Kötü	Orta	İyi	Çok İyi
Dükkan – Ofis Düzenlemeleri					
Zemin kaplamaları					
Çöp kutuları					
Aydınlatma elemanları					
Oturma elemanları					
Sınırlayıcı elemanlar					
Tabela ve yönlendirme işaretleri					

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Gamze Hazal AKTAŞ
Uyruğu : T.C.
Doğum Yeri ve Tarihi : İstanbul - 27.08.1994
Telefon :
Faks :
E-Posta : ghazalkaraca@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Adı	İlçe	İl	Bitirme Yılı
Lise	: Haluk Ündeğer Anadolu Lisesi, Zeytinburnu, İstanbul			2012
Üniversite	: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi Mimarlık Böl., Halkalı, İstanbul			2016
Yüksek Lisans	: Konya Teknik Ü. LEE., Mimarlık ABD, Selçuklu, Konya			-
Doktora	: -			

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görevi
2017-Devam etmektedir.	Gala Mimarlık Müh. Ve İnş.	Mimar

YABANCI DİLLER

İngilizce

BELİRTMEK İSTEĞİNİZ DİĞER ÖZELLİKLER

YAYINLAR

Kırsal Alanda Sürdürülebilirlik Çalıştayı, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, 16.02.2015-20.02.2015, İstanbul.
 Aktaş G. H. ve Oral M., 2019, Kentsel Dönüşüm Kapsamında Kentsel Sağlıklaştırmanın Değerlendirilmesi; Aksaray - Piri Mehmet Paşa Çarşısı Örneği, Balkan 1. Uluslararası Uygulamalı Bilimler Kongresi Kitabı, 17-35.